

BÚSKAPARRÁÐIÐ

Á vári

2015

Búskaparfrágreiðing

- I. Konjunkturmeting
- II. Fíggjarliga haldførið hjá almenna geiranum

Mars 2015

Economic report from the *Economic Council of the Faroe Islands*, Spring 2015, with Executive Summary in English: (I) Economic outlook, and (II) a long-term projection with focus on the the sustainability of the Faroese public sector finances.

Redegørelse fra det *Økonomiske Råd på Færøerne*, forår 2015: (I) Udsigterne for konjunkturudviklingen, og (II) beregninger angående den langsigtede holdbarhed af den offentlige sektors finanser.

BÚSKAPARRÁÐIÐ

ISBN: 978-99918-3-445-0

Búskaparráðið

Búskaparráðið hevur til uppgávu at fylgja við búskaparligum viðurskiftum í landinum og at koma við óheftari búskaparligari ráðgeving og frágreiðingum um búskaparligu gongdina. Tað er ásett í lógini fyri Búskaparráðið, at tað skal gera tvær konjunkturfrágreiðingar árliga, sum verða almannakunngjördar 1. mars og 1. september.

Skrivarauppgávan hjá Búskaparráðnum er við avtalu lögð til Fróðskaparsetur Føroya at røkja.

Búskaparráðið gevur við hesum út konjunkturfrágreiðingina, sum eftir løgtingslóg nr. 50 frá 11. mai 2009 um Búskaparráð við seinni broytingum skal koma út tvær ferðir um árið.

Frágreiðingin hesuferð fevnir um tveir partar:

- Kapitul I: Konjunkturmeting á vári 2015
- Kapitul II: Útrokningar viðvíkjandi fíggarliga haldføri almenna geirans í Føroyum í komandi árum

Limir Búskaparráðsins eru:

Sverri Hansen, *cand.oecon.*, *formaður*

Thomas Dam, *cand.merc.*

Herit V. Albinus, MSc Econometrics and Mathematical Economics

Skrivaratoymi Búskaparráðsins:

Ólavur Christiansen, *cand.polit.*, *PhD*

Hans Ellefsen, *cand.scient.oecon.*, *PhD*

Kapitul I Konjunkturmeting	5
Samandráttur	7
Inngangur	8
Fólkatal og búskaparvøkstur	9
Útflutningurin og útflutningsviðurskipti	10
Innflutningurin	17
Gongdin innan vinnugeirar	18
Húsarhaldini	25
Almenni geirin	27
Myndils-nýtsla viðvíkjandi BTÚ-støddum	30
Tilvísingar/keldutilfar	34
Yvirlit yvir talvur og myndir	35
Kapitul II – Útrokningar viðvíkjandi fíggarliga haldføri Føroya í komandi árum	38
Samandráttur	40
Um hugtakið “fíggarligt haldføri”	44
Fólkatalshamning sum megingrundarlagið undir haldføriskanningini	45
Aldursbýti av útreiðslum sum eitt annað megingrundarlag	48
Almenna geira roknskapurin sum annað megingrundarlag	51
Støðið í 2012 fyri framrokning av almennum inntøkum, útreiðslum og BTÚ	55
Fortreytir fyri framrokningum og afturdiskonteringum	57
“Heilsubetri elding” sum ein meginfortreyt	59
Útrokning av haldføris-indikatorum við nýtslu av fortreytum	62
Almennum inntøkurnar frá pensiónsskipanum	64
Konsekvensútrokningar undir ymiskum fortreytum	67
Møguligar framtíðar gongdir viðvíkjandi arbeiðsmobiliteti	71
Møguleikarnir at ávirka inntøkusiðu og útreiðslusiðu	73
Samanberingar við roknaða haldførið hjá øðrum londum	74
Appendiks 1-4	75
Tilvísingar/keldutilfar	85
Yvirlit yvir talvur og myndir	86
Orðalisti	88
Tíðindaskriv	94
English summary	95

Kapitul I: Konjunkturmeting á vári 2015

Innihaldsyvirlit

I 1 Samandráttur av konjunkturmeting	7
I 2 Inngangur til konjunkturmeting	8
I 3 Fólkatal og búskaparvøkstur	9
I 4 Útflutningurin og útflutningsviðurskipti	10
I 4.1 Gongdin innan alivinnuna	11
I 4.2 Gongdin innan uppisjóvarvinnuna	12
I 4.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg.....	15
I 4.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin.....	16
I 4.5 Útflutningurin av tænastrum og annar útflutningur	16
I 5 Innflutningurin	17
I 5.1 Gongdin í innflutninginum av vørum	17
I 5.2 Gongdin í innflutninginum av tænastrum	18
I 6 Gongdin innan vinnugeirar.....	18
I 6.1 Gongdin viðvíkjandi lønargjaldingum og løntakaratali	19
I 6.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	23
I 7 Húsarhaldini	25
I 7.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtsluni	25
I 7.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	26
I 8 Almenni geirin	27
I 8.1 Nýtsla hins almenna	27
I 8.2 Íløgur hins almenna.....	28
I 8.3 Úrslitið á almennu roknskapunum.....	29
I 8.4 Ogn og skuld hjá tí almenna.....	29
I 9 Myndils-nýtsla viðvíkjandi BTÚ-støddum.....	30
I 9.1 Úrslit av myndlanýtsluni.....	31
I 9.2 Gjalds- og kapitaljavnin	32
I Tilvísingar/keldutilfar	34
I Yvirlit yvir talvur og myndir	35

I 1 Samandráttur av konjunkturmeting

Hagstovan og Búskaparráðið hava í felag mettt um *búskaparvøksturin* í 2014, 2015 og 2016. Til tess at gera metingina er nýttur ein búskaparmyndil, sum er mentur í Landsbankanum og á Hagstovuni. Endaliga uppgerð Hagstovunnar av búskaparvøkstrinum 2013 er 7,5%, ið er nakað størri enn áður mettt (5,1%).

Fyri árið 2014 verður roknað við einum búskaparvøkstri uppá 4,1% í ársins prísnum, fyri árið 2015 metingin 2,5%, og fyri árið 2016 er vøksturin mettur til 2,2%. Lønargjaldingarnar sambært tjóðarroknskapinum væntast at vaksa við 3,7% í 2014, 2,5% í 2015 og 2,3% í 2016.

Burtursæð frá árinum 2010 hevur gongdin síðani fíggjarkreppuna til og við 2012 verið merkt av lítlum búskaparvøkstri, samstundis sum stór hall hava verið á roknskapinum fyri almenna geiran, sum í høvuðsheitum stava frá landskassahallum.

Ein vend sást í gongdini frá seinnu helvt av 2013, tá flestu lyklátøl fóru at geva ábendingar um vaksandi búskaparligt virkseml og búskaparvøkstur í leypanði prísnum. Hetta hevur kortini ikki verið nóg mikið til venda landskassaúrslitinum frá halli til yvirskot, men ábendingar eru tó um minkandi landskassahall.

Tað sum hevur hildið uppi búskaparvøkstrinum seinastu árin er serliga prísgongdin á útfluttum alilaksi, gongdin í útflutninginum annars, gongdin í íløguvirkseminum og gongdin í privatu nýtisluni. Mett verður at vøksturin í privatu nýtisluni upp á eitt sindur longri sikt kann fara at verða avmarkaður av lágu føroysku pensiónsuppsparingini og tvungnu pensiónsnýskipanini, og at hetta kann koma at avmarka búskaparvøksturin. Við núverandi tøkni er eisini avmarkað hvussu nógv alivinnan kann vaksa, og við givnum kvotum, eisini hvussu nógv nøgdin av pelagiskum fiski kunnu vaksa. Ein vaksandi partur av búskaparvøkstrinum seinastu árin er fallið kapitaláranum í lut og ikki løntakarum.

Prísvøkstur hevur eyðkent útflutningin av *alilaksi* seinastu árin. Umleið helvtin av BTÚ- vøkstrinum í leypanði prísnum í 2013 stavaði frá prísvøkstri av alilaksi. Prísurin á alilaksi vaks eisini í 2014, um enn kanska ikki so nógv sum í 2013. Nøgdin av alilaksi var met stór í 2014, meðan roknað verður við einum lítlum falli í 2015.

Vøksturin í útflutningsvirðinum av *uppisjóvarfiski*, serliga makreli, hevur stavað frá vaksandi nøgdum, ma. tí makrelstovnurin er vaksin, og tí Føroyar hava ásett sær kvotur einsíðis. Í 2014 varð gjørdur nýggjur sáttmáli millum nøkur av strandalondunum um makrelin. Fyri Føroyar merkir sáttmálin hækkandi prísir, men ikki hækkandi nøgdin í mun til árin uttan sáttmála. Fyri hini pelagisku fiskasløgini sild og svartkjaft er eingin sáttmáli enn gjørdur fyri 2015. Væntað verður at nøgdin av sild fer at standa í stað, meðan ein vøkstur verður í nøgdini av svartkjafti. Samlað verður væntað at útflutningsvirði í 2015 fer at standa í stað í mun til 2014.

Privata nýtlan er ein týðningarmikil partur av búskapinum; í stódd er privata nýtlan í Føroyum størri enn útflutningurin av vørum og tænastrum. Gongdin í privatu nýtisluni hevur tí stóra ávirkan á búskaparvøksturin. Privata nýtlan verður uppgjørd saman við tjóðarroknskapinum, men seinastu dagfórdu tøluni um nýtisluna eru fyri 2013. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2013 hava vit nakrar indikatorar, herundir innflutingstølini, lønartølini, MVG-tølini og treystitøl.

Broytingin í 2014 í mun til 2013 í øllum *innflutninginum* vísti eitt fall upp á 6,6 prosent. Uttan skip og flogfær vaks innflutningurin 3,4%. Í 2014 vístu innflutningstølini til beinleiðis nýtlu ein vøkstur uppá 5,4%, ið geva ábending um ein vøkstur í privatu nýtisluni. Seinastu lønartølini vísa ein árligan vøkstur í lønargjaldingunum uppá 6%. Størst vøkstur sæst í vøruframleiðsluvinum, ið ma. eisini fevna um byggivirksemi og skipasmíð, meðan lágur vøkstur er í almennu lønargjaldingunum. MVG-tøl landskassans vísa eisini eina ávísa øking í privatu nýtisluni. Fyri húsarhaldini vísa treystitøl fíggjarmálaráðsins størri bjartskygni enn nakrantíð síðan fíggjarkreppuna. Treystitølini saman við innflutningstølunum, lønartølunum og MVG tølunum geva ábendingar um ein vøkstur í nýtisluni. Vøksturin í privatu nýtisluni í 2014 er mettur til 7,6%, og fyri 2015 er hann mettur til 4%.

Vøksturin í *almennu nýtsluni* hefur verið lítil síðan fíggjarkreppuna. Vøksturin er mettur til 2,3% í 2014 og 1,9% í 2015. Tølini síðan 1999 benda á, at broytingar í almennu nýtsluni hava verið konjunkturviðgangandi – tá nógv hefur verið í kassanum hefur nógv verið brúkt og øvugt - og hefur hetta økt heldur enn minkað um sveiggini í búskapinum. Umráðandi er hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina frá byrjanini av øldini og 2007 og 2008 við ovurvøkstri, um virkseimið í búskapinum annars fer at økjast komandi árin.

Vit síggja ein týðuligan vøxtur í samlaðu *almennu íløgnum* í 2014 í mun til 2013. Vit vænta at íløgurnar í 2015 og 2016 liggja á sama støði sum í 2014. Vøksturin í almennu íløgnum frá 2013 til 2014 stavar serliga frá ílögum landsins og ikki frá ílögum kommunanna. Íløguvirkseimi landsins er nógv ávirkað av Marknagilsdeplinum. Íløgur kommunanna hava verið støðugar síðan 2008, men vaksu sera nógv fram til tá. Talan var í ávísan mun um ílögur, sum høvdu ligið á láni frá 90unum. Betringar í fíggjarstöðu kommunanna ávirkaðu eisini íløguhugin.

Eins og við almennu nýtsluni sýnast almennu íløgurnar at vera konjunkturviðgangandi, bæði tá tað snýr seg um land og kommunur. Umráðandi hjá tí almenna er eisini her ikki at endurtaka gongdina frá 2007 og 2008, um virkseimi annars fer at vaksa komandi árin. Skuldarloftið hjá kommunum – at skuldin ikki skal uppum eina álíkning – eggjar eyðsæð ikki til miðvísa fíggjarpolitiska planlegging, ið fevnir um allar almennar ílögur.

Hallini hjá øllum *almenna geiranum* hava verið stór seinastu árin og stava mestsum bara frá landskassahallum. Mett verður at RLÚ1-hallið hjá landskassanum fyri 2014 verður umleið 230 mió. kr. Nettoognin hjá almanna geiranum var umleið 2,5 mia. kr. í 2007, men nærkast 0 í 2014.

I 2 Inngangur til konjunkturmeting

Í seinastu búskaparráðfrágreiðing frá september 2014 kundi búskaparráðið staðfesta týðuligar broytingar í flest øllum búskaparligum lyklatølum. Hesar góvu ábendingar um vaksandi búskaparligt virkseimi og vøxtur í búskapinum í leypandi prísnum. Seinastu lyklatølini, ið vóru tøk í februar 2015, benda sum heild á eitt framhald av hesi gongdini.

Til seinastu frágreiðing hevði Hagstovan bráðfeingis uppgjørt BTÚ-vøksturin í ársins prísnum í 2013 til 5,1%, sum var hægri enn mettt framanundan av Búskaparráðnum, men kortini ikki nógv høgt, tá endaliga uppgerðin av BTÚ-vøkstrinum fyri 2013 var 7,5%. Umleið helvtin av hesum vøkstri stavar frá alivinnu, sum aftur stavar frá príshækkingum í útflutninginum av alifiski.

Hagstovan og Búskaparráðið hava í felag mettt um búskaparvøksturin í 2014, 2015 og 2016. Til tess at gera metingina er nýttur ein búskaparmyndil, sum er mentur í Landsbankanum og á Hagstovuni.

Fyri árið 2014 verður roknað við einum búskaparvøkstri uppá 4,1% í ársins prísnum, og fyri árin 2015 og 2016 verður roknað við einum búskaparvøkstri uppá ávikavist 2,5% og 2,2 í ársins prísnum¹. Lønargjaldingarnar sambært tjóðarroknaskapinum væntast at vaksa við 3,7% í 2014, við 2,5% í 2015 og 2,3% í 2016.

Í sambandi við hesa konjunkturmeting hefur Búskaparráðið greinað dagförd hagtøl viðvíkjandi teimum mest týðandi tættunum í búskapargongdini. Innihaldið á komandi síðum er ein samanfatning av hesum greiningum av vinnuligu og samfelagsbúskaparligu gongdini. Innihaldið fevnir um útflutningin og innflutningin, og gongdina viðvíkjandi vinnugeira, húsarhaldsgeira og almenna geiranum. Hesar greiningar av gongdini geva so íkøstini til eina heildarmeting av búskapargongdini, ið verður samanfatað sum metti búskaparvøksturin í 2014, 2015 og 2016.

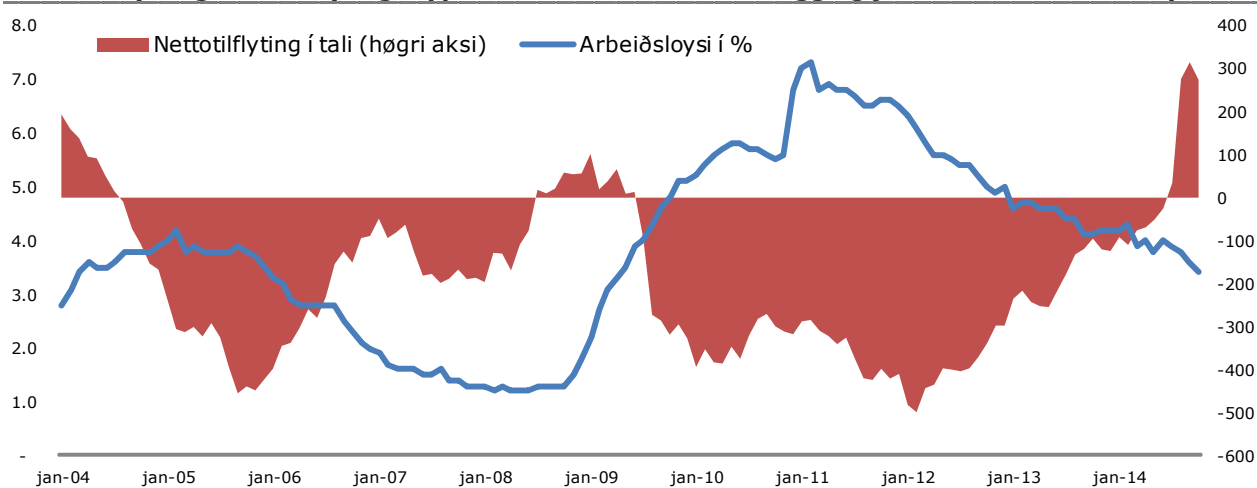
¹ Búskaparvøksturin (BTÚ-vøksturin) verður í Føroyum uppgivin í ársins prísnum (leypandi prísnum) av tí at BTÚ í Føroyum ikki verður uppgjørt í føstum prísnum. BTÚ-vøksturin aðrastaðni verður roknaður av BTÚ-uppgerðum í føstum prísnum. Føroysku vakstartølini kunnu tí ikki sammetast við útlendsk vakstartøl.

I 3 Fólkatal og búskaparvøkstur

Gongdin í fólkatalinum og nettotilflytingini er ein týðandi indikator fyri búskapargongdina í Føroyum, bæði í tí langa og stutta siktinum. Víst verður til kapitul II um fíggarligt haldføri í hesi frágreiðing.

Mynd I 1 niðanfryri vísir sambandið millum arbeiðsloysi og nettotilflyting frá januar 2004 til oktober 2014. Nettotilflyting byggir á leypandi 12 mánaðar samanlegging, sum vísir trendina í gongdini. Myndin vísir at nettofráflytingin sum heild hevur verið rættiliga stór í tíðarskeiðinum. Trý tíðarskeið hava verið við positivari nettotilflyting, nevniliga árin 2004, 2009 og 2014. Nettotilflytingin kann hava samband við staðfesta vaksandi talið av løntakarum (sí avsnitt I 6) í Føroyum. Størri arbeiðsloysi sýnist at minka um nettotilflytingina og øvugt, tó at uttan at hetta samband forkláar alla variáiónina í tølunum.

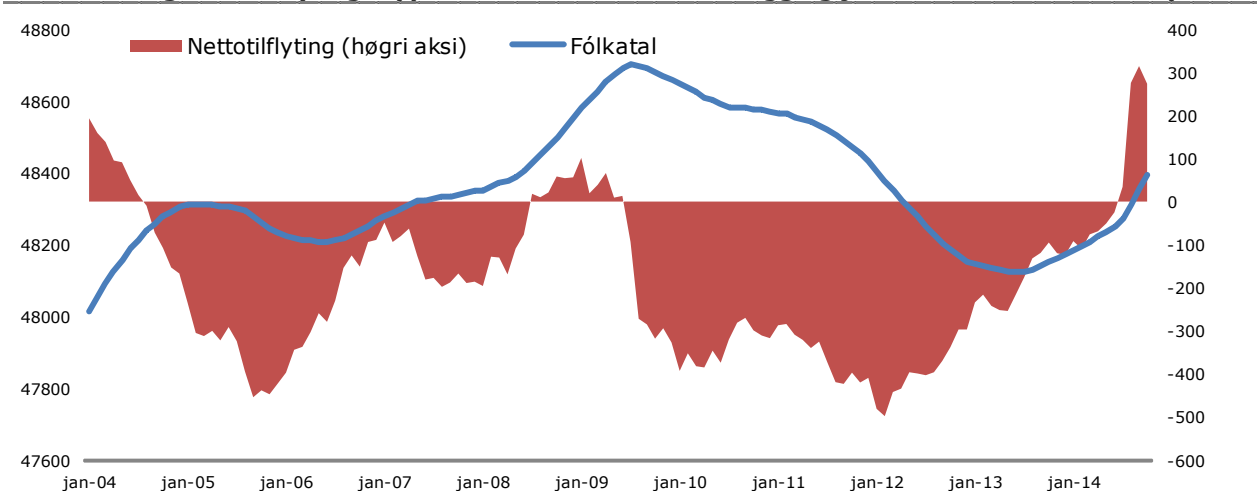
Arbeiðsloysi og nettotilflyting leypandi 12 mánaðar samanlegging jan-04 til okt-14 Mynd I 1

Kelda: Hagstovan

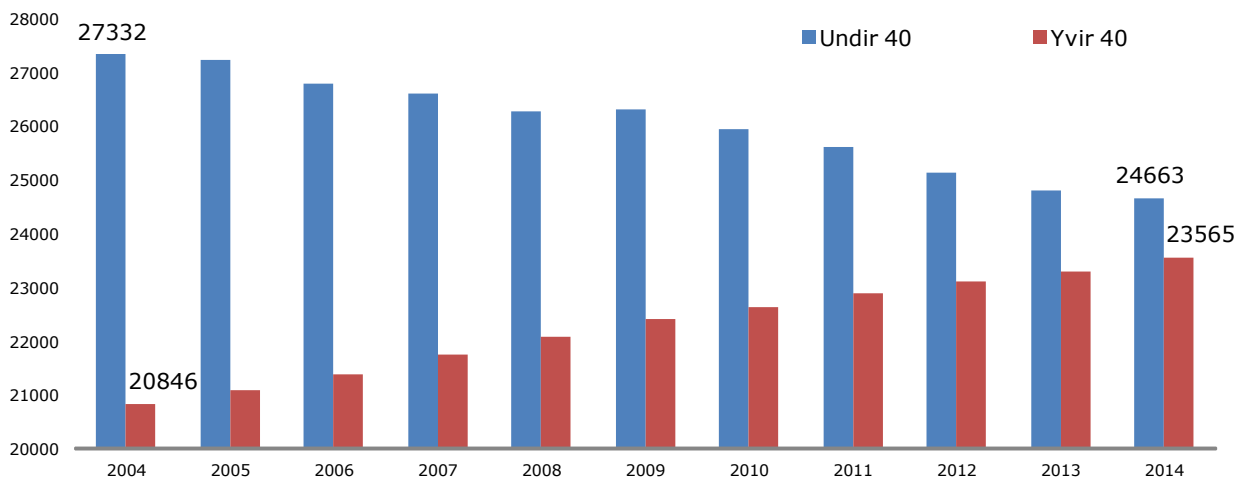
Mynd I 2 niðanfryri vísir gongdina í fólkatalinum og í nettotilflytingini, bæði sum leypandi miðal. Vit síggja, at fólkatalið mestsum hevur staðið í stað síðan 2004. Í 2014 var fyrstu ferð síðani 2009 vøkstur í fólkatalinum. Eisini sæst tann samanhangur, at tá nettotilflytingin økist, økist fólkatalið eisini.

Fólkatalið og nettotilflyting leypandi 12 mánaðar samanlegging jan-04 til okt-14 Mynd I 2

Kelda: Hagstovan

Mynd I 3 vísir gongdina 2004-2014 (1. Januar) í aldursamansetingini av fólkinum, ið er yvir og undir 40 ár. Síðan 2004 er talið av yvir 40 ára gomlum vaksið við umleið 2700 fólki, meðan talið av undir 40 ára gomlum er minkað við umleið 2700 fólki (sí kapitul II um fíggarligt haldføri). Nettofráflytingin hevur so minkað um talið av undir 40 ára gomlum, ið er tey mest flytføru.

Kelda: Hagstovan

I 4 Útflutningurinn og útflutningsviðurskipti

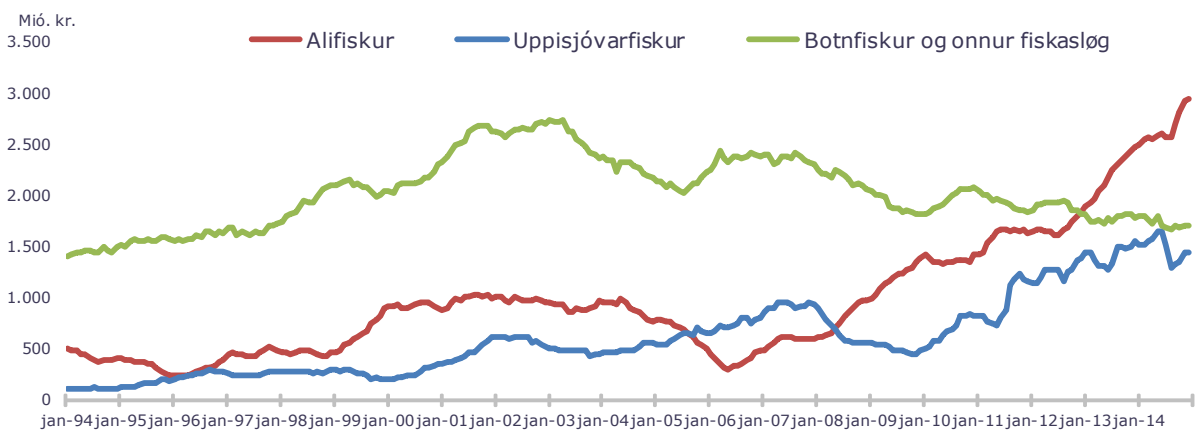
Mynd I 4 niðanfyri lýsir söguligu gongdina í útflutningsvirðinum av fiskavörum fyri tríggjar bólkar av fiskaútflutningi. Hesir bólkar eru *alifiskur*, *uppisjóvarfiskur* og *botnfiskur og onnur fiskasløg*. Hesir tríggir bólkar fevna um so at siga allan føroyskan vøruútflutning. Tann fjórði bólkurinn av útflutningi er útflutningurinn av tænastrum (ma. ferðavinna).

Alifiskur fevnir um laks og síl, men nær um eingi síl verða útflutt í dag. *Uppisjóvarfiskur* fevnir um makrel, síld og svartkjaft, og harumframt hava vit tikið fiskamjøl við í hendan bólkin. *Botnfiskur og onnur fiskasløg* fevna um tosk, hýsu, upsa, svartkalva, gulllaks, longu, brosmu, rækjur oa. Hesi síðst nevndu fiskasløg verða fiskaði í bæði føroyskum sjógvum og aðrastaðni, td. í Barentshavinum.

Fyri umleið tveimum árum síðan vóru allir tríggir vørubólkar nøkulunda javnt stórir í stødd, men í seinastuni er *alifiskur* vaksin enn meira, meðan *uppisjóvarfiskur* er fallin nakað.

Útflutningur, leypandi 12-mánaðir samanlegging, jan-94 til des-14

Mynd I 4

Kelda: Hagstovan

Talva I 1 niðanfyri vísir roknaða prosentvøksturinn av fiskaútflutninginum fyri 2014.

Talvan vísir at heilt stórir vöxstur seinastu tíðina hefur verið í útflutningsvirðinum av alifiski. Minking hefur verið í útflutningsvirðinum av uppsjóvarfiski, eins og í útflutningsvirðinum av botnfiski og øðrum fiskaslögum. Samlað er talan um 5% vöxstur í fiskaútflutningi í 2014.

Talva I 1 Útflutningsvirði 2014 fyri trýggjar fiskavørubólkar, stóddarlutføllini fyri vørubólkarnar, og prosentvísi vöxsturinn í útflutningsvirðinum

	Útflutningurin 2014	Stóddar lutfall	Árligur vöxstur
Alifiskur	2.940	48%	19,6%
Uppsjóvarfiskur	1.430	24%	-7,2%
Botnfiskur og onnur fiskaslög	1.700	28%	-4,6%
Íalt	6.071	100%	5,0%

Kelda: Hagstovan

I 4.1 Gongdin innan alivinnuna

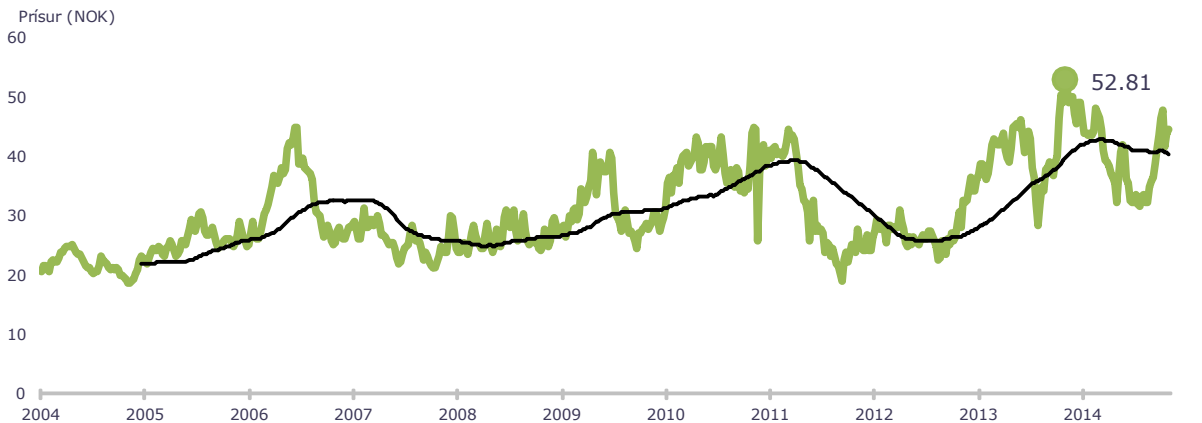
Niðanfyrir standandi mynd I 5 vísir gongdina í laksaprísunum (spotprísir norskar krónur) og mynd I 6 vísir árligu prosentvísi broytingina, sambært Fishpool.eu.

Mynd I 5 vísir, at spotprísirnir á heimsmarknaðinum hava verið óvanliga høgir seinastu tvey árin. Vegna betri góðskuenginleikar hava føroyskar fyrirtøkur vanliga selt fyri hægri prís enn hesir spotprísir. Roknað verður við, at bæði prísir og nøgdir fara at vera nøkulunda tað sama fyri føroyskar fyrirtøkur í 2015 og 2016 sum í 2014².

Síðan russar í august 2014 settu handilsforðingar fyri laksaútflutningi úr Noregi og ES, hava føroyskar alifyritøkur havt eina serstöðu á russiska marknaðinum. Hendan serstöðan gav føroyskum alifyritøkum enn hægri prísir enn spotprísirnir á heimsmarknaðinum. Gjaldoyrastøðan í Russlandi ger tað eitt sindur óvist um tað frammyvir fer at bera til at selja til ein høgan prís á russiska marknaðinum.³

Spotprísir av laksi hvørja viku, jan-04 til des-14

Mynd I 5

Kelda: fishpool.eu

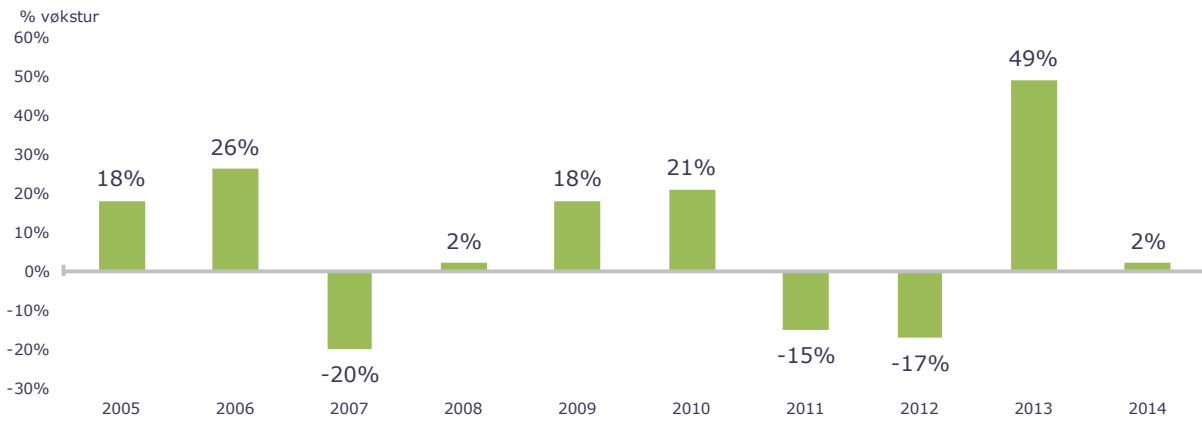
Niðanfyrir standandi mynd I 6 vísir árliga prosent vöxsturinn í laksaprísunum. Sera stórir vöxstur var í 2013, meðan vöxsturinn í 2014 bert var 2%. Sum nevnt roknar vinnan ikki við størri prísbroytingum í 2015 og 2016.

² Samrøða við Bakkafrost 3. februar 2015.

³ Ibid.

Árlig prosent broyting í spotprísinum á laks 2005-2014

Mynd I 6

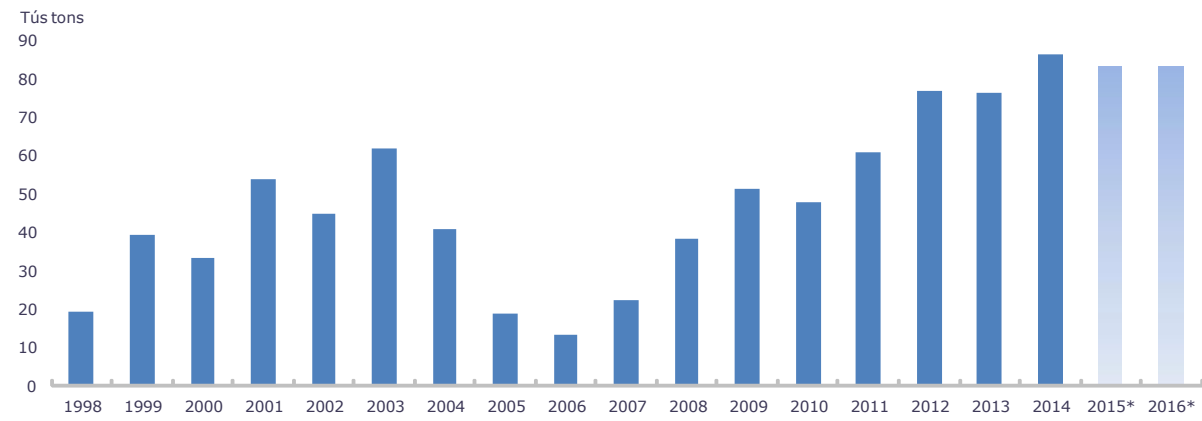

Kelda: fishpool.eu

Niðanfyri standandi mynd I 7 vísir tøkuna hjá føroysku alivinnuni seinastu árin. Tølini fyri 2015 byggja á metingar við stórar óvissu. Mett verður, at tøkani í 2016 verður nøkulunda tann sama sum í 2014 og 2015.

Tøka (livandi vekt) í alivinnuni 1999-2015

Mynd I 7

Kelda: Avrik sp/f, 2015 og 2016 er met

Samanumtikið verður sostatt ikki roknað við størri broytingum í útflutningsvirðinum av alifiski í 2015 og 2016 í mun til 2014. Útflutningsvirðið av alifiski var umleið 3 mia. kr. í 2014, og verður væntandi tað sama í 2015 og 2016.

I 4.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna

Uppsjóvarvinnan fevnir um veiðu og virking av sild, makreli og svartkjafti⁴. Talva I 1 omanfyri vísti at uppsjóvarvinnan í 2014 umboðaði umleið ein fjórðing av fiskavørútflytninginum.

Uppsjóvarveiðan er tengd at altjóða sáttmálum. Søguliga hava Føroyar ígjøgnum NEAFC⁵ gjørt sáttmálar við hini strandalondini um hesar omanfyri nevndu fiskastovnar. Eitt yvirlit yvir sáttmálastøðuna fyrr og nú er givið í talvu I 2.

⁴ Eisini verður eitt sindur av lodnu veitt undir Íslandi.

⁵ NEAFC (North East Atlantic Fisheries Commission) er felagskapur, ið saman við strandalondunum umsita pelagiska fiskitilfeingi í okkara parti av Atlantshavinum.

Talva I 2 Yvirlit yvir innihaldi í sáttmálunum um uppisjóvarfisk

Lond	Makrelur		Norðhavssild	Svartkjaftur
	Sáttmáli 2000-2009	Sáttmálin 2014-2018	Sáttmáli 2007-2012	Sáttmáli 2006-2014
Føroyar	4,6%	12,6%	5,16%	24,0%
Noregi	28,6%	22,5%	61,00%	23,7%
ES	62,3%	49,3%	6,51%	28,1%
Ísland	0%	15,6%	14,51%	16,2%
Russland	4,5%		12,82%	8,0%

Viðmerking: Ísland og Russland hava ikki skrivað undir nýggja sáttmálan um makrel, og verða í sáttmálanum ásett at fáa 15,6% tilsamans. Fyri svartkjaftin er Grønland eisini við í teimum 8%unum, sum Russland stendur fyri, men meginparturin er deildur til Russlands.

Tann einasti sáttmálin sum í verandi støðu er galdandi fyri Føroyar er sáttmálin um makrel. Fyri 2015 verður føroyska kvotan uml. 130 túsund tons. Hetta er uml. 25 túsund tons minni enn í 2014.

Fyri norðhavssild verður eingin sáttmáli gjørdur fyri 2015. Prosentini omanfyri vísa gamla býtið. Føroyar hava í 2013 og 2014 ásett sær eina eginkvotu. Hendan eginkvota svarar til 17% av TAC⁶ í 2013 ella 105 túsund tons, og 9,5% av TAC í 2014 ella 40 túsund tons. Enn er avgerð ikki tikin um, hvussu stór norðhavssildakvotan verður í 2015.

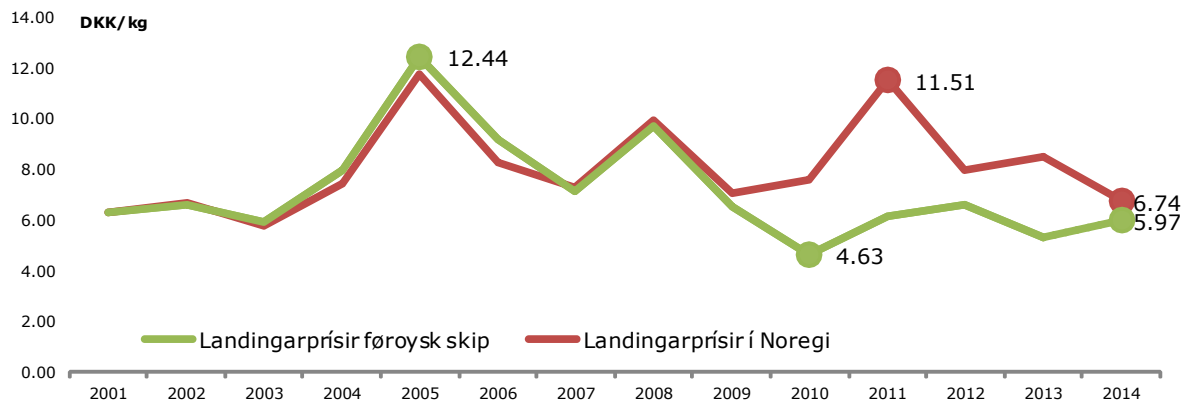
Fyri svartkjaft er gamli sáttmálin eisini farin úr gildið uttan at semja er fingin um nýggjan sáttmála. Føroyska kvotan í 2014 var uml. 300 túsund tons. Um eingin semja fæst, fara Føroyar væntandi eisini í hesum føri at áseta sær eginkvotu seinni í ár.

Í tonsunum omanfyri er ikki mótroknaður partur Russlands í býti við føroysk rættindi í Barentshavinum.

Sum nevnt brutu Føroyar út úr makrel sáttmálanum í 2010 og ásettu sær eina eginkvotu, sum var væl størri enn kvotan frammanundan. Hetta sáttmálaloyssi merkti at Føroyar ikki fingi atgong til norskan og ES sjógv, sum vegna betri góðsku av makreli gevur hægri prísir. Í 2013 setti ES handils- og landingarbann fyri føroyskum makreli, og merkti hetta eisini lægri prísir.

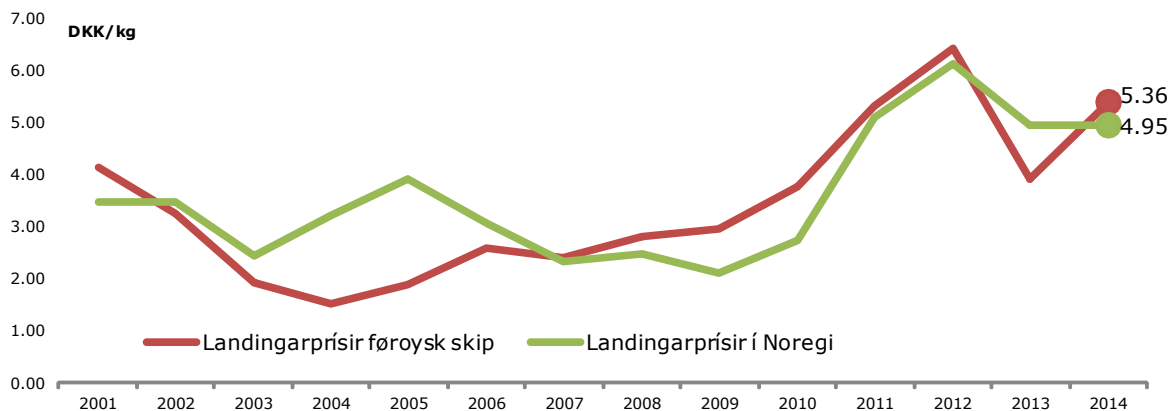
Mynd I 8 niðanfyri vísir landingarprísir fyri makrel frá 2001 til 2014 í Noregi og fyri føroysk uppisjóvarskip. Vit síggja at føroysku landingarprísirnir lækkaðu munandi eftir at Føroyar brutu út úr makrel avtaluni í 2010. Í 2013 hendi aftur eitt prísfall vegna ES handilsbannið. Myndin vísir at í 2014 er bert ein minni munur millum norskar og føroyskar landingarprísir. Tann munur, sum framvegis er, stavar helst frá einum avgjaldi uppá 2 kr/kg fyri makrel landaðan í útlondum og tí harav avmarkaðu kappingini. Prísmunurin kann eisini stava frá at norskir keyparar fáa betri prís á heimsmarknaðinum vegna betri skipaða marknaðarføring. Í mun til hini árinum var prísurin í Noregi lutfalsliga lágur í 2014 vegna stórt útboð av makreli. Væntandi verða prísirnir hægri í 2015 vegna minkandi nøgdir.

⁶ TAC er Total Allowable Catch, ið verður ásett sambært lívfrøðiligum tilmælum og endaliga góðkent av strandalondunum.

Landingarprísir av makreli (uppsjóvarskip) 2001 til 2014**Mynd I 8**

Kelda: Føroyskir landingarprísir: Vørn, Norskir landingarprísir: Norges Sildesalgslag (umsett til DKK).

Sum nevnt omanfyri tóku Føroyar seg eisini burtúr sáttmálanum millum strandalondini um norðhavssild í 2013, men komu partvís innaftur í sáttmálan í 2014. Hetta hendi við sáttmálanum við ES um at áseta sildakvotuna fyri 2014. Mynd I 9 niðanfyri vísir gongdina í landingarprísum hjá føroyskum skipum og landingarprísirnar í Noregi av sild. Vegna sáttmáloysi um sild var landingarbann hjá føroyskum skipum í Noregi árin 2003-2006. Avleiðingin vóru lágir føroyskir landingarprísir. Teir hægru føroysku landingarprísirnar árin 2007-09 stava frá føroyskari veiðu í bestu árstíð. Avleiðingin fyri brotið úr sildasáttmálanum og ES-bannið sæst í 2013. Fyri 2014 hava føroysk skip, hóast norskt landingarbann, aftur fingið betri prís enn landingarprísirnar í Noregi.

Landingarprísir av norðhavssild (uppsjóvarskip) 2001 til 2014**Mynd I 9**

Kelda: Føroyskir landingarprísir: Vørn, Norskir landingarprísir: Norges Sildesalgslag (umsett til DKK).

Vegna minkandi útboð kemur prísurin á sild í 2015 væntandi at liggja nakað hægri enn marknaðarprísurin í 2014.

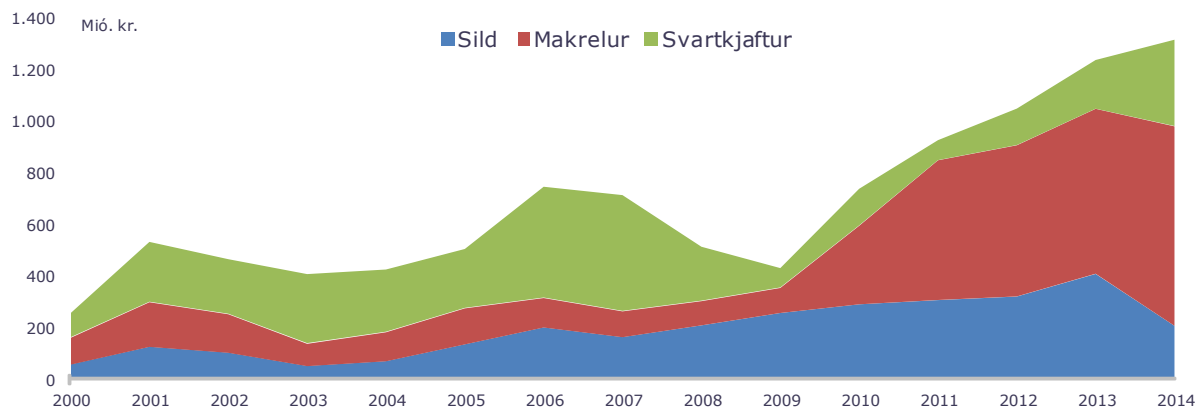
Mynd I 11 niðanfyri vísir gongdina í landingarvirðinum av uppsjóvarfiskasløgum. Síðan 2009 hevur verið stórus vøkstur í samlaða landingarvirðinum. Samlaða landingarvirði er farið frá 430 mió. kr. í 2009 til 1.318 mió. kr. í 2014. Væntandi fer landingarvirði at vaksa eitt vet í 2015.

Sum sagt er orsøkin til hendan stóra vøkstur seinnu árin serstakliga, at Føroyar hava brotið út úr millumtjóða sáttmálanum um makrel og sild í ávikavist 2010 og 2013. Kvotur og landingarvirði á makreli er harvið vaksin nógv síðan 2009, men fer landingarvirði av makreli væntandi ikki at vaksa í 2015. Landingarvirði á sild vaks nógv fram til 2013, minkaði í 2014 og fer móguliga at vera á sama

støði í 2015. Loksins er landingarvirðið av svartkjafti vaksið síðan 2011 vegna hækkaða heildarkvotu, og fer virði helst at vaksa enn meira í 2015.

Landingarvirði av makrel, sild og svartkjafti, 2000 til 2014

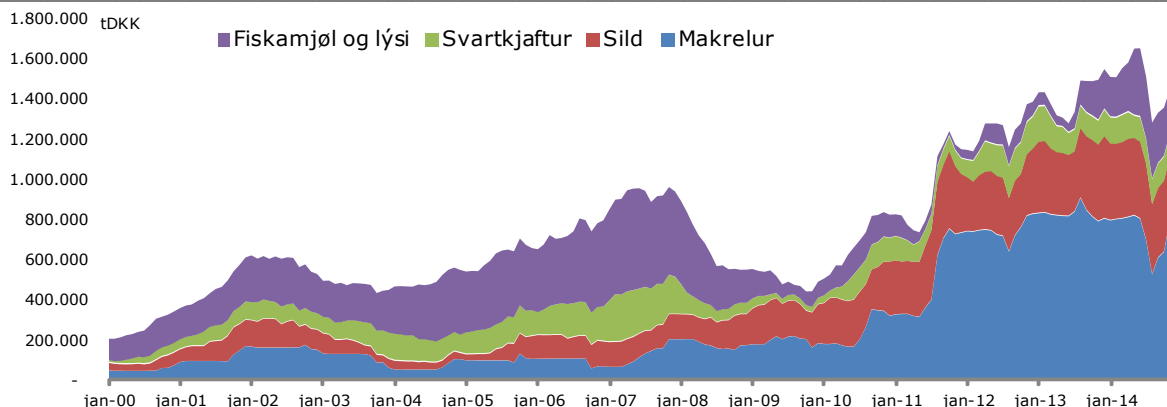
Mynd I 10

Kelda: Vørn

Mynd I 11 niðanfyrir vísir gongdina í útflutningsvirðinum av uppsjóvarfiski seinastu árinum (sum leypandi 12 mánaðar samanlegging). Vit síggja, at vøksturin hevur verið sera stórur síðan 2009. Minking var í makrelútflutninginum mitt í 2014. Orsøkin til hesa minking var helst at útflutningurin er hendur seinni í árinum ella í byrjanini av 2015. Vøksturin í landingarvirðinum av svartkjafti sæst ikki so væl aftur í útflutninginum. Hetta kann vera tí at nógv av svartkjaftinum endar sum fóður til laksaframleiðslu í Føroyum, og endar harvið sum laksaútflutningur.

Útflutningur av uppsjóvar fiski, leypandi 12 mánaðar samanlegging jan00 - des14 Mynd I 11

Kelda: Hagstovan

Samanumtikið vænta vit at samlaða útflutningsvirði í uppsjóvarvinnuni fer at standa í stað í 2015 samanborið við 2014 – móguliga verður ein lítil vøkstur.

I 4.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg

Føroyska botnfiskaveiðan og veiða eftir øðrum fiskasløgum fevnir um veiðuna á heimaleiðum, undir Íslandi og Grønlandi, á Flemmish Cap, í Irmingarhavinum, við Svalbard og í Barentshavinum.

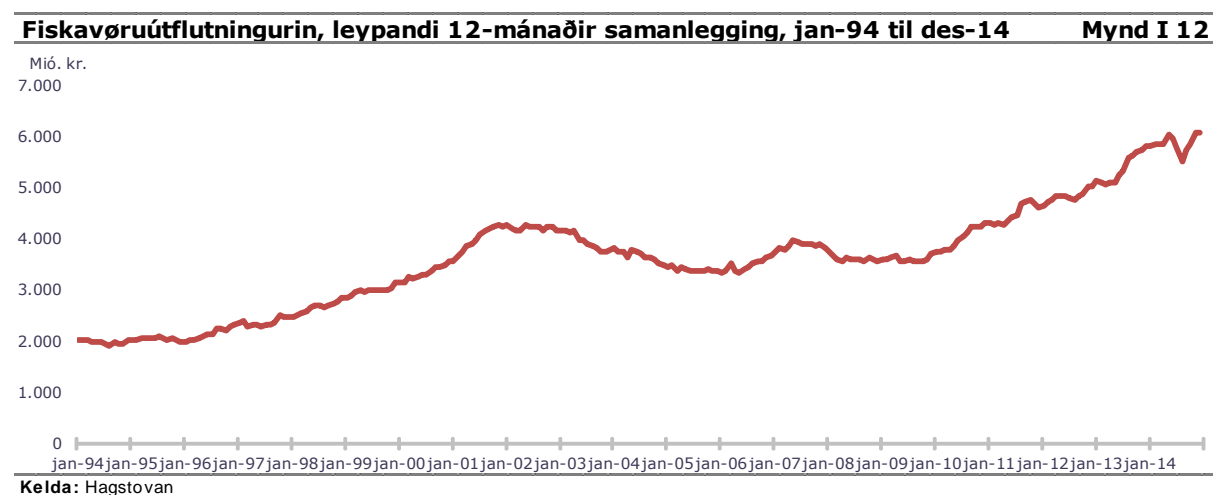
Fyri 2014 og 2015 eru ikki tær stóru broytingarnar í botnfiskiveiðuni at hóma⁷. Stórur partur av botnfiskafлотanum er í kreppu, meðan aðrar partar av botnfiskafлотanum hava nøktandi úrslit.

Samanumtikið meta vit at eingin vøkstur fer at vera í útflutninginum av botnfiski og øðrum fiskasløgum í 2015 í mun til 2014.

⁷ Keldur til hetta brotið er Hagstovan, Havstovan, Januar og Vørn.

I 4.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin

Mynd I 12 niðanfyri avmyndar samlaða útflutningsvirði av fiskavørum frá januar 1994 til desember 2014 sum leypandi samanlegging.

Vøksturin seinastu árinum hevur verið stórur. Roknast kann ikki við, at útflutningurin heldur fram við at vaksa við somu ferð sum undanfarin ár.

Søguliga hevur vøru útflutningurin stagnerað nøkur ár aftaná áramál við stórum vøkstri ('plateau-ing'). Vøksturin árinum 1994 til 2002 var grundaður á at toskurin kom aftur. Vøksturin 2010 og fram til í dag er grundaður á nýtt makrel tilfeingi og á alivinnuna. Fyri 2015 og 2016 væntast minni vøkstur ella stígur í vøru útflutningsvirðinum.

I 4.5 Útflutningurin av tænastrum og annar útflutningur

Seinastu árinum hevur verið stórur vøkstur í útflutningi Føroya av tænastrum. Tænastru útflutningurin fevnir í høvuðsheitum um flutnings- og supply-tænastru, byggi-tænastru, ferðing og ferðavinnu, og leasing. Ein stór óvissa er um hesi tøluni; trupulleikarnir við innsavning av hagtølum um hesi viðurskifti eru sera stórir.

Talva I 3 niðanfyri vísir inntøkurnar frá tænastruútflutningi og útreiðslurnar til tænastruinnflutning fyri árið 2013. Vegna serligar umstøður verður roknað við einum 10% vøkstri í 2014 og í 2015. Sjálvsagt er stór óvissa um hesa meting. Posturin ferðing fevnir í høvuðsheitum um keyp í Føroyum av ma. gisting og føði - flutningur er ikki roknaður við í ferðing.

Talva I 3 Útflutningur (inntøkur) og innflutningur (útreiðslur) av tænastrum í 2013

(mió. kr.)	Útflutningur	Innflutningur	Javni
Flutningur	461	512	-51
Ferðing	320	582	-262
Samskifti	101	94	7
Byggitænastru	192	311	-119
Tryggingartænastru	0	17	-17
Fíggjartænastru	37	40	-3
Teldutøkni og kunning	2	149	-147
Royalti og lisensgjöld	5	48	-43
Aðrar tænastru	186	348	-162
Mentan, frítíð og heilsa	44	227	-183
Tænastru íalt	1348	2329	-981

Kelda: Hagstovan

'Annar útflutningur' er serliga skip og aðrar vørur enn fiskur. Tølini fyri hendan útflutning eru smá, tó at nøkur ár er skipaútflutningur stórur. Í 2014 var nærur eingin útflutningur av skipum, meðan hann í 2012 var 300 mió. kr. Eingin serlig meting er gjørd av hesum tølum.

I 5 Innflutningurin

I 5.1 Gongdin í innflutninginum av vørum

Innflutningstølini benda á vaksandi innflutningsvirði seinastu 12 mánaðirnar í mun til seinastu 12 mánaðirnar frammanundan, tá skip ikki eru íroknað.

Talva I 4 gevur eitt yvirlit yvir gongdina í innflutninginum av tilskilaðum vørubólkum. Talvan vísir at gongdin í innflutningum av ymsum vørubólkum hevur verið sera ymisk. Vit síggja at vøruinnflutningurin í 2014 uttan skip og flogfør er vaksin við 3,4% og at vøruútflutningurin íalt (við skipum og flogførum) er minkaður við 6,6%. Innflutningurin til beinleiðis nýtslu er vaksin við 5,4%. Stórur vøkstur er í innflutninginum av bilum til vinnu og privata nýtslu (8,5%). Samanfatandi kann hetta sigast at geva ábendingar um ein vøkstur í privatnu nýtsluni.

Innflutt tilfar til byggivirksemi er eisini vaksið munandi (12,3%), og gevur hetta ábending um ein vøkstur í íløguvirkseminum. Hinvegin er innflutningurin av brennievni fallið við 9,3% og tilfari til hav- og landsbúnað fallin við 9,1%. Orsøkin til minkandi innflutning av tilfari til hav- og landsbúnað kann vera hækkandi svartkjaftakvotur, sum ger tað óneyðugt at innflyta eins nógv fóðurtifar. Maskinur og útgerð er vaksið nógv og stavar hetta ma. frá íløgum í vindmyllur og fiskavirkir.

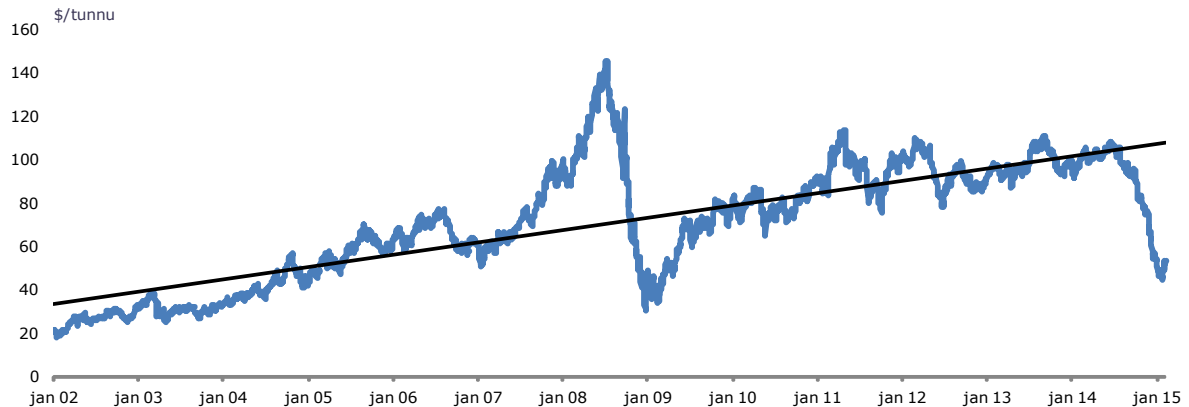
Talva I 4 Innflutningsvirði fyri høvuðsbólkarnar í innflutninginum, støddarlutføllini fyri høvuðsbólkarnar, og prosentvísi vøksturin í innflutningsvirðinum 2014.

	Innflutningurin 2014	Støddarlutfall	Árligur vøkstur
Til hav- og landsbúnað	346	5,9%	-9,1%
Til byggivirki	480	8,2%	12,3%
Til aðra framleiðslu	1.374	23,5%	4,8%
Brennievni ot.	1.134	19,4%	-9,3%
Maskinur oo. útgerð	615	10,5%	51,0%
Bilar oo. flutningsfør	303	5,2%	8,5%
Til beinleiðis nýtslu	1.288	22,0%	5,4%
Skip, flogfør ot.	223	3,8%	-72,9%
Rávøra til fiskavirking	94	1,6%	-44,3%
Vøruinnflutningur íalt	5.856	100%	-6,6%
Vøruinnflutningur ex. skip oa.	5.633	96,2%	3,4%

Kelda: Hagstovan

Mynd I 13 niðanfyrir vísir gongdina í oljuprísinum (Brent spot) í \$/tunnu. Trendurin fyri oljuprísir hevur týðuliga gingið uppeftir seinnu árinum (frásæð 2008), men seinastu tíðina er prísurin fallin stórliga. Ósemja er millum marknaðarluttakarar um framtíðar oljuprísir. Tað at oljuprísir verður avroknaður í dollarum ger, at ein hækkandi dollari mótvirkar prísfallinum hjá okkum.

Lækkandi oljuprísir hava fyri føroyska búskapin fyri tað mesta positiva ávirkan. Fyri fiskiflotan (serliga trolaraflootan) hava lægri oljuprísir positiva ávirkan á rakstrarúrslitið. Fyri privatnu húsarhaldini hava lægri oljuprísir somu avleiðing fyri nýtsluna sum ein skattalætti. Tó kunnu lágu oljuprísirir hava neiligar avleiðingar fyri tann partin av tí føroysku arbeiðsmegini, sum arbeiðir í útlondum, og har arbeiðið er tengt at oljuvinnuni.

Kelda: Thomson Reuters

I 5.2 Gongdin í innflutninginum av tænastrum

Talva I 3 frammanfyri vísir innflutningin av tænastrum. Tænastruinflutningurin umfatar ma. ferðing, flutning og frítíðarhald uttanlands, byggitænastrur, ráðgeving, KT-tænastrur, og roknskapartænastrur. Sjúkrahústænastrur eru eisini partur av tænastruinflutninginum. Ein stór óvissa er um hesi tøluni; trupulleikarnir við innsavning av hagtølum um nógvar av hesum tænastrum eru sera stórir. Innflutningin av tænastrum er næstan dupult so stórur sum útflutningurin av tænastrum.

I 6 Gongdin innan vinnugeirar

Arbeiðið hjá fígghjarmálaráðnum við at gera upp strukturella úrslitið á almenna geiraroknskapinum setur krøv um, at fígghjarmálaráðið kann staðseta, hvar føroyski búskapurin er staddur í eini konjunkturgongd. Við tí háttalagi, sum fígghjarmálaráðið má brúka, verða árin 2013 og 2014 roknað sum hákonjunkturár, meðan árið 2012 var at rokna sum eitt lágkonjunkturár, men ikki eitt stórt lágkonjunkturár.

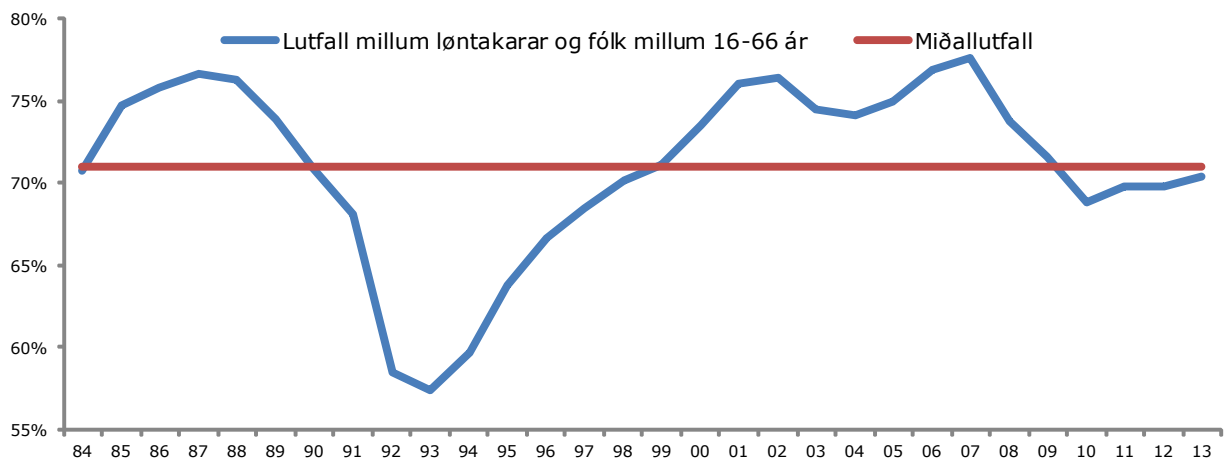
Um avgerandi dentur verður lagdur á 'output gap'⁸, tá ið roknað verður, hvar føroyski búskapurin er staddur í eini konjunkturgongd, kann tað tykjast lægi, at ein hákonjunkturur skuldi vera í 2013 og 2014, tá ein tíggjundapartur av fastbúgvandi føroysku arbeiðsmegini arbeiðdi í útlandum.

Mynd I 14 niðanfyri er ein roynd at finna eitt eyka vísital til at geva ábendingar um staðsetingina hjá føroyska búskapinum í eini konjunkturgongd. Myndin vísir munin millum møguliga tøka arbeiðsmegi (fólkatalið í aldursbólkinum 16-74 ár 1. januar) og faktisku nýttu arbeiðsmegini (løntakaratalið 1. november). Tann reyða linjan er miðal yvir øll árin. Sambært logikkinum skuldi tað, sum liggur omanfyri miðal, verið ein hákonjunkturur, og tað sum liggur undir, ein lágkonjunkturur. Myndini bendir á at ein hákonjunkturur er á veg í byrjanini av 2014 (1.januar).

Nøkur av teimum somu mynstrunum í mynd I 14 ganga aftur í mynd I 24, ið vísir lutfallið millum lønir og MVG.

Møguliga kunnu vit siga, at tað at eini 10% av føroysku fastbúgvandi arbeiðsmegini er í vinnu í útlandum, ikki er eitt føroyskt konjunkturfybrigdi (sum tað var í fimmtíárunum), men eitt serligt eyðkenni, sum leingi hevur verið til staðar í føroyska búskapinum.

⁸ Eitt positivt 'output gap' merkir, at vit ikki nýta alla okkara møguliga framleiðslu kapasitet, td. arbeiðsmegi. 'Output gap' er munurin millum potentiellu framleiðsluna og faktisku framleiðsluna.

Kelda: Hagstovan

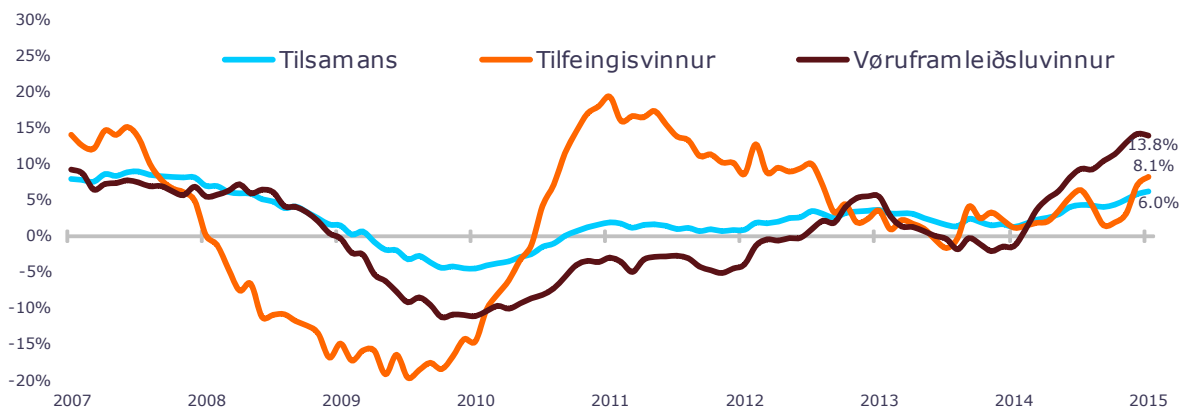
I 6.1 Gongdin viðvíkjandi lønargjaldingum og løntakaratali

Lønarhagtølini frá Elektron (samtíðarskattaskipanini) eru millum tey frægastu hagtølini vit hava til tess at lýsa gongdina í búskapinum sum heild og gongdina innan ymsu vinnugreinarnar.

Gongdin í lønartølunum frá Elektron samsvara ikki við gongdini í BTÚ sum inntøku (bruttofaktorinntøka stýtt BFI). Orsøkin er millum annað, at BFI eisini fevnir um samsýning av kapitalinum (restinntøkan). Munur er eisini á tjóðarroknskaparlønnum og elektronlønnum, tí allar lønarviðbøtur eru ikki í elektronlønnum, td. pensióngjöld, tvungin sosial trygdargjöld og B-inntøkur.

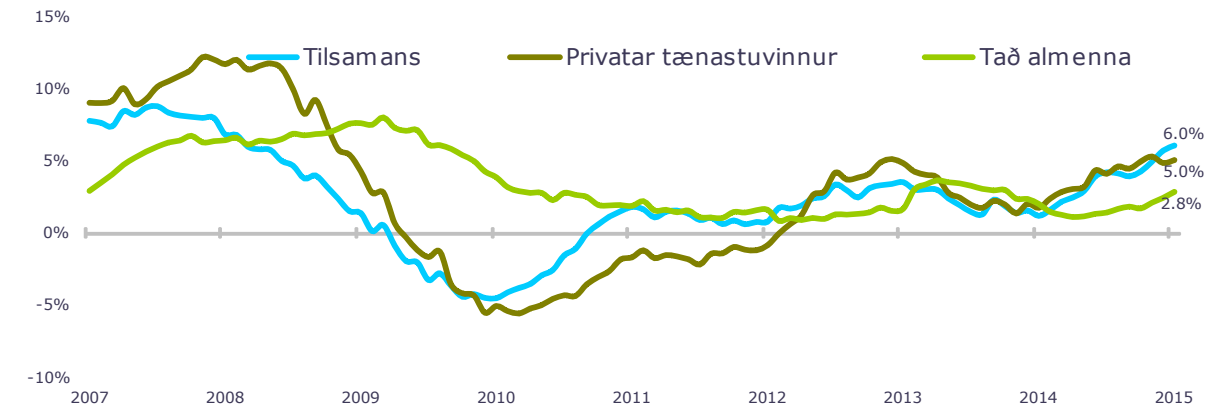
Mynd I 15a og I 15b niðanfyri vísa prosent broytingina í lønargjaldingum seinastu árin sum leypandi ár-til-ár broyting (sí tekstkassa 1). Myndirnar vísa at allar vinnugreinar eru í vøkstri viðvíkjandi lønargjaldingum. Vit síggja at lønirnar hjá tí almenna hava verið tær mest støðugu, meðan stór sveiggj hava verið í tilfeingisvinnunum. Í januar 2015 var ár-til-ár leypandi vøksturin í øllum lønargjaldingunum 6%. Størstur vøkstur sæst í vøruframleiðsluvinnunum, ið ma. eisini fevna um byggivirksemi og skipasmíð. Lágur vøkstur er í almennu lønargjaldingunum.

Lønargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mðr sum, jan-07 til jan-15 Mynd I 15a

Kelda: Hagstova Føroya

Lønargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mör sum, jan-07 til jan-15 Mynd I 15b

Kelda: Hagstova Føroya

Tekstassi 1:

Trend útrokningar, ið byggja á 12 mánaða leypandi samanlegging og miðal, herundir ár til ár %-broytingar, stutt frágreiðing:

12 mánaða leypandi samanlegging er samanlegging av 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

12 mánaðar leypandi miðal er miðal av seinastu 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

Ár til ár %-broytingar bygt á leypandi 12 mánaðar samanlegging ella miðal. Týdningurin av hesum háttalagnum kann lýsast við einum dømi í mynd I 15 a og b (samlaðar lønir):

Vit leggja saman lønirnar 12 mánaðir aftur í tíðina frá jan-15 til feb-14 og gevur hetta 7.623 mia. kr. Vit leggja eisini saman 12 mánaðar aftur í tíðina frá des-13 til jan-13 og gevur hetta 7.190 mia. kr. Ár til ár %-broytingin (ella vakstrar-ratan) verður so útroknað sum $7.623/7.190 - 1 = 6\%$. Vit kundu havt eisini havt roknað % broytingina sum ár til ár %-broytingina av leypandi 12-mánaðar miðal (ístaðin fyri samanlegging), sum hevði givið sama úrslit.

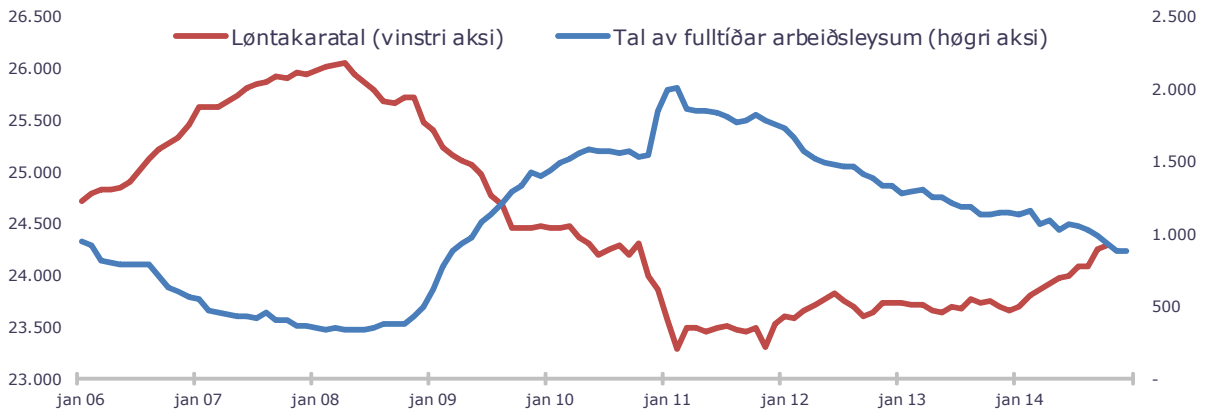
Hetta háttalag verður nýtt ístaðin fyri vanligu háttalagið, har vøksturin verður roknaður higartil í árinum í mun til sama tíðarskeiðið árið fyri. Hvør mánaði verður her "roknaður upp" til eitt ársstøði. Tað verður roknað út hvussu %-vísi vøksturin (ella %-vísa fallið) hevur verið fyri hendan "upproknaða mánaðin" í mun til somuleiðis "upproknaða mánaðin" eitt ár frammanundan. Ein mánaði, ið víkir nógv frá undanfarnu mánaðunum, ger sostatt ikki so nógvan mun í "upprokningini". Sostatt er talan um eina serliga trend-analysu yvir fleiri mánaðir, har roynt verður av avdúka ein latentan trend í gongdini, sum fevnir yvir meira enn ein mánaða.

Mynd I 16 niðanfyrir vísir løntakaratalið samanheldið við talið av fulltíðar arbeiðsleysum; bæði talsettini eru árstíðarjavnað. Við endan av 2010 fall løntakaratalið samstundis sum arbeiðsloysið vaks í sambandi við at Fiskavirking fór av knóranum. Síðan 2011 sæst ein spakuligur vøkstur í løntakaratalinum. Í tølum er tó ikki talan um stóran vøkstur. Í apríl 2011 var árstíðarjavnaða løntakaratalið 23.501, og í oktober 2014 var talið 24.293. Hetta svarar til ein vøkstur uppá 792 fólk.

Talið av fulltíðararbeiðsleysum er samsvarandi støðugt minkað síðan apríl 2011. Í apríl 2011 var talið 1.878, og í apríl 2014 var talið 883, tvs. ein minking uppá 995 fulltíðararbeiðsleys.

Fullkomið samsvar er sostatt ikki ímillum minkandi talið av fulltíðararbeiðsleysum og vaksandi talið av løntakarum. Ein orsök til hetta kann vera, at fólk í Føroyum meira lættliga finna arbeiði uttanlands, samstundis sum tey varðveita sín bústað í Føroyum. Í hesum førum telja tey ikki við sum løntakarar í Føroyum.

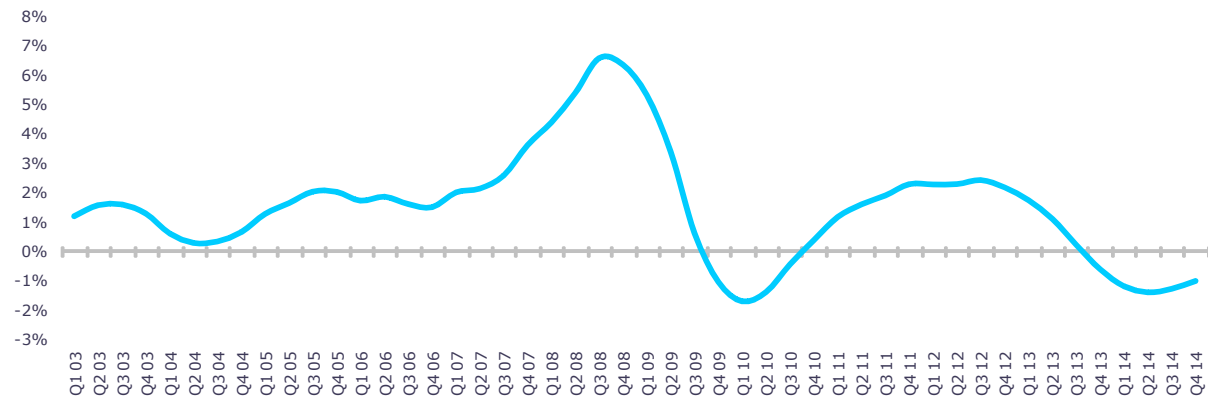
Tal av løntakarum og fulltíðar arbeiðsleysum, árstíðarjavnnað, jan-06 - des-14 **Mynd I 16**

Kelda: Hagstovan

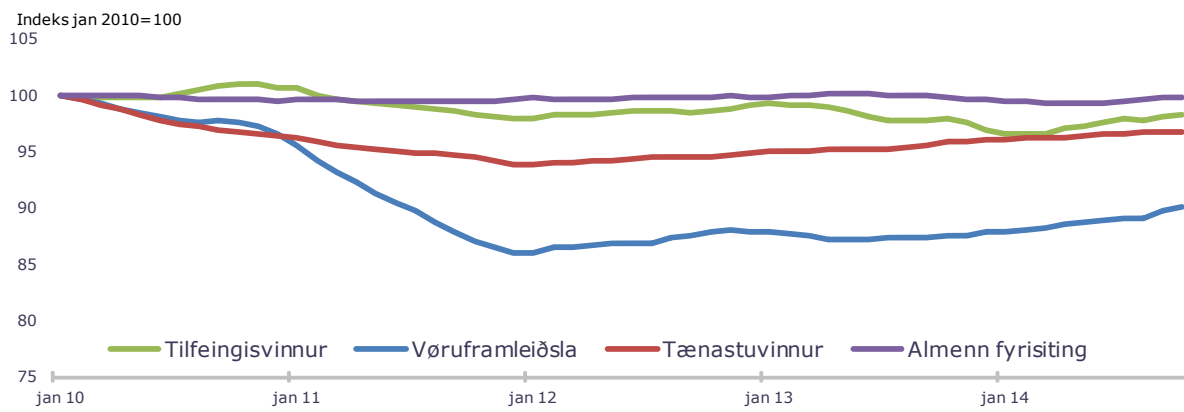
Mynd I 17 niðanfyri vísir prosentvísa vøksturin í brúkarprístalinum frá 2003 til í dag. Vit síggja, at undir hákonjunkurinum áðrenn figgjarkreppuna vaks brúkarprístalið rættiliga nógv, fyri síðan í figgjarkreppuni at falla rættiliga nógv. Í spakuligu uppgongdini eftir figgjarkreppuna er prísavøksturin vorðin positivur, men seinastu ársfjórðingarnar er hann blivin negativur aftur. Rentan og oljuprísurin í Føroyum eru fallin seinastu tíðina, og er hetta fremsta orsøkin til framhaldandi fallið í brúkarprísunum.

Prísavøstur, árlig miðal broyting í prístalinum, Q1 2003- Q4 2014 **Mynd I 17**

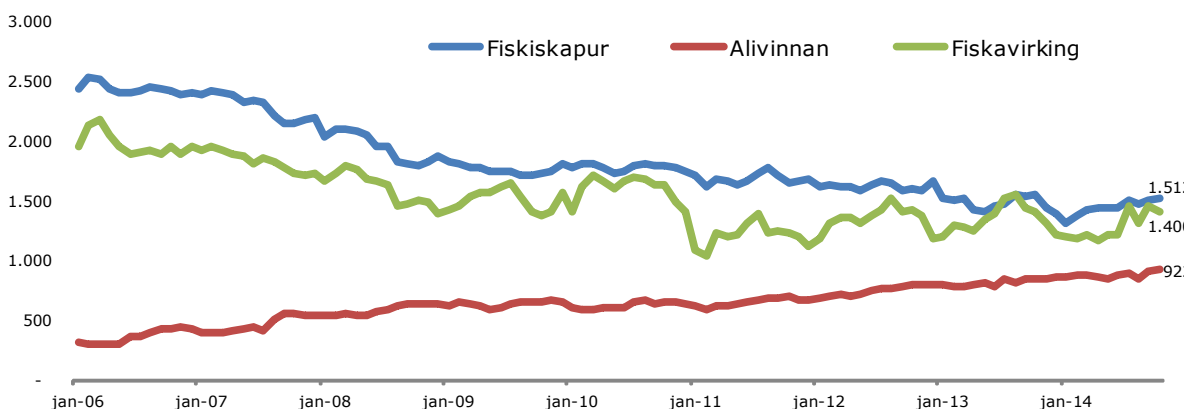
Kelda: Hagstova Føroya

Mynd I 18 niðanfyri vísir 12 mánaðar leypandi miðal av løntakatalið innan fyra høvuðsvinnugeirar síðan januar 2010. Tølini í myndini verða víst sum indeks. Løntakatalið innan almennar tænarar hefur verið støðugt í tíðarskeiðinum. Fyri vøruframleiðslu (herundir ma. bygging, skipasmíð og fiskavirking) hendi eitt stórt fall frá januar 2010 til januar 2012, sum helst stavar frá fiskavirking. Hinvegin er ein lítill vøstur hendur í vøruframleiðslu síðan 2012. Fyri tænaravinnur hefur aftaná eitt fall fram til januar 2012 verið ein vøstur síðan tá. Løntakatalið innan tilfeingisvinnur hefur stórt sæð staðið í stað ella er minkað síðan januar 2010.

Indeks fyri 12-mánaðar leypandi miðal av løntakarum jan-10 - okt-14**Mynd I 18**

Kelda: Hagstovan

Mynd I 19 niðanfyri gevur eina neyvri greining av gongdini í løntakaratalinum innan fiskivinnugeiran. Vit síggja at talið av løntakarum innan fiskiskap er fallið við nærum 1.000 fólkkum síðan 2006. Løntakaratalið á ali- og kryvjivirkjum er farið upp við umleið 600 fólkkum frá januar 2006 til í dag. Til seinast er løntakaratalið innan fiskavøruídnað minkað við nærum 600 fólkkum síðan januar 2006. Íalt eru sostatt 1.000 fólkk færri í fiskivinnugeiranum síðan 2006.

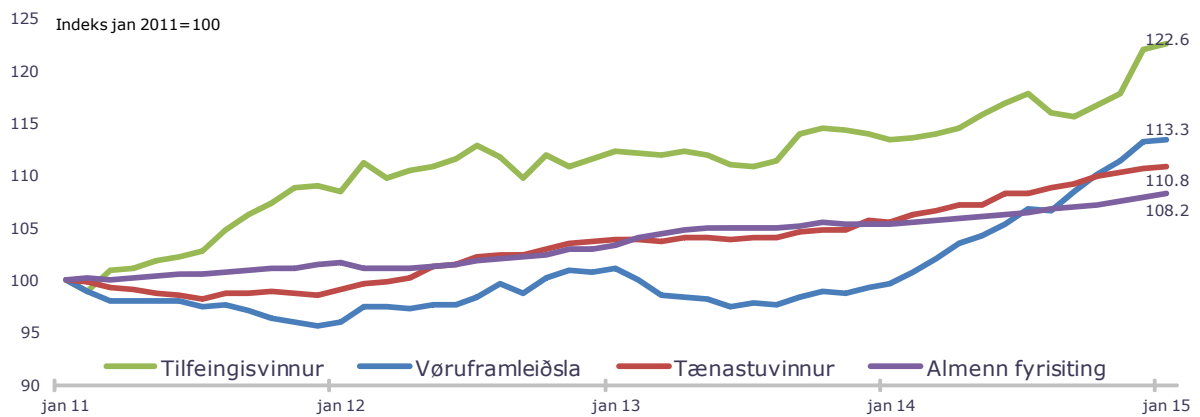
Tal av løntakarum innan fiskivinnugeiran, jan-05 til okt-14**Mynd I 19**

Kelda: Hagstovan

Mynd I 20 niðanfyri vísir leypandi 12 mánaðar samanlegging av lønargjaldingunum sum indeks. Myndin fevnir um somu vinnugeirar sum frammanfyri standandi mynd I 17.

Myndirnar I 18-20 vísa at gongdin viðvíkjandi lønarsummi og løntakaratali í tilfeingisvinnum er øðrvísi enn gongdin í hinum vinnugeirunum; *løntakaratalið stendur í stað í tilfeingisvinnum samstundis sum lønarsummurin er stórliga vaksandi*. Innan uppsjóðarvinnuna stavar henda gongdin sannlíkt frá hægri produktiviteti vegna meira framkomnum veiðu- og framleiðslutólum, ið eru fingin til vega grundað á atgongd til munandi stórri rávørunøgdir. Samstundis er botnfiskaveiðan á einum søguligum lágmarki, og innan aling hevur verið ein prísøkstur seinastu árin. Fyri vøruframleiðslu er talið av løntakarum minkað nógv, meðan vøkstur hevur verið í lønargjaldingunum innan vøruframleiðslu.

Indeks fyri 12-mánaðar leypandi miðal av lønargjaldingum jan-11 - jan-15 Mynd I 20

Kelda: Hagstovan

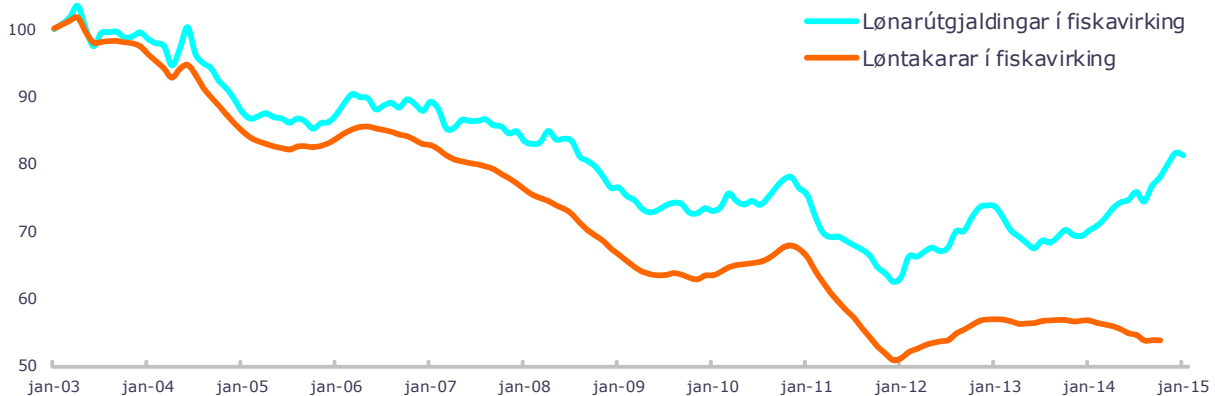
Mynd I 21 niðanfyri vísir gongdina í lønargjaldingum og í talinum av løntakarum innan fiskavirking.

Myndin vísir at niðurgongdin í lønargjaldingunum síðan 2003 er avloyst av einum vøkstri frá 2011/2012, ivaleyst sum avleiðing av at meira uppsjóvarfiskur varð landaður í Føroyum. Samstundis vísir myndin at talið av løntakarum er fallandi seinastu tíðina eftir ein ávísan vøkstur frá 2011/12. Vaksandi glopp er millum lønargjaldingar og løntakarar í indeksunum í mynd I 21.

Fiskivinnugeirin hevur týðuliga verið ígjøgnum eina umbroyting. Veiðukapasiteturin og móttøkukapasiteturin á landi fyri uppsjóvarfisk til góðskingar er vaksin stórliga seinnu árinum, og nýggju skipini og virkini eru nógv minni arbeiðsorkukrevjandi enn gomlu skipini og flakavirkini, og vøksturin í BTÚ seinastu árinum er meira tillutaður kapitalinum enn arbeiðsmeginum (sí mynd I 35). Minkingin í talinum av løntakarum kann bert vinnast innaftur við vinnuligum vøkstri aðrastaðni innan sama vinnugeira ella innan aðrar vinnugreinar. Vandur er altíð fyri at hesin vøkstur ikki hendur í Føroyum, men í útlondum og at fólk flyta.

Indikatorar fyri fiskavirking, jan-03 til jan-15 Mynd I 21

Indeks, jan-03=100, bygt á nullandi 12 mánaðar samanlegging

Kelda: Hagstova Føroya

I 6.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Fyri at meta um búskaparútlitini ger fígghjarmálaráðið hvørt hálvár upp 'treystitalið' (konjunkturbarometrið) fyri húsarhald og fyrirtøkur. Henda uppgerðin verður gjørd við vísitalum (indeksum). Fyri vinnulívið verður vísitalið gjørt sambært úrslitunum av eini spurnarkanning til fyrirtøkurnar.

Vísitalið fyri byggivinnuna (sí mynd I 22 niðanfyri) gevur ábendingar um vaksandi tal av bíleggingum, men tó nakað minni vøkstur enn í juli 2014. Vinnan hevur við seinastu teljing tryggjað sær arbeiði í miðal 10 mánaðar fram, sum er eitt lítið fall frá juli 2014 tá talið var 11 mánaðir.

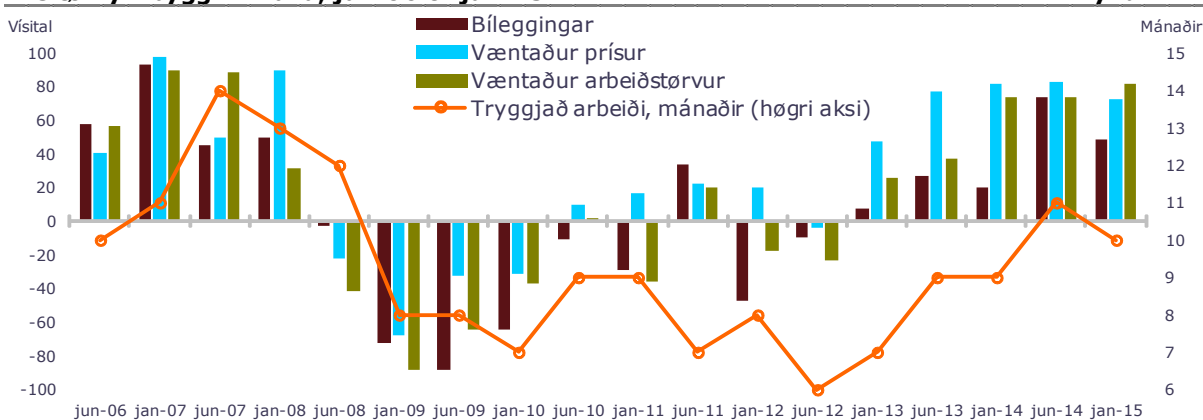
Spurt kann verða um ov nógv byggjarbeiði verður gjørt í senn, og um privata og almenna ílöguvirksemið kann minka stórliga, tá vit koma fram til endan av 2015 og fram til 2016. Byggivirksemi er eitt hitt mest sveiggjandi virksemi í búskapinum, og hevur sum vera man stóra ávirkan á aðrar geirar í búskapinum.

Vanliga fylgir byggivirksemi konjunkturgongdini, men um færdur varð ein sveiggjforðandi figgjarpolitikkur, átti tað almenna at tikið størri atlit til tíðarval, tá tað snýr seg um ígongdseting av ílögum og bygging. Eitt er at raðfesta ílögur og byggingar sum gerast skulu. Eitt annað er at tíðarvelja ígongdseting og stódd av neyðuga virkseinum.

Mynd I 22 vísir ein vøxtur í væntaða arbeiðstørvinum í byggivinnuni. Tá nógvar ílögur verða gjørdar í senn, er altíð ein vandi fyri trýsti á arbeiðsmarknaðin innan byggivinnuna. Slíkt trýst kann ávirka restina av búskapinum við prís- og lønarvøxtri. Umframt hetta kann trýst á arbeiðsmarknaðin innan byggivirksemi hava neiliga ávirkan á ígongdverandi byggjarbeiði, tá tað snýr seg um kostnað og góðsku.

Vísitøl fyri byggivinnuna, jun-06 til jan-15

Mynd I 22

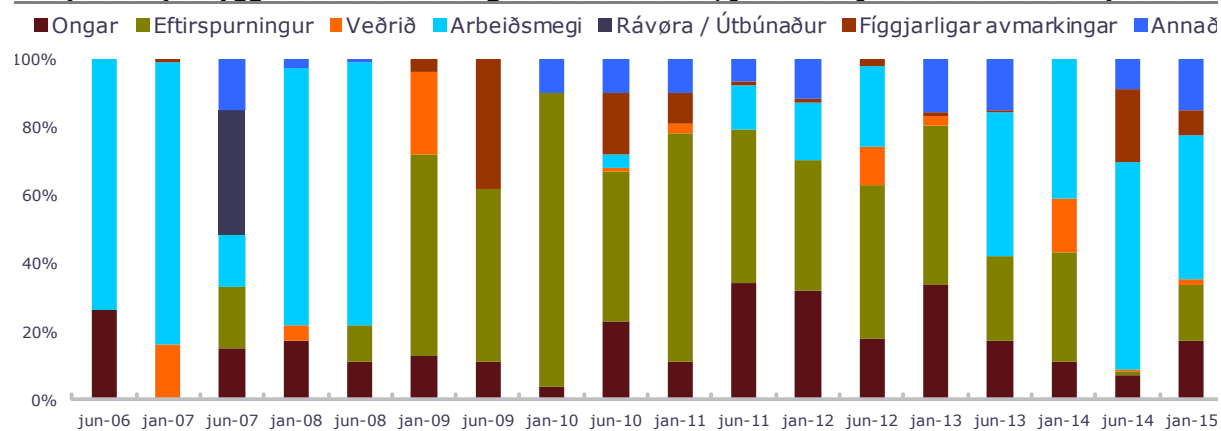
Kelda: Fígjarmálaráðið

Í mynd I 23 niðanfyrri eru vistar avmarkingarnar fyri framleiðsluna í byggivinnuni, sum byggiharrarnir hava nevnt sum viðkomandi.

Tørvandi eftirspurningur var ein stórus trupulleiki frá 2008 og fram til januar 2014. Hinvegin er tørvandi eftirspurningur nærvið ikki nevndur sum ein trupulleiki í juni 2014, men er komin aftur í januar 2015. Tørvurin á arbeiðsmegi er minkaður í týðningi sum ein avmarking seinasta hálva árið.

Treystitøl fyri byggivinnu - avmarkingar í framleiðsluni, jun-06 til jan-15

Mynd I 23

Kelda: Fígjarmálaráðið

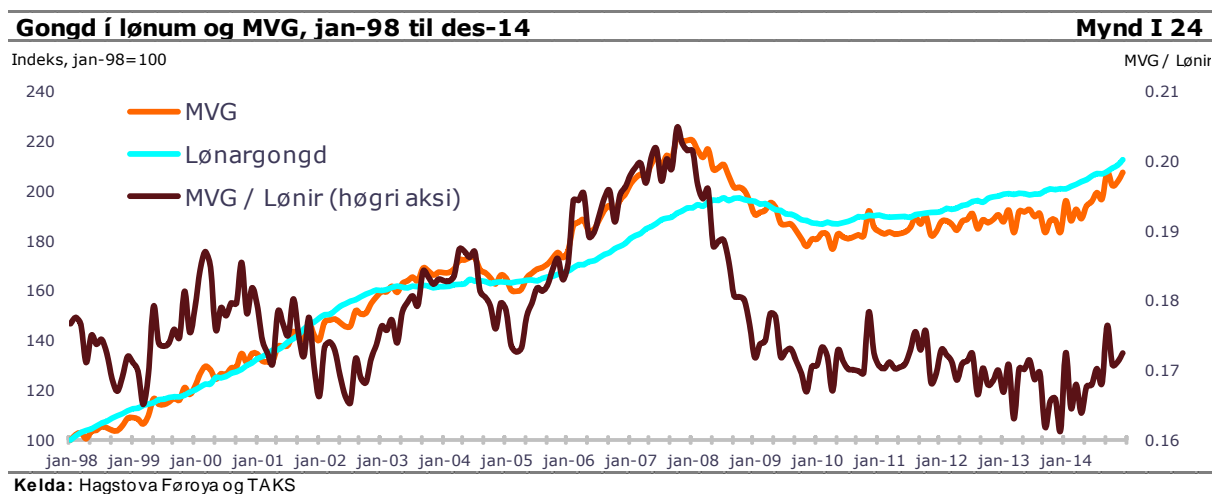
I 7 Húsarhaldini

I 7.1 Metingar viðvirkjandi privatu nýtsluni

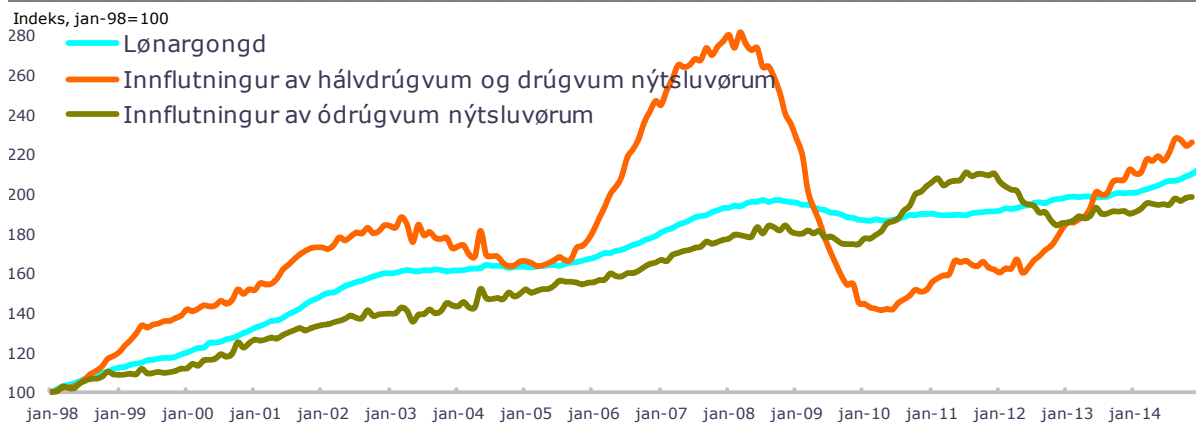
Privata nýtslan er ein týðningarmikil partur av føroyska búskapinum, í stóð er privata nýtslan størri enn útflutningurin av vørum og tænastrum. Gongdin í privatu nýtsluni hevur tí stóra ávirkan á búskaparvøksturin. Privata nýtslan verður uppgjørd saman við tjóðarroknskapi, seinastu dagfórdu tøluni um nýtsluna eru fyri 2013. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2013 hava vit nakrar indikatarar. Ein er innflutningurin av nýtslurvørum (talva I 3), aðrir indikatarar eru gongdin í lønargjaldinum (mynd I 15 a og b og mynd I 24), og MVG-inntøkur landskassans (mynd I 24).

Mynd I 24 niðanfyrir vísir við indeks-tølum MVG-inntøkur landskassans sum lutfall av lønargjaldinum (12 mánaða leypani miðal). Hetta lutfall er ein av fleiri ábendingum um gongdina í privatu nýtsluni. Síðan 2007 er lutfallið millum MVG inntøkur landskassans og lønargjaldingar minkað rættiliga nógv. Hetta gevur ábending um at húsarhaldini aftaná fíggarkeppuna hava víst stórt varsemi viðvirkjandi privatari nýtslu. Eitt ástøði er, at føroysku pensiónsviðurskiftini, (lutfalsliga lága pensiónsuppsparingin og tvungna pensiónsnýskipanin) eggja til sparing heldur enn privata nýtslu, og at hetta kann koma at avmarka búskaparvøksturin.

Mynd I 24 vísir at bæði MVG inntøkur landskassans og lønargjaldingarnar hava verið vaksandi, og at MVG inntøkur landskassans vaksa eitt sindur meira enn lønargjaldingarnar. Lutfallið millum lønir og MVG kundi bent á vaksandi nýtslukvotu (tvs. hvussu nógv av lønini fer til nýtslu). Vit kunnu eisini staðfesta at nøkur av mynstrum í mynd I 24 (MVG/lønir) ganga aftur í mynd I 14, ið sum ein móguligur konjunkturindikator vísir lutfallið millum løntakarar og fólkatal.

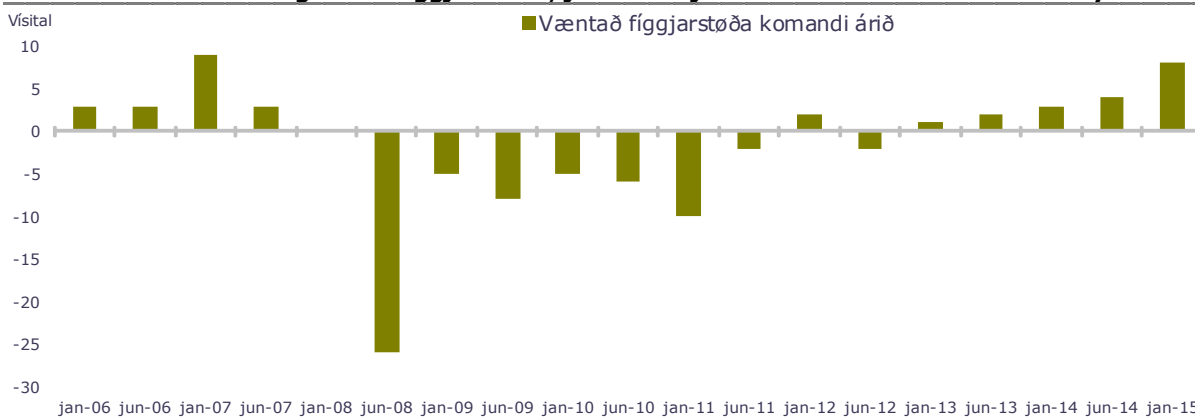
Mynd I 25 niðanfyrir vísir gongdina í innflutninginum av nýtslurvørum. Myndin vísir, at innflutningurin av hálvdrúgvum (td. klæðum) og drúgvum nýtslurvørum (td. sjónvarp og bilum) toppaði í 2007/8 fyri síðan at falla nógv og skjótt. Frá 2010 er uppgongd at spora aftur, serliga aftaná 2012. Meðan innflutningurin av ódrúgvum nýtslurvørum (td. matur og drekka) og gongdin í lønargjaldinum síðan 2010 hava víst eina javnfjara gongd, so vaks innflutningurin av drúgvum og hálvdrúgvum nýtslurvørum meira enn lønargjaldingarnar vaksu. Hetta bendir á ein nýtslurvøkstur.

Lønarinntøka og innfluttar nýtslívørur hjá húsarhaldum, jan-98 til des-14**Mynd I 25**

Kelda: Hagstova Føroya

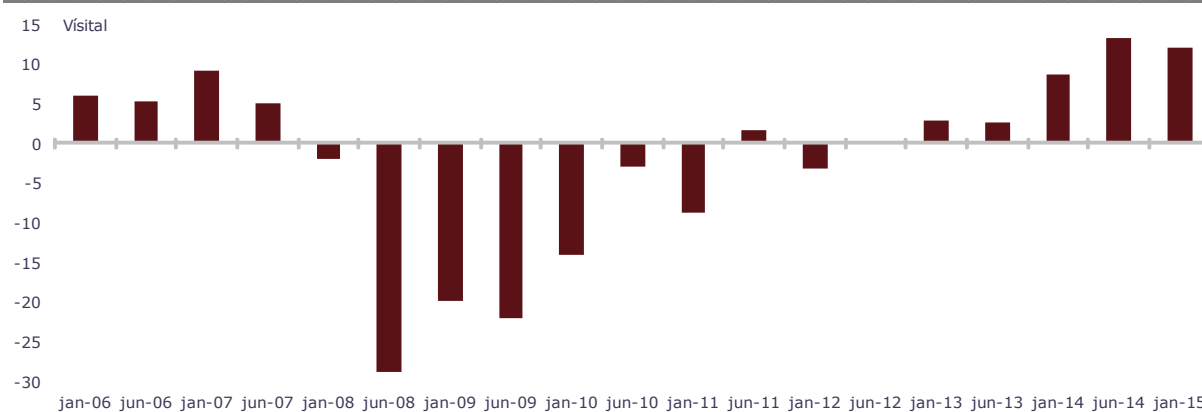
I 7.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Treystitølini frá fígjarmálaráðnum í mynd I 26 niðanfyri snúgva seg um metingar frá húsarhaldunum um teirra fígjarstøðu seinata árið og komandi ár. Myndin vísir eitt vaksandi bjartskygni, sum ikki hevur verið størri síðan januar 2007.

Vísital - húsarhaldini og teirra fígjarstøða, jan-06 til jan-15**Mynd I 26**

Kelda: Fígjarmálaráðið

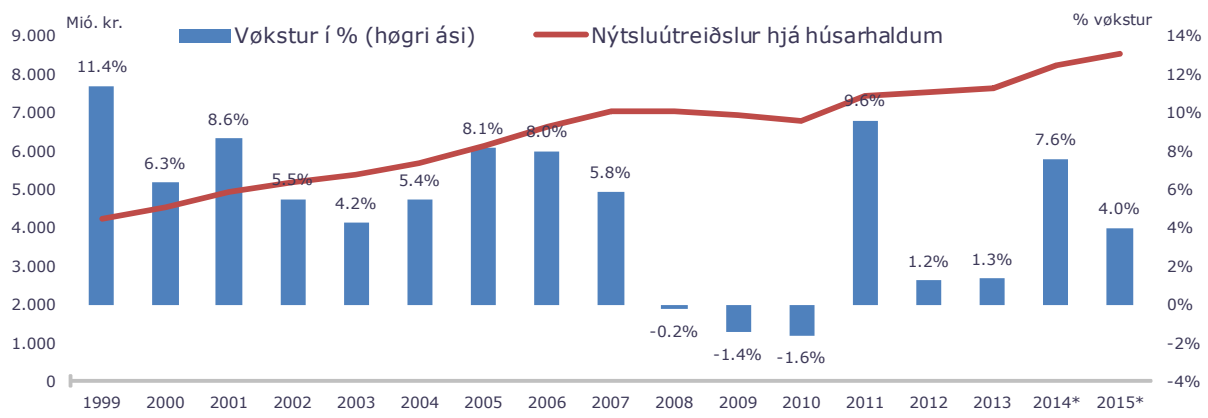
Mynd I 27 niðanfyri vísir treysti-vísitalið tilsamans fyri føroysku húsarhaldini. Myndin vísir tað sama sum myndin omanfyri, nevnliga at treystið hjá húsarhaldinum er størri enn nakrantíð fyrr síðan uppgerðin byrjaði, men ein lítil minking er hend frá juni 2014.

Vísital - samlað brúkaravísital fyri føroysku húsarhaldini, jan-06 til jan-15**Mynd I 27**

Kelda: Fígjarmálaráðið

Mynd I 28 vísir gongdina í privatu nýtsluni árinum 1999-2013 úr tjóðarroknaskapinum. Tølini fyri 2014 og 2015 eru mett við nýtslu av búskaparmyndli hagstovunnar. Árinum fram til fíggjarkreppuna í 2008 var stórir vøkstur í privatu nýtsluni hvørt ár. Síðan vóru trý ár við negativum vøkstri, og síðan 2011 hevur aftur verið positivur vøkstur. Vøksturinn í 2014 er mettur at vera høgur, íalt 7,6%, og metingin fyri 2015 er 4%.

Nýtsluútreiðslur í mió. kr. og vøksturinn í % 1999-2015 **Mynd I 28**

Kelda: Hagstovan, *2014 og 2015 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

I 8 Almenni geirin

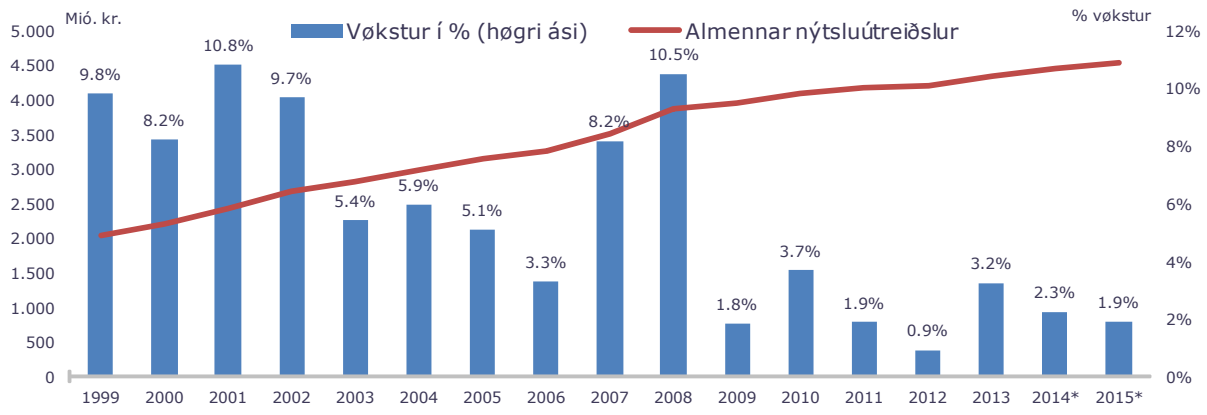
I 8.1 Nýtsla hins almenna

Mynd I 28 niðanfyrir vísir gongdina (í mió. kr.) og vøksturinn (í %) í almennu nýtsluni síðan 1999, sum uppgjørt í tjóðarroknaskapinum. Tølini fyri 2014 og 2015 byggja á metingar, gjørdar við búskaparmyndli hagstovunnar. Vøksturinn í almennu nýtsluni er í 2013 uppgjørdur til 3,2%, og metti vøksturinn fyri 2014 og 2015 eru ávíkavist 2,3% og 1,9%. Tølini eru í ársins prísnum.

Frá 1999 til 2003 var vøksturinn í almennu nýtsluni sera stórir (millum 8 og 10 %). Árinum 2007 og 08 var eisini tilsvareandi stórir vøkstur í almennu nýtsluni. Vøksturinn seinastu árinum hevur ligið millum 1 og 4 %.

Tølini benda á, at broytingar í almennu nýtsluni hava verið konjunkturviðgangandi – tá nógv hevur verið í kassanum hevur nógv verið brúkt og øvugt - og hevur hetta økt heldur enn minkað um sveigginu í búskapinum. Umráðandi hjá tí almenna er ikki at endurtaka gongdina frá byrjanini av øldini og 2007 og 2008, um búskaparliga virkseimið fer at økjast komandi árinum.

Demografiskar broytingar í komandi árum fara at gera tað trupult at avmarka vøksturinn í almennu nýtsluni (sí kapitil II).

Kelda: Hagstovan, *2014 og 2015 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

I 8.2 Ílögur hins almenna

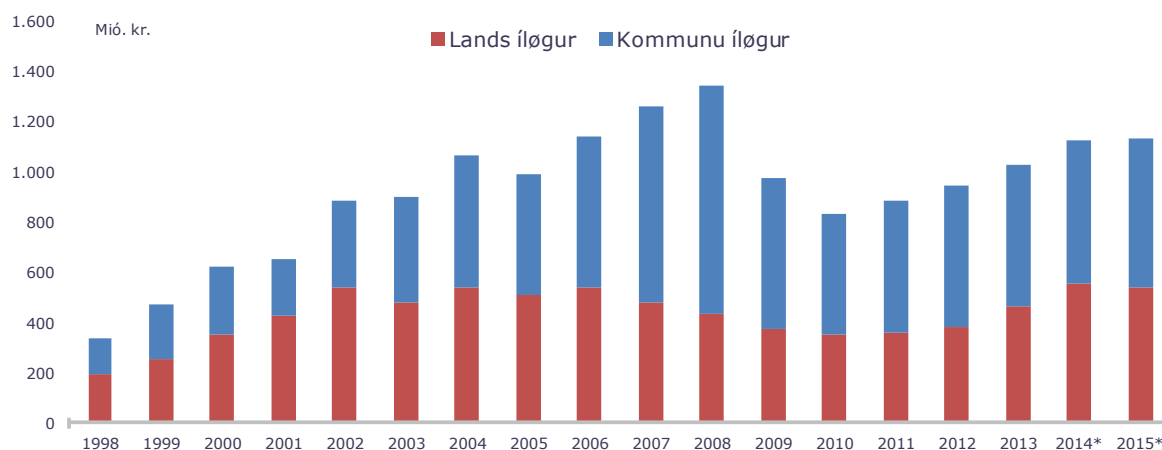
Niðanfyrirstandandi mynd I 30 vísir almennu ílögurnar frá 1998 til 2015. Keldan til mynd I 30 er hagstovan, landsrokskapurinn, leiðslukunningarskipan landsins og fíggjarlóginn. Ílögurnar hjá sosialum grunnum og ríkisstovnum eru ekki tiknar við, tí talan her er um so smá töl.

Talan er um ílögur samsvarandi tjóðarrokskaparuppgerð, og ekki samsvarandi rokskaparuppgerð. Tjóðarrokskaplugu ílögurnar eru stærri enn rokskaparlugu ílögurnar; ma. er alt landsverk og viðlíkahald og annað roknað við í tjóðarrokskaparílögurnar.

Vit síggja ein týðuligan vöxtur í samlaðu almennu ílögnum í 2014 í mun til 2013. Vit vænta at ílögurnar í 2015 liggja á sama stöði sum í 2014. Vöxturinn í almennu ílögnum frá 2013 til 2014 stavar serliga frá ílögum landsins og ekki frá ílögum kommunanna. Ílöguvirksemi landsins er nógv ávirkað av Marknagilsdeplinum. Ílögur kommunanna hava verið stöðugar síðan 2008, men vuksu sera nógv fram til tå. Talan var í ávísan mun um ílögur, sum hövdu ligið á láni frá 90unum. Betingar í fíggjarstöðu kommunanna ávirkaðu eisini ílöguhugin.

Kommunurnar yvirtaka eldraeki komandi árinu. Nógv bendir á henda yvirtøka eisini fevnir um eina yvirtøku av einum ílögutørvi á eldraekinum. Ílögurnar á heilsuøkinum hava verið stórar, men væntandi koma demografisku broytingarnar at krevja fleiri almennar ílögur (sí kapitul II).

Eins og við almennu nýtsluni sýnast almennu ílögurnar at vera konjunkturviðgangandi, bæði tá tað snýr seg um land og kommunur. Umráðandi hjá tí almenna er ekki at endurtaka gongdina við almennum ílögum frá 2007 og 2008, um virksemi fer at økjast komandi árinu. Skuldarloftið hjá kommunum – at skuldin ekki skal uppum eina álíkning – eggjar eyðsæð ekki til miðvísa fíggjarpolitiska planlegging, ið fevnir um allar almennar ílögur. Tølini fyri 2014 og 2015 eru mett við stöði í búskaparmyndli hagstovunnar.

Kelda: Hagstovan, *2014 og 2015 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

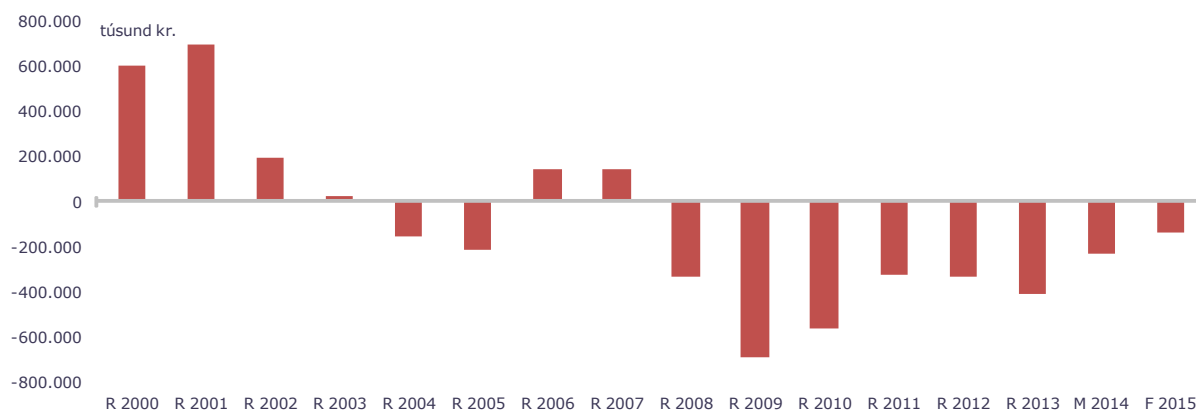
I 8.3 Úrslitið á almennu roknskapunum

Mynd I 31 niðanfyri vísir eitt yvirlit fyri roknskaparúrslit landskassans (RLÚ 1) 2000 - 2015. Fyri árið 2014 er meting gjörd av fíggjarmálaráðnum, og fyri 2015 eru fíggjarlógartøl nýtt.

Vit síggja at hallið hjá landskassanum er minkað nógv frá 2013 til 2014. Fyri árið 2015 er ætlanin at minka hallið upp aftur meira, og at fáa javnvág á fíggjarlógini í 2016.

Uttan forskotting av pensiónum frá 2012 (við inntøkum uppá 213 mió. kr. í 2012 og 247 mió. kr. í 2013) hevði stór minking verið í skattainntøkum landsins. Uttan hesa forskotting av pensiónum hevði RLÚ hallið verið tilsvarandi nógv størri.

Landskassaúrslitið RLÚ 1, 2000-2015

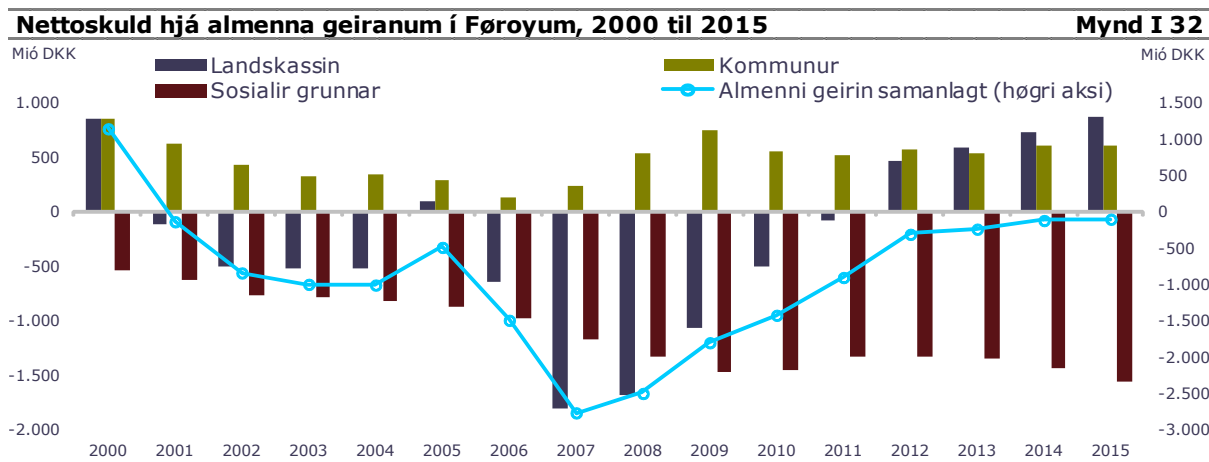
Kelda: Fíggjarmálaráðið

Mynd II 8 í kapitli II vísir inntøkur og útreiðslur almenna geirans í % av BTÚ 1998-2013. Inntøkur almenna geirans í % av BTÚ hava verið minkandi í tíðarskeiðinum, og síðan 2009 er tað sama galdandi fyri útreiðslurnar. At halda útreiðslunum niðri fer at vera truplari í komandi árum vegna demografisku broytingarnar. (Sí kapitl II).

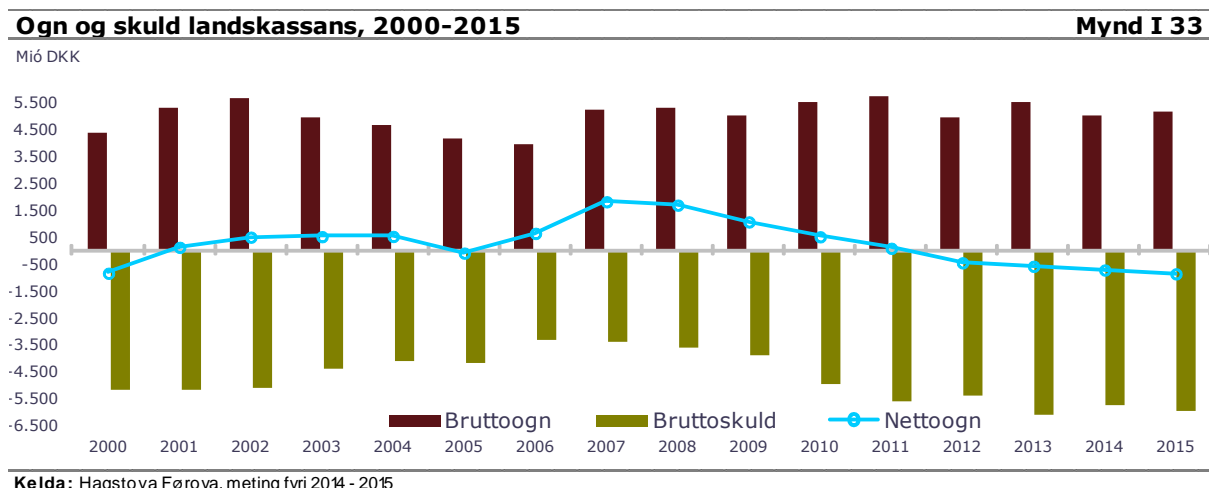
I 8.4 Ogn og skuld hjá tí almenna

Mynd I 32 niðanfyri vísir gongdina í ogn og skuld hjá tí almenna geiranum árinum 2000 til 2015. Vit síggja á myndini, at sosialu grunnarnir hava stóra nettoogn, og at landskassin og kommunurnar samlað hava eina nettoskuld. Nettoognin hjá almenna geiranum var útvið 3 mia. kr. í 2007 og er síðan støðugt minkað niður ímóti 0.

Mynd I 32 byggir á eina meting av ogn og skuld hjá tí almenna geiranum, har m.a. skyldur landskassans fyri tænarastumannapensiúnir og rentugaranti til p/f Lív ikki eru tiknar við sum skuld⁹. Annars eru aðrar almennar ognir tiknar við til innara virði (td. Føroya Tele).

Niðanfyrri standandi mynd I 33 vísir ogn og skuld landskassans ár 2000 til 2015. Vit síggja at bruttoskuldin er mett at koma upp um 6 mia. kr. í 2015. Sum áður nevnt eru tænarastumannaskyldur og aðrar veðhaldsskyldur landskassans ikki íroknaðar hetta tal.

I 9 Myndils-nýtsla viðvíkjandi BTÚ-støddum

Búskaparráðið og Hagstovan hava í felag gjørt eina meting av búskaparvøkstrinum í 2014, 2015 og 2016. Í hesum sambandi hevur verið nýttur ein búskaparmyndil, sum er mentur í Landsbankanum og á Hagstovuni. Sum ílag (input) fyri myndlanýtsluni liggja tær metingar Búskaparráðsins av einstøku lutunum í búskapargongdini, sum greitt er frá í frammanfyri standandi tekstum, talvum og myndum.

Fyri árið 2014 byggir myndilin ma. á eina skipaða eftirviðgerð av lønartølunum frá Elektron og lønum sambært virkisroknskapirnar, og eisini á søguliga lutfallið millum restinntøkur og lønarinntøkur í bruttofaktorinntøkuni. Tá BTÚ er vorðið ásett, verða eftirspurnar-/útreiðslupartarnir í BTÚ (nýtsla, íløga og nettoútlutningur) mettir sambært teimum indikatorum, sum Búskaparráðið hevur savnað við greiningum av taltilfari og samrøðum við persónar og stovnar, ið kunnu roknaast at hava góðan varhuga av, hvat ið fyriferst í føroyska búskapinum.

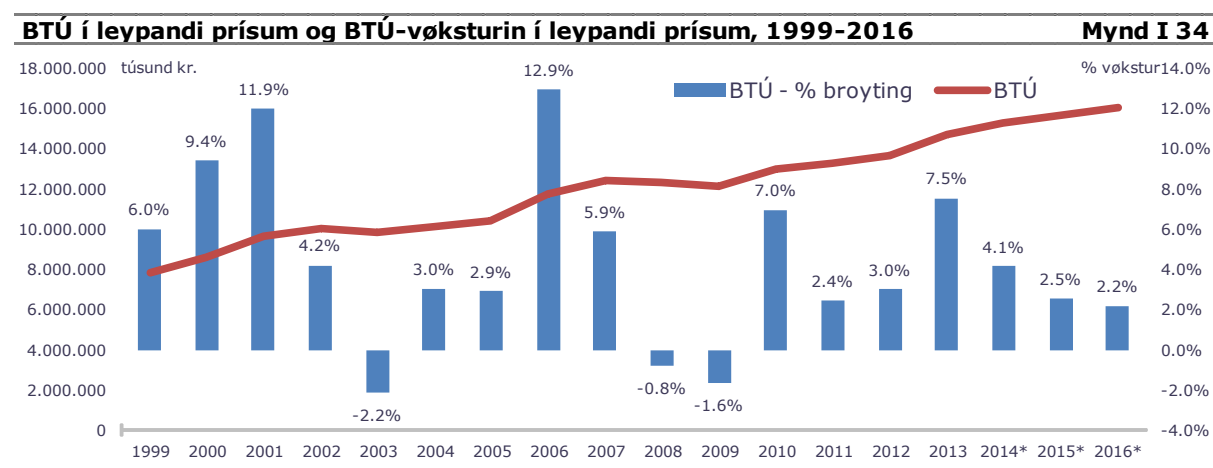
⁹ Veðhaldsskyldur vegna tryggingaravtalu hjá Føroya Lívstrygging er gjørd upp til 1.213 mio. kr. í 2011. Nettoskylda landskassans fyri tænarastumanna pensiónir er roknað til 3.325 mio. kr. Kelda: Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri fíggjarárið 2013. s. 244.

Fyri árin 2015 og 2016 eru framskrivingarnar grundaðar á broytingar í eftirspurnar-/útreiðsluportunum av BTÚ og samanhagir í eini input-output talvu. Almenn nýtsla er ásett sum í fíggarætlanum. Privat nýtsla og íløgur verða ásettar sum lutføll í mun til ávíkavist tøka inntøku og samlað BTÚ. Nettoútflutningurin verður ásettur í samsvari við gjørdar metingar.

Sjálvsagt inniber ein slík meting stórar óvissur.

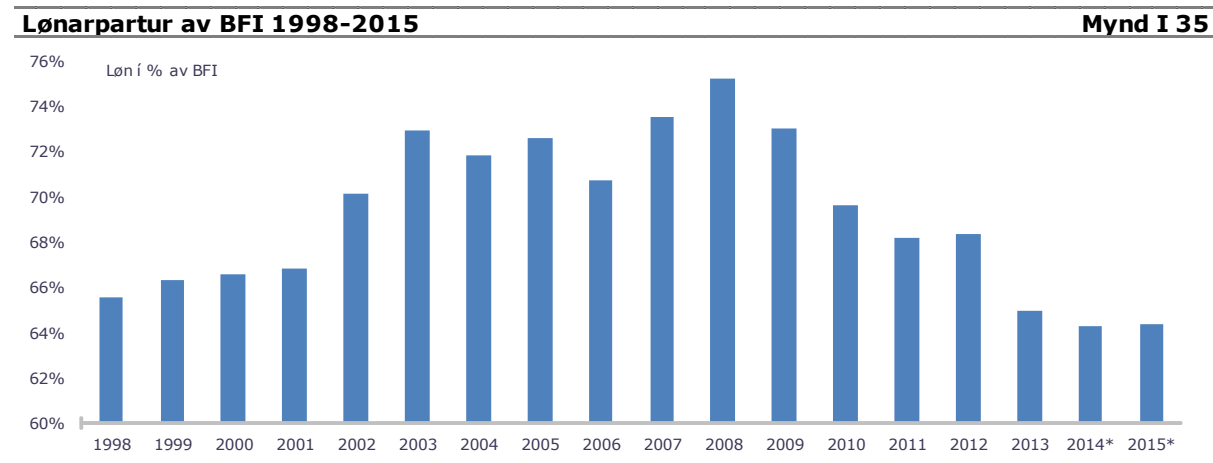
I 9.1 Úrslit av myndlanýtsluni

Mynd I 34 niðanfyrir vísir gongdina í BTÚ í leypanði prísnum (vinstri ásur), og %-vøxsturin í BTÚ í leypanði prísnum (høgri ásur) árin 1999 til 2016. Tølini fyri 2014, 2015 og 2016 eru mett av Búskaparráðnum og Hagstovuni í felag. Mynd I 34 vísir at BTÚ-vøxsturin var 7,5%¹⁰ í 2013. Fyri árið 2014 er BTÚ-vøxsturin mettur til 4,1% og fyri árin 2015 og 2016 ávíkavist 2,5% og 2,2%.

Kelda: Hagstovan, *2014, 2015 og 2016 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

Mynd I 35 vísir gongdina í lønarpartinum av BFI. Vit síggja at hann er minkaður stórliga seinastu árin til hann í dag er gott 65%.

Kelda: Hagstovan, *2014 og 2015 er framroknað við búskaparmyndli hagstovunnar

Talva I 5 vísir eftirspurnar-/útreiðslupartarnir av BTÚ fyri árin 2009-2015. Vit síggja at privata nýtslan øll árin hevur verið meira enn helvtina av BTÚ. Samlaða nýtslan, alment og privat, hevur ligið millum 80 og 90 % av BTÚ.

Íløgurnar, herundir goymslubroytingar, og nettoútflutningurin eru teir mest sveiggjandi partarnir av BTÚ.

¹⁰ Áður mett til 5,1%

Í talvu I 5 eru innlendis íløgurnar vístar serskilt, tí gerð av útlenskum ílögum (keyp av skipum og flogførum) ikki beinvegis ávirka innlendis virkseimið. Rættiliga stór óvissa er um goymslubroytingarnar. Nettoútflutningurin veksur í 2014, tí færri skip væntandi verða innflutt í 2014 í mun til 2013, men nettoútflutningurin minkar aftur í 2015 og 2016, vegna støðugan vøruútflutning.

Talva I 5 BTÚ býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í leypandi prísum 2009 - 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Privat nýtsla	6.788	7.438	7.528	7.626	8.205	8.530	8.778
Almenn nýtsla	4.096	4.174	4.213	4.350	4.448	4.533	4.630
Privatar íløgur	1.425	1.300	2.641	2.504	1.964	2.358	2.540
<i>herav innlendis íløgur</i>	1.246	1.076	1.355	1.532	1.681	1.880	2.081
Goymslubroytingar	269	261	363	119	109	5	5
Almennar íløgur	843	891	945	1.031	1.129	1.135	1.135
Nettóútflutningur	-478	-810	-2.040	-951	-568	-896	-1.084
BTÚ	12.942	13.254	13.650	14.678	15.287	15.666	16.005

Kelda: Hagstovan, 2014, 2015 og 2016 eru mett. Viðmerking: 'herav innlendis íløgur' vil siga íløgur uttan útlenskt bygd skip og flogfør.

Talva I 6 vísir í hvønn mun endaligu útreiðslupartarnir av BTÚ (eftirspurnarpartarnir) hava ávirkað samlaða BTÚ-vøksturin seinnu árinum (fyrivarni má takast við tølunum fyri 2014, 2015 og 2016, ið byggja á metingar).

Til dømis vaks BTÚ við 3,0% í 2012. Av hesum 3,0% er íkastið frá privatum ílögum 10,1%, íkastið frá privatari nýtsluni er 0,7%, og íkastið frá nettoútflutningi er -9,3%. Tey einstøku %-íkastini í talvu 10 eru útroknað sum er greitt frá niðanfyri:

Vit kunnu taka dømið við íkastinum frá privatum ílögum upp á 10,1% í 2012. Hetta talið er útroknað sum vøksturin í privatum ílögum frá 2011 til 2012 ($2.641 - 1.300 = 1.341$ mió.) dividerað við BTÚ fyri 2011 (13.254 mió.) og umroknað til prosent. [tvs. $(1.341/13.254) \cdot 100 = 10,1\%$]

Talva I 6 vísir til dømis at metti BTÚ-vøksturin í 2014 upp á 4,1% stavar frá positivum íkasti frá privatari nýtslu (3,9%), almennari nýtslu (0,7%), almennum ílögum (0,7%) og í nettoútflutningi (3,3%). Íkastið frá privatum ílögum er -3,7%, tó at tær innlensku veksa 1%, sum helst er vegna lægri skipainnflutning í 2014). Goymsluíløgurnar geva eitt íkast uppá -0,8%.

Talva I 6 %-íkast frá eftirspurnar-/útreiðslupørtunum til %-broyting í BTÚ

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Privat nýtsla	-0,9%	5,0%	0,7%	0,7%	3,9%	2,1%	1,6%
Almenn nýtsla	1,2%	0,6%	0,3%	1,0%	0,7%	0,6%	0,6%
Privatar íløgur	-0,3%	-1,0%	10,1%	-1,0%	-3,7%	2,6%	1,2%
<i>- herav innlendis</i>	1,7%	-1,3%	2,1%	1,3%	1,0%	1,3%	1,3%
Goymslubroytingar	5,0%	-0,1%	0,8%	-1,8%	-0,1%	-0,7%	0,0%
Almennar íløgur	-1,1%	0,4%	0,4%	0,6%	0,7%	0,0%	0,0%
Nettóútflutningur	3,2%	-2,6%	-9,3%	8,0%	2,6%	-2,1%	-2,1%
BTÚ	7,1%	2,4%	3,0%	7,5%	4,2%	2,5%	2,2%

I 9.2 Gjalds- og kapitaljavnin

Gjaldsjavni og uttanlandsskuld seta ikki longur tær stóru avmarkingarnar fyri førda fíggjarpolitikkinum.

Seinasta uppgerðin av gjaldsjavnanum er fyri 2013. Hendan uppgerð vísti eitt yvirskot á leypandi postunum fyri 2013 uppá 416 mió. kr. Sí talvu I 7.

Við nýtslu av omanfyri nevnda búskaparmyndli hevur eisini verið mettt um gjaldsjavnan fyri 2014-2015. Úrslitið av hesi meting er eitt yvirskot á gjaldsjavnanum uppá 1.001 mió. kr. í 2014. Fyri 2015 verður mettt, at yvirskotið verður 624 mió. kr. Henda meting er sjálvsagt treytað av, at serliga íløgurnar í skip ikki verða óvæntað stórar. Um so verður, at eitt reiðarí í fráländavinnuni innflytir supply-skip fyri 600 mió. kr., (sum talan hevur verið um), fer úrslitið á leypandi postunum í 2015 at nærkast null.

Uttanlandsskuldin hjá Føroyum er gjørd upp at vera negativ, tvs. at vera nettoogn. Nettoognin er uppgjørd til 2.447 mia. kr. við árslok 2012, og mettt verður at nettoognin verður nøkulunda tað sama við árslok 2013.

Talva I 7 Gjaldsjavni og uttanlandsskuld. Vøru- og tænastráttjavnin er javnin av innflutningi og útflutningi av vørum og tænastráttum. Inntøkuflytingar er javnin av lønar- og ognarinntøkum/-útreiðslum hjá føroyingum. Rakstrarflytingar eru javnin av einsíðus flytingum, serliga frá danska statinum.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vøru og tænastráttjavnin	-851	-478	-810	-2.040	-951	-574	-896
Inntøkuflytingar	-42	468	604	740	556	657	659
Rakstrarflytingar	766	822	1.090	854	811	918	861
Gjaldsjavnin leypandi postar	-127	812	884	-447	416	1.001	624
Uttanlandsskuld (netto)	-1.380	-1.544	-2.247	-2.447

Kelda: Hagstovan. 2013-2015 eru mettt av Hagstovuni og Búskaparráðnum við myndlanýtslu. Um so verður, at eitt reiðarí í fráländavinnuni innflytir supply-skip fyri 600 mió. kr., (sum talan hevur verið um), fer úrslitið á leypandi postunum í 2015 at nærkast null. Uttanlandsskuldin er ikki mettt fyri hesi árin.

I Tilvísingar/keldutilfar

Avrik. sp/f, Hvalvík

Búskaparráðið: Búskaparfrágreiðing á heystið 2013

Búskaparráðið. Búskaparfrágreiðing á vári 2014.

Búskaparráðið: Búskaparfrágreiðing á heystið 2014

Danmarks statistik. www.dst.dk

Fishpool. www.fishpool.eu

Fíggjarmálaráðið. konjunkturbarometur, juni 2014, www.fmr.fo

Fíggjarmálaráðið. Upplýsingar um fíggjarmál, herundir fíggjarlóg og búskaparfrágreiðingar.

Fíggjarmálaráðið

Fígging Landsins, Føroya Gjaldstova

Føroya Gjaldstova

Hagstova Føroya. Dátugrunnur Hagstovunnar.

Hagstova Føroya. Talfilfar á excel um føroyska búskapin.

Havstovan. Tilmæli um áseting av fiskidøgum.

Januar. Røkniskapargreining av fiskivinnuni

Norges Sildesalgslag. www.sildelaget.no

TAKS. MVG-uppgerðir

Thomson Reuters. www.thomsonreuters.com

Vørn. www.fve.fo

I Yvirlit yvir talvur og myndir

Mynd I 1 / Figur I 1:	Arbejdsløshed og nettotilflytning, løbende 12 mdr. sum, jan-04 til okt-14
Mynd I 2 / Figur I 2:	Folketallet og nettotilflytning, løbende 12 mdr. sum, jan-04 til okt-14
Mynd I 3 / Figur I 3:	Folketallet fordelt på alder under og over 40 år 2004-2014
Mynd I 4 / Figur I 4:	Eksport, løbende 12 mdr. sum, jan-94 til des-14
Tabel I 1 / Tabel I 1:	Eksportværdien 2014 af tre grupper fiskevarer, deres størrelsesforhold, og den prosentvise vækst i eksporten. Forspalte: opdrætsfisk, pelagisk fisk, bundfisk. Tabelhoved: eksportværdi 2014, størrelsesforhold, årlig vækst.
Mynd I 5 / Figur I 5:	Ugentlige spotpriser på laks jan-04 til des-14
Mynd I 6 / Figur I 6:	Årlig procentvis ændring i spotprisen på laks 2005-2014
Mynd I 7 / Figur I 7:	Slagt af laks indenfor fiskeopdræt, levende vægt, 1998-2016 (skøn for 2015 og 2016)
Talva I 2 / Tabel I 2:	Oversigt over indholdet i de internationale aftaler om pelagisk fisk. Tabelhoved: Makrel, nordhavssild, sortmund
Mynd I 8 / Figur I 8:	Landingspriser på makrel (pelagiske skibe) for færøske fartøjer og priserne i Norge
Mynd I 9 / Figur I 9:	Landingspriser for nordhavssild (pelagiske skibe) 2011 til 2014
Mynd I 10 / Figur I 10:	Værdi af landet makrel, sild og sortmund, 2000 til 2014
Mynd I 11 / Figur I 11:	Eksportværdi af pelagisk fisk, løbende 12 mdr. sum, jan-00 til des-14
Mynd I 12 / Figur I 12:	Eksport af fiskevarer, løbende 12 mdr. sum, jan-94 til des-14
Talva I 3 / Tabel I 3:	Eksport (indtægter) og import (udgifter) af tjenester i 2013
Talva I 4 / Tabel I 4:	Importværdi for hovedgrupperne i importen, størrelsesforholdet mellem grupperne, og den prosentvise vækst i importværdien 2014. Forspalte: Til hav-og landbrug, til byggeri, til anden produktion, brændsel o.l., maskiner og udstyr o.o., biler og køretøjer, til direkte forbrug, skibe og flyvemaksiner, råvarer til fiskeproduktion, ialt, ialt excl skibe m.m.
Mynd I 13 / Figur I 13:	Spotprisen på olie, jan-02 til jan-15
Mynd I 14 / Figur I 14:	Forholdet mellem lønmodtagere og folketallet i aldersgruppen 16-74 år, 1984-2013
Mynd I 15a / Figur I 15a:	Udbetalte lønninger år til år ændring i % på basis av løbende 12 mdr. sum, jan-07 til jan-15 (tilsammen, primære erhverv, vareproducerende erhverv)
Mynd I 15b / Figur I 15b:	Udbetalte lønninger år til år ændring i % på basis av løbende 12 mdr. sum, jan-07
Mynd I 16 / Figur I 16:	Antal lønmodtagere og antal fuldtids arbejdsløse, sæsonkorrigeret, jan-06

til des-14

- Mynd I 17 / Figur I 17: Prisudviklingen, årlig procentvis ændring i forbrugerpristallet Q1 2003 til Q4 2014
- Mynd I 18 / Figur I 18: Indeks for 12 mdr. løbende gennemsnit i antallet af lønmodtagere, jan-10 til okt-14 (primære erhverv, vareproduktion, private tjenestererhverv, det offentlige)
- Mynd I 19 / Figur I 19: Antal lønmodtagere inden for fiskeerhvervssektoren jan-05 til okt-14 (fiskeri, lakseopdræt, fiskevareproduktion)
- Mynd I 20 / Figur I 20: Indeks for 12 mdr. løbende gennemsnit af udbetalte lønninger, jan-11 til jan-15 (primære erhverv, vareproduktion, private tjenester, det offentlige)
- Mynd I 21 / Figur I 21: Indikatorer for fiskevareproduktion, jan-03 til jan-15. Henholdsvis lønudbetalinger i fiskevareproduktion og antal lønmodtagere i fiskevareproduktion.
- Mynd I 22 / Figur I 22: Konjunkturbarometer-indeks for byggeri jun-06 til jan-15 (bestillinger, forventet pris, forventet behov for arbejdskraft, sikret arbejde fremover i måneder (højre akse))
- Mynd I 23 / Figur I 23: Konjunkturbarometer-indeks for byggeri jun-06 til jan-15 – begrænsinger indenfor erhvervet (ingen, efterspørgselen, vejret, arbejdskraften, råvarer, udstyr, finansielle begrænsninger, andet)
- Mynd I 24 / Figur I 24: Indeks (jan-98=100) over udviklingen i udbetalte lønninger og det offentliges MOMS-indtægter jan-98 til des-14 (Det offentliges MOMS-indtægter, udbetalte lønninger, forholdet MOMS-indt./ lønninger (højre akse))
- Mynd I 25 / Figur I 25: Indeks (jan-98 = 100) over udbetalte lønninger (lønindtægter) og importerede private forbrugsvarer jan-98 til des-14 (Lønudviklingen, importen af halvvarige og varige forbrugsgoder, importen af udrøje forbrugsvarer)
- Mynd I 26 / Figur I 26: Konjunkturbarometer-indeks for gunstigheden af husholdningernes finansielle situation jan-06 til jan-15 (forventet gunstighed af finansiell situation det kommende år)
- Mynd I 27 / Figur I 27: Totalt konjunkturbarometer-indeks for husholdningernes situation som helhed jan-06 til jan-15
- Mynd I 28 / Figur I 28: Det private forbrug i mio. kr. og %-væksten i det private forbrug (højre akse) 1999-2015. For 2014 og 2015 er tallene baseret på skøn
- Mynd I 29 / Figur I 29: Det offentlige forbrug i mio. kr. og %-væksten i det offentlige forbrug (højre akse) 1999-2015. For 2014 og 2015 er tallene baseret på skøn
- Mynd I 30 / Figur I 30: Offentlige investeringer i mio. kr. fordelt på land og kommuner 1998-2015. For 2014 og 2015 er tallene baseret på skøn
- Mynd I 31 / Figur I 31: Landskassen regnskabsresultat DAU-1 í 1000 kr. 2000-2015. (foreløbige tal for 2014, finanslovstal for 2015)

- Mynd I 32 / Figur I 32: Den offentlige sektors nettogæld i mio. kr. 2000-2015 (dvs. landet/hjemmestyret, kommunerne, de sociale fonde, den offentlige sektor ialt (højre akse)). For 2014 og 2015 er tallene baseret på skøn.
- Mynd I 33 / Figur I 33: Landskassens tilgodehavender og gæld i mio. kr. 2000-2015 (brutto tilgodehavender, bruttogæld, nettostilling. For 2014 og 2015 er tallene baseret på skøn.)
- Mynd I 34 / Figur I 34: BNP (i 1000 kr.) í løbende priser og BNP-væksten i % i løbende priser (højre akse) 1999-2016. For 2014-2016 er tallene baseret på skøn.
- Mynd I 35 / Figur I 35: Lønandelen af BFI (bruttofaktorindkomsten) 1998-2016. For 2014-2016 er tallene baseret på skøn.
- Talva I 5 / Tabel I 5: BNP fordelt på efterspørgselskomponenter, løbende priser 2009-2016. For 2014-2016 er tallene baseret på skøn. Forspalte: privat forbrug, offentligt forbrug, private investeringer (heraf indenlandske investeringer), lagerændringer, nettoeksport av varer og tjenester.
- Talva I 6 / Tabel I 6: Prosentbidragene fra efterspørgsels-/udgiftsandelene til %-ændringen i BNP for årene 2010-2016. For 2014-2016 er tallene baseret på skøn.
- Talva I 7 / Tabel I 7: Betalingsbalance og udenlandsgæld 2009-2015. For 2014 og 2015 er tallene baseret på skøn. Forspalte: vare og tjenestebalancen, indkomstoverførsler med modydelse, driftsoverførsler uden modydelse, betalingsbalancens løbende poster, udenlandsgæld (netto)

Kapitul II – Útrokningar viðvíkjandi fíggjarliga haldføri Føroya í komandi árum

Innihaldsvirlit

II 1 Samandráttur haldförisgreining	40
II 2 Um hugtakið "fíggjarligt haldföri"	44
Arbeiðshættirnir í haldförisgreiningu	45
II 3 Fólkatalsframrokning sum megingrundarlagið undir haldförisgreiningu	45
II 4 Aldursbýti av útreiðslum sum eitt annað megingrundarlag	48
II 5 Almenna geira roknskapurin sum annað megingrundarlag	51
II 6 Støðið í 2012 fyri framrokning av almennum inntøkum, útreiðslum og BTÚ	55
II 7 Fortreytir fyri framrokningum og afturdiskonterungum	57
II 8 "Heilsubetri elding" sum ein meginfortreyt	59
II 9 Útrokning av haldföris-indikatorum við nýtslu av fortreytum	62
II 10 Almennu inntøkurnar frá pensiónsskipanum	64
II 10.1 Gamla pensiónsskipanin	64
II 10.2 Nýggja pensiónsskipanin	66
Úrslit og niðurstøður	67
II 11 Konsekvensútrokningar undir ymiskum fortreytum	67
II 11.0 'Baseline' fortreytir	67
II 11.1 NR_1: Sum 'baseline', men við somu demografi sum í 2013	69
II 11.2. NR_2: Sum 'baseline', men uttan heilsugóða elding	70
II 12 Møguligar framtíðar gongdir viðvíkjandi arbeiðsmobiliteti	71
II 13 Møguleikarnir at ávirka inntøkusiðu og útreiðslusiðu	73
II 14 Samanberingar við roknaða haldförið hjá øðrum londum	74
Appendiks II 1: Yvirlit yvir alm. inntøkurnar í basisárinum 2012 (til avsnitt II 5)	75
Appendiks II 2: Fortreytir fyri framrokningum (til avsnitt II 7)	77
Appendiks II 3: Útleiðing av haldföris-indikatorum	81
Appendiks II 4: Almennu inntøkurnar frá nýggju pensiónsskipanin (til avsnitt II 10)	83
II Tilvísingar/keldutilfar	85
II Yvirlit yvir talvur og myndir	86

II 1 Samandráttur

Búskaparráðið hefur á fyrsta sinni gjørt eina haldfæris-útrokning fyri føroyska búskapin. Til endamálið hefur ráðið ment ein myndil til fíggarligar konsekvensútrokningar. Hesin myndil fevnir um a) framrokning av almennum útreiðslum og inntøkum og BTÚ við m.a. støði í eini fólkatalsframskriving, og b) nýtslu av fíggarfrymlum til afturdiskontering (rokning av nútíðarvirði) og c) útrokning av einum haldfæris-indikator, sum samanfarar haldfærisgóðskuna í einum tali.

Støðisárið fyri útrokningunum er 2012. Hetta merkir at framrokningar av almennum inntøkunum og útreiðslunum taka støði í almennum útreiðslunum og inntøkunum í 2012, soleiðis sum hesar eru bólkaðar í hagtalroknaskapi Hagstovunnar fyri almenna geiran. Framrokningar eru gjørdar til 2051.

Positivt fíggarligt haldfæri merkir at væntaðu framtíðar almennum inntøkurnar í minsta lagi skulu kunnu rinda fyri framtíðar almennum útreiðslurnar. Um ikki, er haldfærið minni gott, og slík støða krevur vanligu búskaparpolitisk tiltøk.

Fyri flestøll lond í Vesturevropu og vesturheiminum hava regluligar útrokningar av fíggarliga haldfærinum í árávís verið kravdur liður í búskaparpolitiska arbeiðinum. Væntandi verður tað sama eisini í framtíðini galdandi fyri Føroyar. Meginorsøkin til hendan áhugan eru tær demografisku broytingar, ið standa fyri framman, og eisini fíggarjarkreppan.

Sjálvsagt er ein ávís óvissa altíð tengd at slíkum útrokningum. Endamálið er tó ikki annað enn at útrokningarnar skulu raka trendin í gongdini. Fyri Føroyar eru summi viðurskifti vissari enn onnur, t.d. aldurssamansetingin av eldra partinum av búfjældini, og at BTÚ og almennar inntøkur og útreiðslur eru treytaðar av aldurssamansetingini.

Ábendingar eru um, at demografiska støðan í Føroyum verður meira avlagað viðvíkjandi aldursbýti enn støðan í til dømis Danmark. Talvan niðanfyri vísir søguligu gongdina og framrokningina frá 2013 fyri eldru aldursbólkarin í Føroyum.

Fólkatalið í eldru aldursbólkunum 1990-2050

Yvir ár/árstal	1990	1995	2000	2010	2013	2020	2025	2035	2045	2050
yvir 70 ár	3728	4159	4397	4864	5475	6669	7488	9257	10173	10158
yvir 80 ár	1074	1267	1510	1939	2091	2267	2778	3860	4819	5150

Kelda: Hagstovan

Framrokning av BTÚ er gjørd við støði í 2013 (fyribilstøl frá seinasta uppgjørda tjóðarroknaskapi). Framrokningin fram til 2051 byggir á fortreytina um miðal árlikan prísavøkstur upp á 1,75%, og miðal árlikan produktivitetsvøkstur upp á 1,5%. Annars byggja útrokningarnar (afturdiskonteringarnar) á fortreytina um eina miðal nominella rentu upp á 4,75% í tíðarskeiðinum.

Haldfærisútrokningarnar taka millum annað støði í, hvussu nógv hvør persónur í miðal í hvørjum árgangi kostaði í 2012 í ávís almennum útreiðslusløgum (individuellari almennari nýtslu og individuelum almennum veitingum). Fyri hvørt árið fram til 2051 eru framrokningar gjørdar fyri hesi útreiðslusløgini út frá fortreytum um miðal prísavøkstur og um realvøkstur svarandi til produktivitetsvøkstur (við støddum sum nevnt omanfyri). Framrokningin verður so gjørd við at falda fólkatalið í hvørjum aldursbólki hvørt ár framyvir við hvussu nógv hvør persónur í miðal í hvørjum árgangi kostaði, og har kostnaðurin sum nevnt er reguleraður fyri prísavøkstur og fyri realvøkstur svarandi til produktivitetsvøkstur.

Fyri ikki-aldurbýtiligar (kollektivar) almennar veitingar og almenna nýtslu er framrokning gjørd við støði í vøkstrinum í framskrivaða fólkatalinum; eisini her er kostnaðurin reguleraður fyri prísavøkstur og fyri realvøkstur svarandi til produktivitetsvøkstur.

Fyri íløgur er framrokning gjørd sum prosentpartur av framroknaða BTÚ (søgulig miðaltøl árinum 1998-2012 eru nýtt).

Fyri næstan allar almennu inntøkurnar er framrokning gjørd sum prosentpartur av framroknaða BTÚ (søgulig miðaltøl árinum 1998-2012 eru nýtt). Fyri ríkisveitingina og aðrar danskar inntøkuveitingar til Føroya er framskriving gjørd eftir danska P/L¹¹ vísitalinum.

Serlig atlit eru gjørd viðvíkjandi framrokning av almennu inntøkunum frá gomlu pensiónsskipanini (við eftirskatting, útsettum skatti) og nýggju pensiónsskipanini (við forskatting). Broytingin frá eftirskatting til forskatting broytir ikki í sær sjálvum fíggarliga haldførið (tvs. haldføris-indikatorin), men avleiðingarnar av hesi broyting kunnu hinvegin lættliga bera við sær versnandi gjaldføri vegna óhepna ávirkan á úrslitini hjá almenna geiranum yvir tíð.

Við at framskriva útreiðslur við realvøkstri svarandi til produktivitetsvøkstur leggja vit eisini inn í útrokningarnar ta ósøgdu fortreyt, at produktivitetsvøkstur er neutralur í síni ávirkan á haldførið. Produktivitetsvøkstur ger at BTÚ og almennu inntøkurnar vaksa, men almennu útreiðslurnar hava søguliga víst seg at vaksa tilsvarendi vøkstrinum í almennu inntøkunum, m.a. við real-vøkstri í almennum lönnum og veitingum, sum í longdini svara til produktivitetsvøkstur. Søguligar royndir benda sostatt á at produktivits- og búskaparvøkstur ikki í sær sjálvum kann bjarga haldførinum – vánaligt haldføri er tengt at brekum í búskaparbygnaðinum. Hinvegin kann produktivitetsvøkstur viðhvørt bjarga arbeiðsplássum við at styrkja um vinnuliga kappingarførið, og harvið óbeinleiðis styrkja fíggarliga haldførið hjá tí almenna, men ein slík ávirkan kann tó ikki leggjast inn í ein myndil sum hendan. Sum við produktivitetsvøkstri er prís-vøkstur eisini roknaður at vera neutralur í síni ávirkan á haldførið.

Ein fortreyt um "heilsugóða elding" løgd inn í framrokningarnar fyri niðanfyrir standandi trý útreiðsluøki undir Heilsumálaráðnum (HMR) og Almannaáráðnum (AMR):

- Nýtsla undir "10.2 Elli", ið fevnir um heimahjálp, røktarheim og sambýli (undir AMR)
- Nýtsla undir "7 Heilsuverkið" (undir HMR)
- Veiting undir "7 Heilsuverkið" (undir HMR)

Hendan fortreytin er løgd inn á henda hátt: Frá 35-ára aldri verða fyri hvørt 5-ta ár 2012-útreiðslurnar pr. persón fluttar 1 ár aftur. Hetta merkir t.d. fyri ein 99-ára gamlan at viðkomandi í 2018 fær 2012-útreiðslutøl hjá tí 98-ára gamla í 2012. Fortreytin um heilsuþreiting elding byggir á royndir frá grannalondunum. Við konsekvens-útrokningum hevur henda fortreyt víst seg at hava stóra ávirkan á roknaða haldførið.

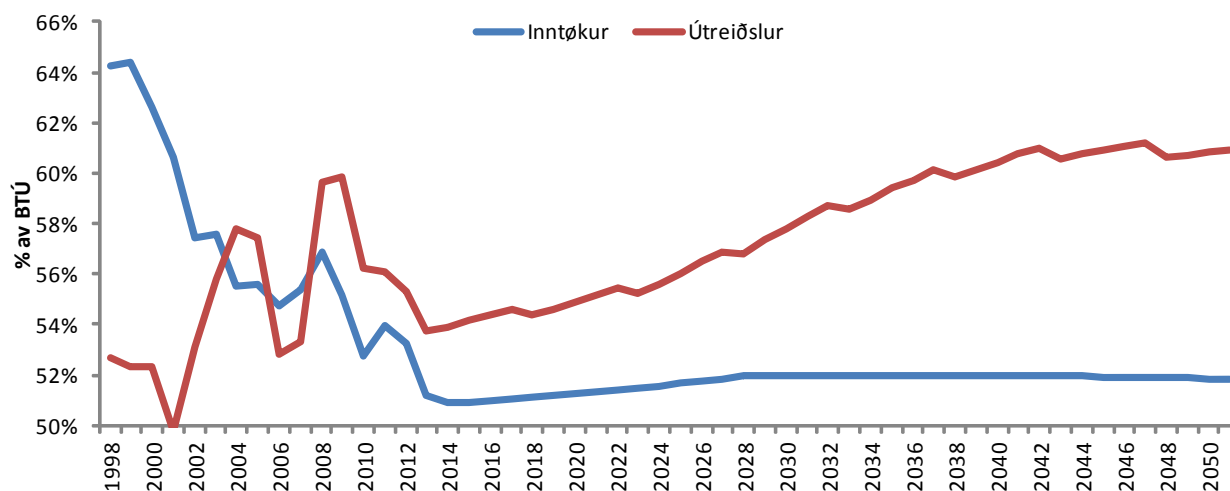
Myndirnar niðanfyrir vísa úrslitini av eini konsekvens-útrokning við haldførismyndlinum, har fortreytirnar eftir meting ráðsins eru realistiskar, og eisini eru so nær sum møguligt í samsvari við tann politik, sum við breiðum politiskum meiriluta er settur út í kortið. Fortreytin um heilsugóða elding er tikin við. Eisini er tann fortreyt løgd inn, at prísregulering og regulering fyri realvøkstur ikki fer at vera gjørd fyri fólkapensiónina í framtíðini. Grundupphæddin er ikki regulerað síðan 1999, meðan viðbótin hevur verið regulerað. Fyri 2015 er eingin regulering gjørd av fyrítíðarpensiónum vm., men vit hava tó í framskrivningini regulerað hesar fyri prís- og realvøkstur.

Úrslitið av hesi konsekvens-útrokning er ein haldføris-indikator uppá -5. Hetta merkir at ein varandi fíggarpolitisk herðing, sum í krónum svarar til -5% av BTÚ, er neyðug til tess at tryggja, at nettoskuld/-ogn almenna geirans í prosent av BTÚ verður tann sama í endaárinum sum í byrjanarárinum - tvs. óbroytt. Í 2015-tølum svara 5% av BTÚ til umleið 750 mió. kr. (5% av 15 mia. kr).

Myndirnar niðanfyrir vísa hvussu hetta úrslitið er íkomið. Talan er um at útreiðslurnar vaksa frá inntøkunum. Ein gongd sum víst á myndunum niðanfyrir forbjóðar seg sjálv vegna ovurhonds skuldarvøkstur. Burtursæð frá hesum meta vit trendin sannlíkan – tvs. um eingi búskaparpolitisk inntriv verða gjørd, ella um einki heilt óvæntað hendir.

¹¹ Prís og lønarindeks nýtt í Danmark.

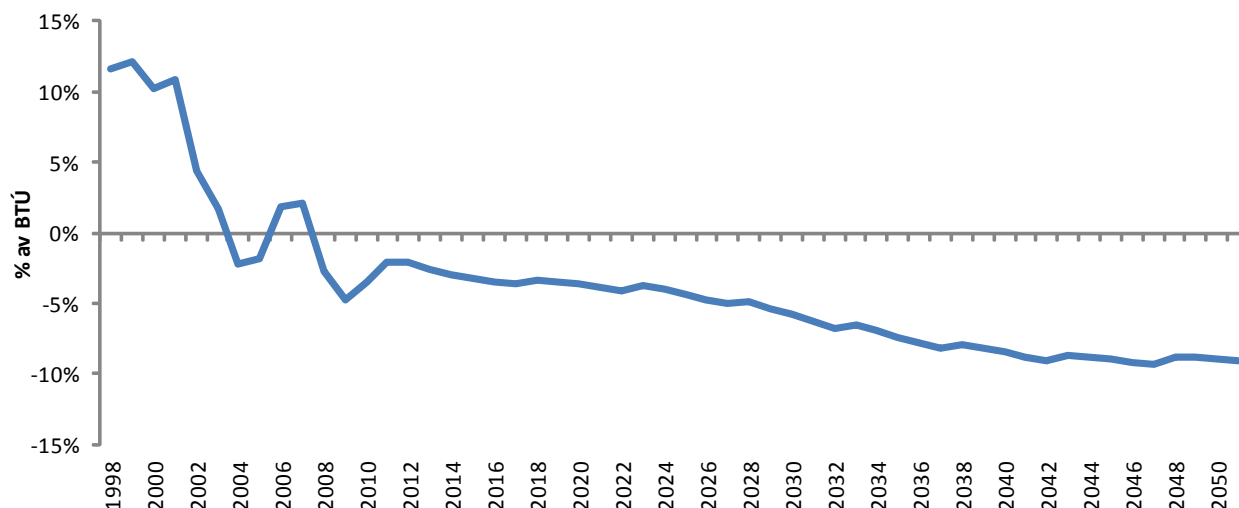
Inntøkur og útreiðslur í % av BTÚ 1998-2051

Kelda: Koyringar við haldfærismyndlinum. 1998-2011 er talan um faktiska saldo, meðan 2012 - 2051 (framskrivað) er primær saldo (uttan rentur)

Úrslitið er eisini eitt vaksandi hall í % av BTÚ.

Úrslit almenna geirans í % av BTÚ 1998-2051

Kelda: Koyringar við haldfærismyndlinum. 1998-2011 er talan um faktiska saldo, meðan 2012 - 2051 (framskrivað) er primær saldo (uttan rentur)

Grafisku avmyndingarnar vísa rættuliga týðuliga at tað stóra trýstið er á útreiðslurnar; demografisku broytingarnar trýsta útreiðslurnar sum prosent av BTÚ uppeftir, og inntøkurnar sum prosent av BTÚ kunnu ikki halda tærn.

Møguliga kunnu rationaliseringstiltøk innan hitt almenna gerast fyrri at minka um útreiðslurnar; í fyrstu atløgu kosta slík arbeiðspláss. At "avlasta" hitt almenna fyrri útreiðslur var meginendamálið við pensiónsnýskipanini. Vegna dátutørv hevur Búskaparráðið ikki kunnað mett um, um og nær hetta gerst møguligt. Annars kunnu stórar og/ella víðfevndar skerjingar av útreiðslunum lættliga bera við sær, at støðið fyrri almennar tænastr, almennar veitingar, og eisini rentingargrundarlagið fyrri íløgur, fer langt niður um støðini í grannalondunum. Slíkar skerjingar kunnu eisini seta ígongd ringávirkanir, ið niðurgangandi ávirka búskapin, og eisini vaksa um fráflytingina.

At vaksa um skattainntøkurnar og skattligu avgjaldsinntøkurnar við herdum skattatrýsti kann fáa somu ávirkan á búskapin sum skerjing av útreiðslunum. Til ber tó at ávirka bæði inntøkusiðu og útreiðslusiðu við gera pensiónsaldurin meira fleksiblan uppeftir í samsvari við gongdina í "heilsugóðari elding".

Samstundis kann hitt almenna breiðka sítt skatta- og inntøkugrundarlag. Víst verður til dømis til viðgerðina av tilfeingisrentu í frágreiðing Búskaparráðsins frá heysti 2014.

Givið ynskið um at varðveita eitt vælferðarstöði, ið ikki fer nógv niður um vælferðarstöðið í grannalondunum, kann trupulleikin við haldførinum sum nevnt omanfyri forklárast við, at vit ikki – til tess at uppfylla hetta ynskið - fara at hava eitt nóg stórt tal av fólki í arbeiðsførum aldri til at manna eitt nóg stórt tal av kappingarførum arbeiðsplássum - vit koma at mangla bæði hesi fólk, og eisini hesi arbeiðspláss. Tí er gongdin í inntøkunum tann, sum hon sær út at verða.

Samanumtikið metir Búskaparráðið tó, at tað er møguligt at tryggja fíggarliga haldførið hjá tí almenna í Føroyum. Spurningurin snýr seg í stóran mun um politisk val og politiskan vilja.

II 2 Um hugtakið “fíggarligt haldføri”

Í seinastu frágreiðing Búskaparráðsins frá september 2014 varð boðað frá, at Búskaparráðið í eini komandi frágreiðing fór at leggja fram útrokningar av *fíggarliga haldførinum hjá Føroyum*. Í somu frágreiðing var í stuttum greitt frá innihaldinum og týðninginum av hugtakinum “fíggarligt haldføri”. Tann fráboðaða frágreiðingin verður givin í hesum kapitli.

Hetta er fyrstu ferð at ein slík haldføris-útrokning verður gjørd viðvíkjandi føroyska búskapinum.

Til tess at gera útrokningar og metingar av fíggarliga haldførinum hevur Búskaparráðið ment og nýtt ein serligan haldførismyndil. Útrokningar og metingar Búskaparráðsins av fíggarpolitiska haldførinum taka støði í praktisku nýtsluni av hesum myndli. Hesin myndil fevnir um: a) framrokning av almennu útreiðslum og inntøkum og BTÚ, og b) nýtslu av frymli til afturdiskontering (rokning av nútíðarvirði) og c) útrokning av haldføris-indikatorum sum eitt tal.

Sum greitt frá í seinastu frágreiðing hevur eitt positivt fíggarpolitiskt haldføri tann týðning, at væntaðu skattainntøkurnar (umframt aðrar almennar inntøkur sum t.d. heildarveiting úr Danmark) kunnu rinda fyri allar útreiðslurnar í almenna geiranum – ella meira enn tað. Kravd verður sjálvsagt ikki javnvág millum almennar inntøkur og útreiðslur á hvørjum ári. Hinvegin má yvir eitt longri áramál vera eitt minstamál av javnvág.

Er positivt haldføri *ikki* til steðar, tvs. er haldførið negativt, fara útreiðslurnar at vera størri enn inntøkurnar. Hetta leiðir til skuldarvøkstur. Skuldarvøkstur fær lániveitarar at seta størri krøv til tess at verja síni áhugamál. Negativt haldføri leiðir tí til krøv um búskaparligar nýskipanir. Hesar nýskipanir kunnu undir stórum negativum haldføri gerast so stórar, at tær merkja niðurlaging av vælfærdarskipanum, soleiðis sum vit í dag kenna hesar. Eru hinvegin krøvini til fíggarpolitiskt haldføri lokin, tvs. er haldførið ikki negativt, er einki sum forðar fyri at rikni búskaparpolitikurin heldur fram óbroyttur.

Tessvegna er umráðandi at leggja til rættis ein búskaparpolitikk, sum í longdini tryggjar fíggarpolitiskt haldføri, og harvið í longdini skapar javnvág millum inntøkurnar og útreiðslurnar í almenna geiranum. Hetta gevur støðufesti í búskapargongdini uttan vaksandi skuldarbinding og uttan ótilætlaði búskaparlig umbýti millum ættarliðini. Ein haldførir fíggarpolitikkur er samstundis eitt hitt greiðasta tekinið til umheimin um, at almenni búskapurin í Føroyum verður stýrdur ábyrgdarfult og støðufast.

Ein eftirkanning av fíggarpolitiska haldførinum við haldførismyndlinum gevur ikki eina *forsøgn* um framtíðar gongdina - haldførismyndilin er ikki ein prognosu-myndil. Heldur umboðar haldførismyndilin eitt ráðleggingaramboð til tess at meta um tørvin fyri búskaparligum nýskipanum. Haldføris-kanningar kunnu eisini verða nýttar til at greina avleiðingarnar av búskaparligum nýskipanum á almenna fíggarøkinum – nýskipanum, sum eru settar út í kortið, ella nýskipanum, sum eru ella hava verið í uppskoti. Haldføris-kanningar kunnu eisini verða nýttar til greina avleiðingarnar av broyttum búskaparligum umstøðum ella broyttari búskaparstöðu.

Sum eitt nýtt amboð kann haldførismyndilin byggjast út eftir tørvi. Kortini slepst ikki undan tí óvissu, ið altíð má vera í eini framrokning av almennum inntøkum og útreiðslum og BTÚ, tvey til fýra áratíggjur fram í tíðina. Nógv kann henda í hesum millumbilinum sum vit í dag ikki kunnu hava hóming av. Summi viðurskifti eru vissari enn onnur, t.d. aldursmansetingin av føroysku búfjöldini, og at BTÚ og almennar inntøkur og útreiðslur eru treytaðar av aldursmansetingini.

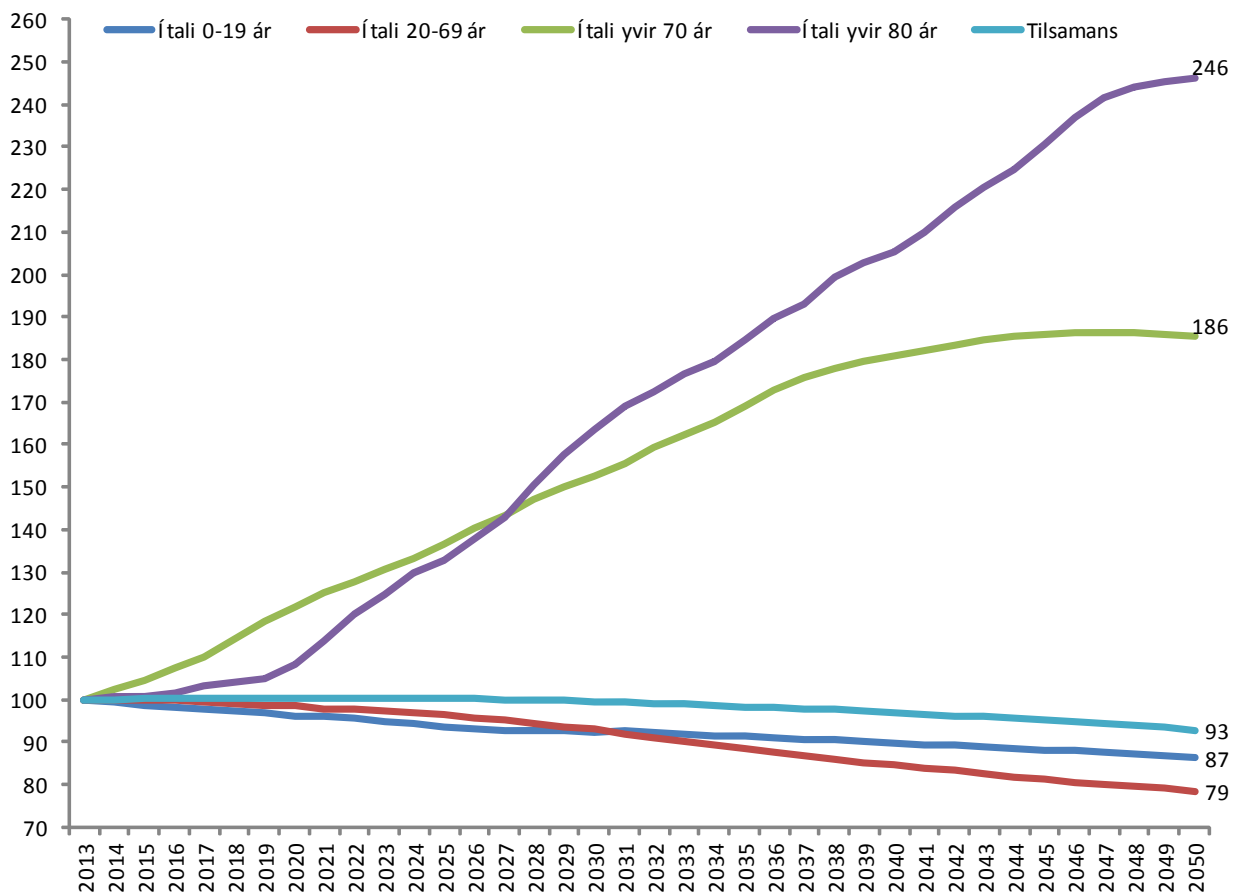
Arbeiðshættirnir í haldføriskanningini

II 3 Fólkatalsframrokning sum megingrundarlagið undir haldføriskanningini

Í seinastu frágreiðing Búskaparráðsins frá september 2014 er greitt frá tí fólkatalsframrokning fyri árinum 2013-51, sum Hagstova Føroya hevði gjørt fyri Búskaparráðið. Viðmerkingarnar til hesa fólkatalsframrokning og fortreytirnar undir henni verða ikki endurtiknar her. Hinvegin hevur Hagstova Føroya fyri Búskaparráðið gjørt eina nýggjari fólkatalsframrokning fyri árinum 2014-51, har støði eisini verður tikið í gongdini í árinum 2013. Niðanfyrir standandi myndir vísa úrslitini frá hesi fólkatalsframrokning. Ein slík framrokning kann einans geva eina forsøgn um *trendin* í gongdini, ikki eina forsøgn um neyvnu faktisku tøluni hvørt ár framyvir.

Fólkatálið sum vísital 2013-2050, í fýra høvuðsaldursbólum

Mynd II 1

Kelda: Hagstovan, seruppgáva fyri búskaparráðið, oktober 2014

Framrokningin vísir fyri fram til 2051 eitt fall í samlaða fólkatalinum upp á umleið 7%, eitt fall í talinum av 0-19 ára gomlum upp á umleið 13%, og eitt fall í talinum av 20-69 ára gomlum upp á meira enn 20%.

Sjálvsagt er ein ávís óvissa heft at hesum tølum. Óvissan er størri, jú longri fram í tíðina framrokningin gongur.

Samanborið við størri lond eru føroyingar rættuliga mobilir í teirra flytingum til útlond og frá útlondum. Í lítlum landi fara flytingar við givnum avstandi altíð lættari um landamørk enn flytingar í størri londum. Teir ungu aldursbólarnir yvir tannáraaldur eru teir mest mobilu. Fólkatalsframrokningin byggir á eina miðal nettofráflyting úr Føroyum upp á umleið 200 fólk. Broytist henda fortreyt, soleiðis at henda nettofráflyting verður minni ella broytist til nettotilflyting, verður minkingin í fólkatalinum í hesum aldursbólum tilsvareandi minni. Hinvegin byggir framrokningin á eina totala fertilitetsratu, ið er nóg

størri enn í grannalondunum. Fellir henda niður á sama stöði sum í grannalondunum, verður minkingin í fólkatáli tilsvarendi stærri.

Aldursbólkarnir av 0-19 ára gomlum og 20-69 ára gomlum eru ikki teir mest útreiðslukrevjandi fyri tað almenna. Óvissan um framtíðar talið av 0-19 ára gomlum gevur tí ikki tilsvarendi stóra óvissu um fíggjarliga haldfærið. Eitt sindur øðrvísi er við aldursbólkinum av 20-69 ára gomlum, sum er tann mest inntøkugevandi aldursbólkurin fyri tað almenna.

Teir mest útreiðslukrevjandi aldursbólkarnir eru aldursbólkarnir í pensiónsaldri – tey yvir 70 ár og tey yvir 80 ár. Mynd II 1 vísir at hesir aldursbólkar vaksa stórlig í tali, og at hesin vøkstur stendur beint fyri framman.

Fólkatalssframskráningin gevur sum úrslit, at talið av yvir-70-ára gomlum og talið av yvir-80-ára gomlum í 2013 til 2050 verður sum víst niðanfyrri í talvu II 1 (her samanborið við tøl aftur til 1990):

Fólkatalið í eldru aldursbólkunum 1990-2050

Talva II 1

Yvir ár/árstal	1990	1995	2000	2010	2013	2020	2025	2035	2045	2050
yvir 70 ár	3728	4159	4397	4864	5475	6669	7488	9257	10173	10158
yvir 80 ár	1074	1267	1510	1939	2091	2267	2778	3860	4819	5150

Kelda: Hagstovan

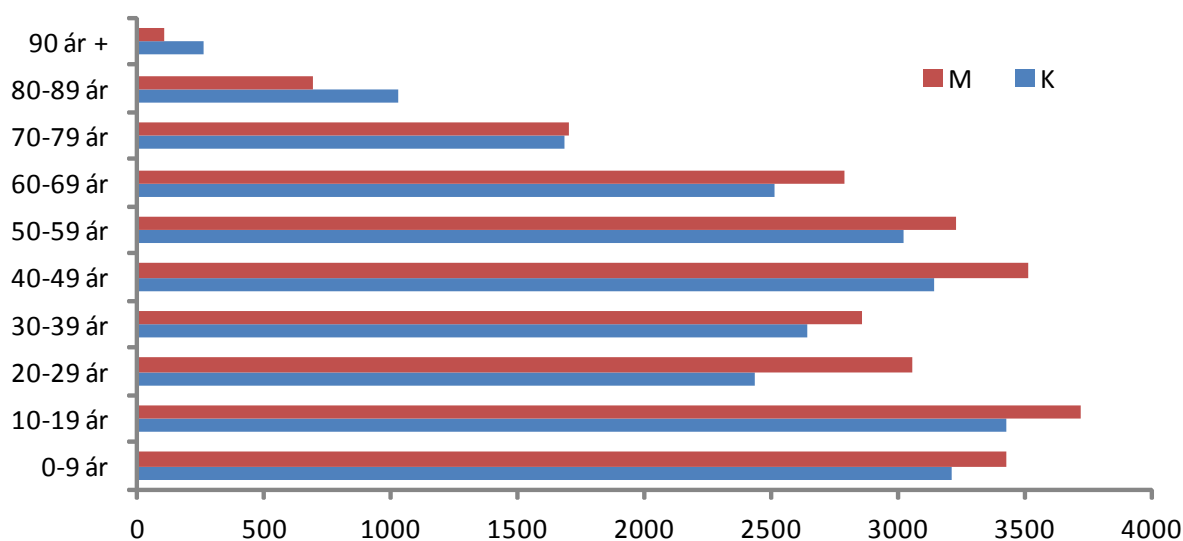
Ein forsøgn um støddina á hesum aldursbólkunum í komandi árum er allarhelst ikki heft við so stórar óvissu, sum ein forsøgn fyri yngri aldursbólkarnar. Komandi eldru aldursbólkarnir eru jú sum yngri longu til steðgar í verandi búfjöld. Tað árin, hesir aldursbólkar hava á fíggjarliga haldfærið, er tí givið við rættuliga stórarri vissu. Fyri eldri aldursbólkarnar verður roknað við minni sannlíkum flytimobiliteti enn fyri tey ungu.

Roknað verður við munandi hægri miðal livialdri fyri komandi pensionistar, og at hesin hækkandi livialdurin verður tengdur at betri heilsustøðu. Henda fortreyt er tikin við í fólkatalssframskráningina og fer eisini at verða tikin við í framskráning av almennum inntøkum og útreiðslum.

Úrslitini frá fólkatalssframskráningini vísa eitt annað eyðkenni, sum gongur fram av mynd II 2 og mynd II 3. Hetta er komandi avskeplingin av vanligu fólkatalsspyramiduni. Í mynd II 2 sæst samanfaldaða pyramidan fyri 2013, sum framvegis hevur eitt slag av pyramidu-líki. Hinvegin sæst av mynd II 3 at "pyramidan" er vorðin til ein "kassa" í 2051. Eldingin av búfjöldini sæst týðuliga tá mynd II 3 verður sammett við mynd II 2.

Samanfaldað fólkatalsspyramida fyri 2013

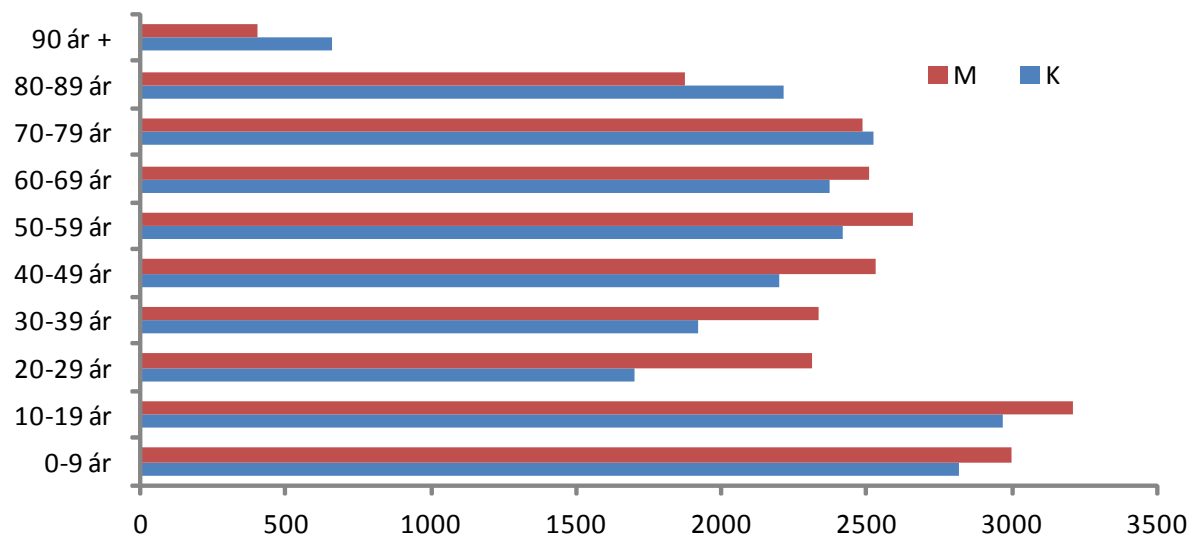
Mynd II 2

Kelda: Hagstovan

Samanfaldað fólkatalspyramida fyri 2051

Mynd II 3

Kelda: Hagstovan

II 4 Aldursbýti av útreiðslum sum eitt annað megingrundarlag

Støðisárið fyri haldførís-útrokningunum er árið 2012. Hetta merkir at framrokningar av almennu inntøkunum og útreiðslunum taka støði í almennu inntøkunum og útreiðslunum í 2012.

Mett verður, at árið 2012 er nøkurlunda væl egnað sum støðisár. Samanborið við 2013 og serstakliga 2014, ið sambært konjunkturútrokningum fígghjarmálaráðsins kunnu roknað sum hákonjunkturár, var árið 2012 meira eitt lágkonjunkturár, men kortini ikki eitt stórt lágkonjunkturár. Hartil vóru almennu inntøkurnar ikki serliga høgar í 2012 samanborið við eftirfylgjandi ár, og almennu útreiðslurnar hava hesi seinastu árin ikki verið so nógv ávirkaðar av konjunkturum¹². Í eini haldføriskanning er tað serliga almennu inntøkurnar og útreiðslurnar, sum hava áhuga.

Umframt fólkatalsframrokningina taka haldførísútrokningarnar støði í *hvussu nógv hvør persónur í miðal í hvørjum árgangi kostaði í 2012 í ávísimum almennum útreiðslusløgum* (individuellari almennari nýtslu og individuelum almennum veitingum). Fyri hvørt árið fram til 2051 eru framrokningar gjørdar fyri hesi útreiðslusløgini út frá fortreytum um prís- og realvøkstur svarandi til produktivitetsvøkstur. Framrokningin verður so gjørd við at falda fólkatálið í hvørjum aldursbólki hvørt ár fram yvir við hvussu nógv hvør persónur í miðal í hvørjum árgangi kostaði, og har kostnaðurin er reguleraður fyri prís- og realvøkstur svarandi til produktivitetsvøkstur.

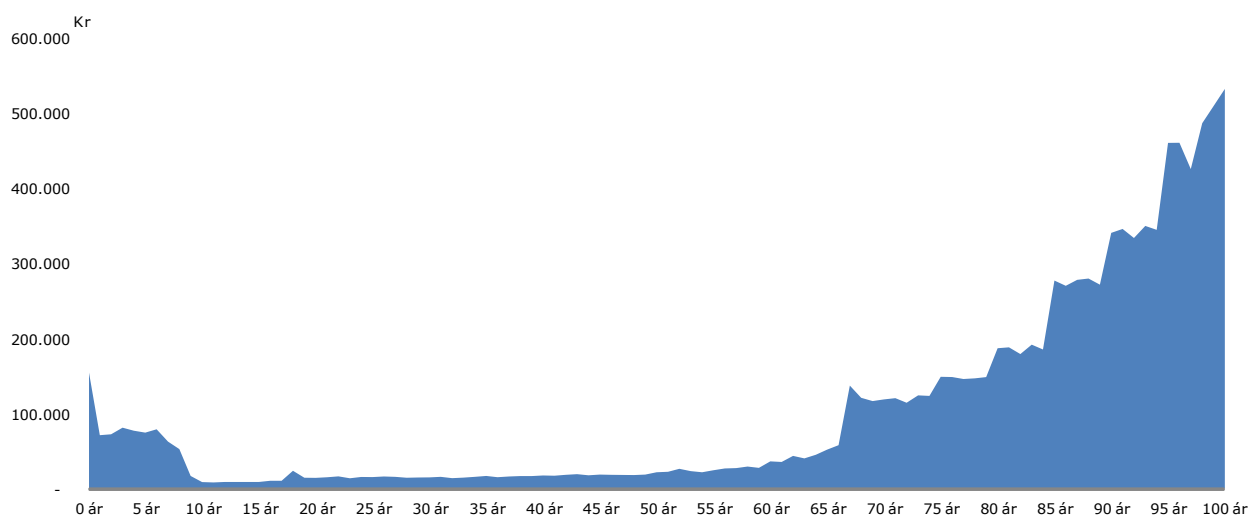
At gera upp slíkar aldursbýttar kostnaðir í tølum er ikki so einfalt. Hetta er heldur ikki roynt fyrr í Føroyum. Við hjálp frá Almanamálaráðnum og Mentamálaráðnum (Studni) hevur Búskaparráðið tó fingið roknað út aldursbýttu kostnaðirnar fyri árið 2012 fyri eina røð av ymsum útreiðslusløgum.

Mynd II 4 niðanfyri vísir úrslitini av hesum uppgerðum fyri økið undir Almanaráðnum (AMR). Vit síggja á myndini, at tey heilt ungu eisini gera nakrar útreiðslur; talan er m.a. um dagstovnar og útgjöldini frá Barsilsgrunninum.

Vit síggja eisini á myndini at útreiðslurnar pr. íbúgva undir AMR í 2012 ikki byrja at vaksa av álvara fyrr enn við pensiónsaldur. Tá koma útgjöldini til fólkapensión og AMEG. Seinni koma útreiðslurnar afturat til heimahjálp og røktarheim/sambýli. Fyri elstu árgangirnar er útreiðslan pr. fólk rættuliga stór. Hinvegin merkir hetta sum nú er (tvs. í 2012) ikki so nógv í samlaðum útreiðslum, tí so fá fólk eru eftir í hesum elstu árganginum í 2012. Hinvegin verður roknað við at støðan í so máta sær heilt øðrvísi út um nøkur ár, tá nógv fleiri fólk fara at verða í hesum eldru aldursbólkunum.

Almanamálaráðið: individuel nýtsla og veiting pr. íbúgva eftir aldri

Mynd II 4

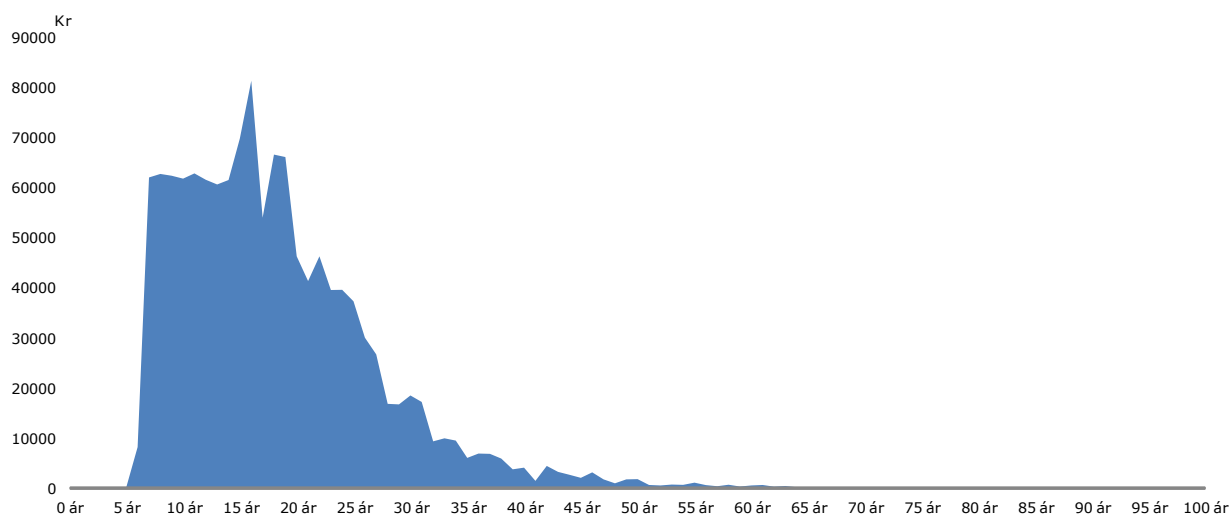
Kelda: Almanamálaráðið og Búskaparráðið

¹² Hesar metingar byggja á útrokningar frá tí deild í Fígghjarmálaráðnum, ið ger upp konjunkturjavnað úrslit fyri almenna geiran. (Samrøður við Fígghjarmálaráðið).

Næsta myndin niðanfyri (mynd II 5) vísir úrslitið av hesum uppgerðum fyri málsøkið hjá Mentamálaráðnum (MMR). Studni hevur verið ført fyri at veita upplýsingar um aldursbýtið av útreiðslunum fyri allar stovnar uttan fólkaskúlan. Myndin vísir at útreiðslurnar byrja við skúlaaldur, og at útreiðslurnar minka nógv við aldri í aldursbólkunum í 20-unum. "Tindarnir" og "skørðini" á myndunum kunnu stava frá trupulleikum við at fáa neyvleika í uppgerðunum (hetta er galdandi fyri bæði AMR-myndina og MMR-myndina), men hesi umboða kortini sonnu gongdina. T.d. stavar knappligi vøksturin við 17 ára aldur í mynd II 5 frá, at so nógv 17-ára gomul fara á eftirskúla í Danmark. Harvið minkar fólkatalið í hesum aldursbólki uttan at útreiðslurnar minka tilsvarandi í sambandi við yvirgongd frá fólkaskúla til miðnáam. Til dømis stava ójavnarnir í gongdini í mynd II 4 eisini frá móttroking í veitingum við ávís inntøkumørk, og at tilvildir kunnu ávirka, tá fólkatalið í ávísunum aldursbólkunum er so lágt.

Mentamálaráðið: individuel nýtsla og veiting pr. íbúgva eftir aldri

Mynd II 5

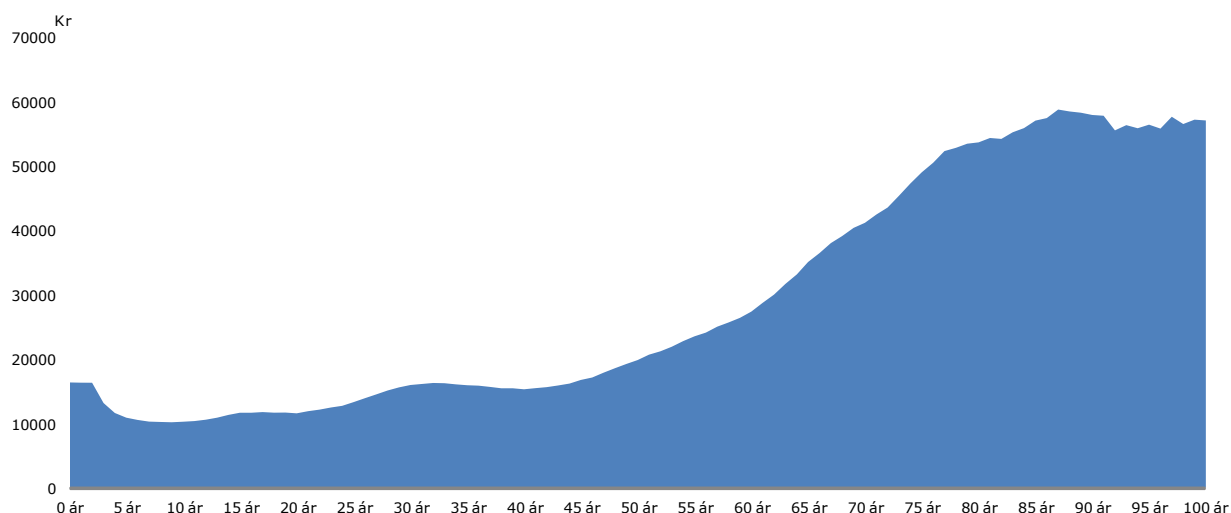

Kelda: Studni og Búskaparráðið

Roynt hevur verið at sammeta myndirnar II 4 og II 5 við tilsvarandi donsk tøl. Hesar sammetingar eru ikki so einfaldar at gera, m.a. tí okkara tøl eru bruttotøl; í donsku tølunum eru vissar inntøkur móttroknaðar, og eisini tí donsku tøluni ikki hava aldursbýttar veitingar við, men bara nýtslu. Annars benda hesar sammetingarnar á, at okkara tøl eru á góðari leið. Ein nýtsla av donskum tølum kundi givið misvísandi úrslit, tí ein rættuliga stórur munur er á mentamálaøkinum og almannaøkinum í ávikavist Føroyum og Danmark.

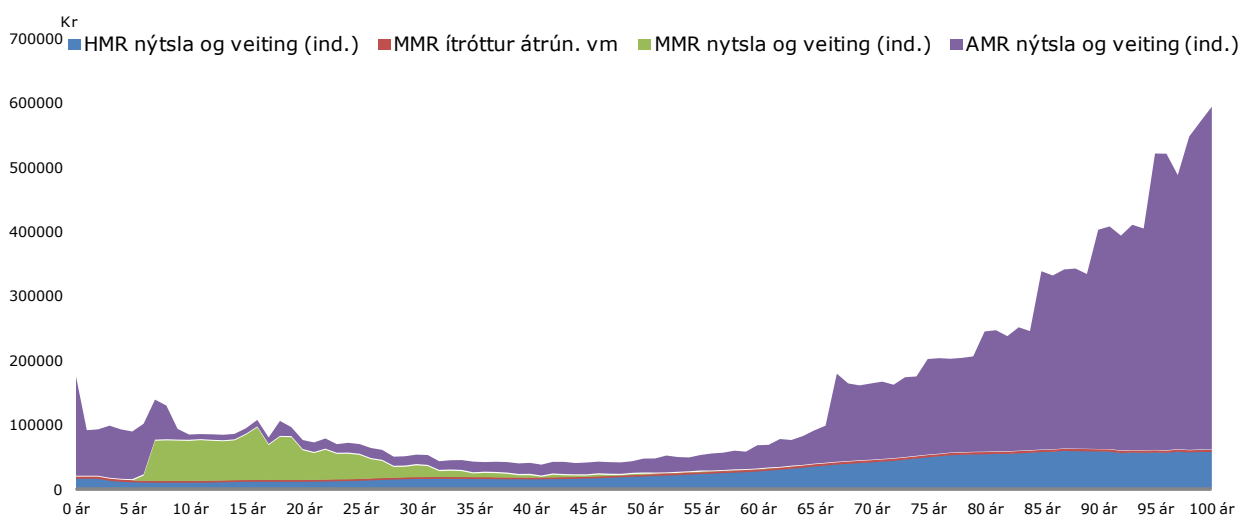
Fyri málsøkið hjá Heilsumálaráðnum (HMR) hevur tó ikki borið til at rokna aldursbýttar kostnaðir. Í staðin eru á hesum økinum donsk tøl nýtt fyri individuella almennu nýtsluna, sum so eru kalibreraði til allar útreiðslur Heilsumálaráðsins til bæði individuella almenna nýtslu og individuellar almennar veitingar. Roknað verður ikki við at týðandi munur er millum aldursbýtið á móttakarum av heilsutænastum í Føroyum og í Danmark.

Mynd II 6 niðanfyri vísir aldursbýtta kostnaðin pr. íbúgva fyri individuella almenna nýtslu og individuellar almennar veitingar á heilsuøkinum. Fyri nýfðingar eru kostnaðirnir nakað størri enn fyri børn í skúlaaldri, men annars vaksa útreiðslurnar pr. íbúgva frá 45-ára aldri og til 80-ára aldur, og tær gerast nakað støðugar fyri aldursbólkarar yvir 80 ár.

Kelda: Danska figgjarmálaráðið og Búskaparráðið

Myndin niðanfyri (mynd II 7) gevur eitt samlað yvirlit yvir aldursbýttu útreiðslurnar pr. íbúgva á heilsumála-, almannamála- og mentamálaøkinum. (Umframt omanfyri nevndu málsøki er eisini økið *ítróttur og átrúnaður* tikið við, men hetta økið týðir ikki nevnivert í peningi). Myndin vísir greitt at tað serliga er almannamálaøkið sum kostar pr. íbúgva, serliga í eldru aldursbólkunum. Eisini er greitt at útreiðslurnar á hesum málsøki eru stórliga ávirkiligar av demografisku broytingunum, ið standa fyri framman (samanber mynd II 7 við mynd II 1).

Kelda: Almannamálaráðið, Studni, danska figgjarmálaráðið og Búskaparráðið

II 5 Almenna geira roknskapurin sum annað megingrundarlag

Haldfórisuppgerðin tekur støði í konsolideraða roknskapinum fyri allan almenna geiran. Árið 2012 verður sum áður nevnt nýtt sum støðisár fyri framrokningum fram til 2051. Fyri hetta støðisár eru greiningar og bólkingar gjørdar fyri allar teir inntøkupostar og útreiðslupostar í almenna geira roknskapinum, ið skulu framroknast, herundir eisini greiningar og bólkingar av aldurstreytaðum útreiðslum.

Hesa hagfrøðiligu konsolideraðu roknskaparuppgerð fyri allan almenna geiran hevur Hagstovan gjørt frá árinum 1998 at rokna, og seinasta uppgerðin er fyri árið 2013¹³. Uppgerðin fevnir um landið (tvs. heimastýrisfyrisingina), kommunufyrisingina, ríkisfyrisingina og sosialar grunnar (ALS, AMEG, Barsilsgrunnin, Heilsutrygd). Hagtalsuppgerðin verður gjørd eftir altjóða standardiseraðum viðtøkum (herundir tjóðarroknskaparreglum), sum miðja ímóti at gera millumlanda samanberingar møguligar. Av tí at uppgerðin hjá Hagstovuni gongur aftur til 1998, ber til at nýta søgulig tøl til tess at finna best hóskaði fortreytir at leggja til grund fyri framrokningunum.

Reglurnar fyri bólking av *almennu inntøkunum* eru ikki serliga umfatandi og fylgja vanligum realbúskaparligum býtum. Fyri støðisárið 2012 er í Appendix II 1 víst ein útgreining og bólking av almennu inntøkunum fyri hetta árið. Henda útgreining og bólking í Appendix II 1 er gjørd í samarbeiði við Hagstovuna, sum annars hevur latið Búskaparráðnum tað teldutøka tilfar, sum Hagstovan annars nýtir til uppgerðirnar.

Reglurnar fyri greining og bólking av *almennu útreiðslunum* eru hinvegin meira umfatandi. Almennu útreiðslurnar eru skipaðar eftir altjóða standardbýtinum COFOG (Classification of the Functions of Government¹⁴). COFOG býtir allan almenna geiran í 10 almennar undirgeirar, og gevur reglur fyri bólking av almennu útreiðslunum innan hesar 10 undirgeirar. Útreiðslurnar í hvørjum undirgeira verða bólkaðar á ymisk sløg av almennari nýtslu, almennum veitingum, íløgum og kapitalútreiðslum, rentum, og við solum sum negativar útreiðslur.

Talva II 2 vísir útreiðslusíðuna fyri føroyska almenna geiran og teir 10 undirgeirarnar árinum 2010-2013. Eisini verður til samanberingar víst lutfalsliga býtið í Danmark á hesar 10 undirgeirarnar. Vert er at leggja til merkis, at við einum útbygdum undirvísingarkerki við universitetum brúka danir bert 12% av almennu útreiðslunum til undirvísingarmál, meðan vit brúka umleið 16%. Annars eiga samanberingar við donsku uppgerðina at verða settar við varðsemi, t.d. viðvíkjandi heilsumálum og almannamálum. Hóast endamálið við hesi uppgerð er einsháttað bólking fyri øll lond, hevur hetta ikki altíð eydnast. T.d. bólka danir nógv røktarheim undir heilsumálum, meðan vit bólka tey undir almannamálum¹⁵.

Útreiðslusíðan fyri almenna geiran (mió. kr. og %) skipað eftir COFOG										Talva II 2
mió kr.	2010	2011	2012	2013	%	2010	2011	2012	2013	DK 2013
1 AÐALFYRISITING	770	823	889	972	1 AÐALFYRISITING	11	11	12	13	14
2 VERJUMÁL	0	0	0	0	2 VERJUMÁL	0	0	0	0	2
3 RÆTTARMÁL	181	177	179	187	3 RÆTTARMÁL	2	2	2	2	2
4 VINNUMÁL	781	772	883	898	4 VINNUMÁL	11	10	12	12	6
5 UMHVØRVISVERND	136	152	149	161	5 UMHVØRVISVERND	2	2	2	2	1
6 ÍBÚÐ OG UMHVØRVI	84	89	97	99	6 ÍBÚÐ OG UMHVØRVI	1	1	1	1	1
7 HEILSUMÁL	1007	1048	1045	1083	7 HEILSUMÁL	14	14	14	14	15
8 MENTAMÁL	207	241	258	263	8 MENTAMÁL	3	3	3	3	3
9 UNDIRVÍSINGARMÁL	1230	1180	1113	1215	9 UNDIRVÍSINGARMÁL	17	16	15	16	12
10 ALMANNAMÁL	2883	2950	2938	2863	10 ALMANNAMÁL	40	40	39	37	44
ÚTREIÐSLUR SAMANLAGT	7279	7432	7549	7740	ÚTREIÐSLUR SAMANLAGT	100	100	100	100	100

Kelda: Dátugrunnur Hagstovunnar. Súlan longest til høggu vísir tilsvareandi donsk tøl frá 2013 (Danmark statistik)

¹³ Jacobsen, Eyðun (2013). Tað Almenna (uppritt), Hagstova Føroya.

¹⁴ <http://www.oecd.org/gov/48250728.pdf> ella <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=4&Lg=1>

¹⁵ Keldur eru danska figgjarmálaráðið og Hagstova Føroya.

COFOG ger eisini ein skilnað millum "individuella almenna nýtslu¹⁶" og "kollektiva almenna nýtslu¹⁷", og somuleiðis millum "individuellar almennar veitingar¹⁸" og "kollektivar almennar veitingar¹⁹". "Individuell almenn nýtsla" og "individuellar almennar veitingar" eru útreiðslur til ávikavist nýtslu og veitingar, har veruligi individuelli brúkarin, ávikavist veruligi individuelli móttakarinn, kunnu eyðmerkjast.

Fyri útreiðslurnar til "individuella almenna nýtslu" og "individuellar almennar veitingar" er tað sum meginregla møguligt at luta útreiðslurnar á 1-ára aldursbólkar hjá brúkarum og móttakarum. Búskaparráðið hevur tó bara gjørt hetta fyri individuellar nýtslur og veitingarútreiðslur, sum eintýðugt mugu roknast aldurstreytaðar. T.d. eru útreiðslur til fólkapensión, røktarheim og skúlar greitt aldurstreytaðar, meðan veitingar frá ALS til 18 til 67 ára gomul ikki eru aldurstreytaðar í sama mun.

Sum nevnt var árið 2012 valt sum basis-ár. Tær omanfyri nevndu greiningar, bólkingar og aldurstreytaðu býti vórðu tí gjørd fyri hetta árið. Í framhaldandi nýtslum og dagføringum av haldførismyndlinum kunnu fleiri basis-ár verða nýtt afturat 2012, soleiðs at framskrivingarnar taka støði í einum miðali fyri fleiri basis-ár.

Samstundis sum nógv arbeiði hevur verið lagt í at gera aldurstreytaði býti, greiningar og bólkingar úr tilfarinum fyri 2012-roknskapin, so hevur almenna geira roknskapurin fyri øll árin síðan 1998 verið nýttur til tess at finna tær best hóskandi fortreytirnar at leggja til grund fyri framrokningunum.

Talva II 3 vísir tøl frá almenna geira roknskapinum fyri árin 1998-2013. Tølini eru í mió. kr. og í prosentbýtið av BTÚ.

¹⁶ Dømi um "individuella almenna nýtslu" er t.d. rakstur hins almenna av røktarheimi ella skúlum.

¹⁷ Dømi um "kollektiva almenna nýtslu" er t.d. útreiðslurnar til umsiting løgtingsins ella landsfyrirsitings.

¹⁸ Dømi um "individuella almenna veiting" eru t.d. útreiðslurnar til fólkapensión ella lestrarstuðul.

¹⁹ "Kollektivar almennar veitingar" eru veitingarútreiðslur og har veruligi individuelli brúkarin ikki kann eyðmerkjast; eitt dømi kann verða ávísir vinnustudningar.

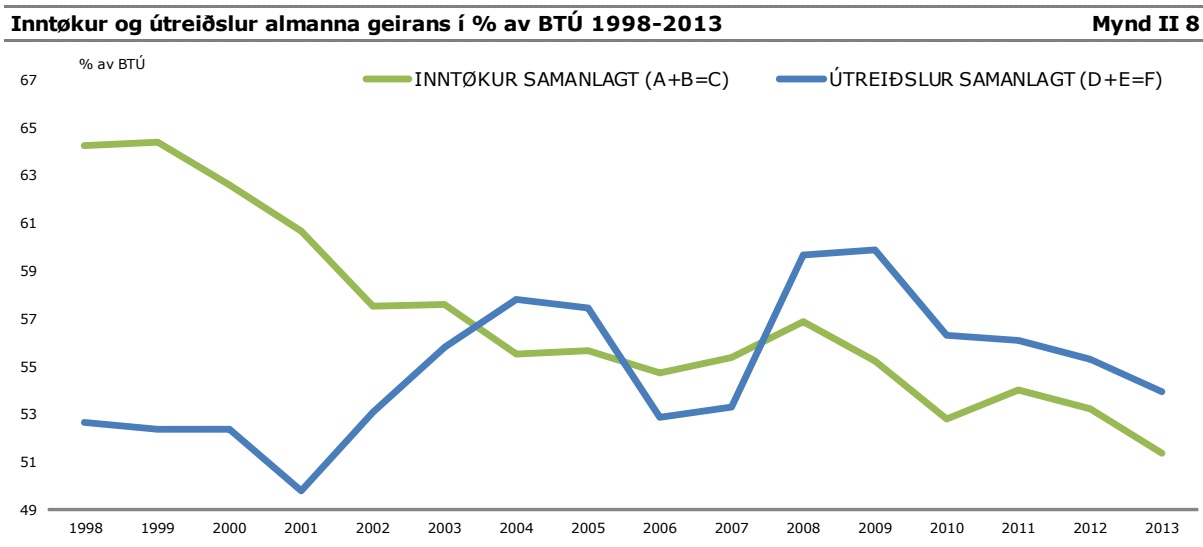
Útreiðslur og inntøkur almenna geirans í mió kr. og % (land, komm., alm. grunnar, og ríki í Fø.)

Talva II 3

	Ár	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
RAKSTRARINNTØKUR (A)		4759	5053	5372	5828	5751	5633	5596	5768	6410	6862	6989	6670	6822	7151	7257	7364
1 Rentuinntøka, vinningsbýti o.a.		264	212	236	267	280	240	177	236	252	200	255	294	215	306	275	334
2 Skattir og sosial gjöld		3320	3648	3905	4304	4582	4509	4506	4624	5265	5774	5824	5455	5681	5902	6042	6078
2.1 Framleiðslu- og innflutningsskt.		1063	1131	1223	1295	1404	1458	1457	1514	1765	1968	1882	1689	1782	1783	1852	1838
2.2 Kravd sosial tryggingargjöld		271	272	264	277	307	243	284	338	436	534	581	570	595	608	657	670
2.3 Inntøku- og ognarskattur o.a.		1986	2245	2417	2731	2871	2808	2765	2772	3064	3272	3361	3196	3303	3511	3533	3570
3 Aðrar rakstrarflytingar, inntøkur		1174	1193	1232	1257	888	884	913	908	892	888	910	920	926	943	940	953
3.1 Frá øðrum almennum undirg.		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0.5	-	-	-
3.2 Frá øðrum innlenskum geirum		40	32	32	33	27	33	42	41	36	45	63	84	69	79	75	64
3.3 Úr útlandum		1134	1161	1200	1224	861	851	871	867	856	843	847	836	858	864	865	888
KAPITALINNTØKUR (B)		2	4	3	3	4	4	3	5	3	7	6	7	7	5	7	8
Kapitalskattur og aðrar kapitalinnt.		2	4	3	3	4	4	3	5	3	7	6	7	7	5	7	8
INNTØKUR SAMANLAGT (A+B=C)		4761	5057	5376	5831	5755	5637	5599	5773	6413	6870	6995	6677	6829	7156	7264	7371
RAKSTRARÚTREIÐSLUR (D)		3507	3629	3833	4061	4376	4517	4700	4934	5012	5308	5930	6264	6412	6503	6550	6661
1 Rentu- og aðrar ognarútreiðslur		446	315	306	277	248	232	169	175	158	132	163	162	149	174	201	183
2 Vinnustudningur		100	126	107	108	121	119	106	134	136	156	158	164	135	127	143	149
3 Aðrar rakstrarflytingar, útreiðslur		1106	1150	1215	1232	1328	1342	1434	1476	1464	1508	1728	1986	2032	2029	1983	1969
3.1 Til aðrar almennar undirgeirar		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
3.2 Til húsarhald og feløg		1077	1119	1184	1200	1280	1312	1407	1440	1431	1477	1698	1956	2003	1990	1950	1926
3.3 Til aðrar innlenskar geirar		24	23	24	24	24	22	20	19	21	21	22	23	24	25	25	25
3.4 Í útland		5	8	7	9	24	8	6	16	12	10	8	7	4	14	8	18
4 Almenn nýtsluútreiðsla		1856	2038	2205	2443	2679	2824	2992	3149	3254	3512	3881	3952	4096	4174	4222	4361
4.1 Løn og atknýtt gjöld		1380	1483	1601	1758	1917	2042	2207	2332	2405	2564	2759	2898	3001	3038	3071	3194
4.2 Vøru- og tænastrukeypp		621	711	788	872	953	994	1007	1022	1082	1165	1322	1229	1307	1360	1361	1403
4.3 Almannaaveitingar í feingi		151	160	198	207	240	264	265	279	290	322	348	335	336	358	366	381
4.4 Søla		-296	-317	-381	-394	-431	-476	-487	-485	-523	-538	-549	-510	-548	-582	-575	-618
KAPITALÚTREIÐSLUR (E)		395	480	659	721	940	948	1127	1028	1178	1304	1407	982	868	928	997	1077
Bruttoílagur		342	456	627	664	883	906	1081	986	1124	1242	1356	951	846	890	983	1033
Aðrar kapitalútreiðslur		53	24	32	57	57	42	47	42	54	62	51	31	23	39	14	44
ÚTREIÐSLUR SAMANLAGT (D+E=F)		3902	4109	4493	4782	5316	5465	5828	5962	6189	6612	7337	7246	7280	7432	7546	7738
BRUTTOSPARING (A-D)		1252	1424	1539	1767	1375	1116	896	835	1398	1554	1060	406	410	648	708	703
FÍGGJARKRAV, netto (C-F)		859	948	883	1048	439	172	-228	-188	224	257	-342	-570	-452	-275	-282	-367
BRUTTOTJÓÐARÚRTØKA		7409	7853	8587	9612	10014	9795	10089	10380	11716	12402	12303	12100	12942	13254	13650	14344
Akkumulerað figgjarkrav 1998-2013		859	1807	2690	3738	4177	4349	4121	3933	4157	4414	4072	3502	3050	2775	2493	2126
Akkumulerað figgjarkrav 2008-2013												-342	-912	-1364	-1639	-1921	-2288
Í %																	
RAKSTRARINNTØKUR (A)		64	64	63	61	57	58	55	56	55	55	57	55	53	54	53	51
1 Rentuinntøka, vinningsbýti o.a.		4	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
2 Skattir og sosial gjöld		45	46	45	45	46	46	45	45	45	47	47	45	44	45	44	42
2.1 Framleiðslu- og innflutningsskt.		14	14	14	13	14	15	14	15	15	16	15	14	14	13	14	13
2.2 Kravd sosial tryggingargjöld		4	3	3	3	3	2	3	3	4	4	5	5	5	5	5	5
2.3 Inntøku- og ognarskattur o.a.		27	29	28	28	29	29	27	27	26	26	27	26	26	26	26	25
3 Aðrar rakstrarflytingar, inntøkur		16	15	14	13	9	9	9	9	8	7	7	8	7	7	7	7
3.1 Frá øðrum almennum undirg.														0			
3.2 Frá øðrum innlenskum geirum		1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0
3.3 Úr útlandum		15	15	14	13	9	9	9	8	7	7	7	7	7	7	6	6
KAPITALINNTØKUR (B)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kapitalskattur og aðrar kapitalinnt.		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
INNTØKUR SAMANLAGT (A+B=C)		64	64	63	61	57	58	55	56	55	55	57	55	53	54	53	51
RAKSTRARÚTREIÐSLUR (D)		47	46	45	42	44	46	47	48	43	43	48	52	50	49	48	46
1 Rentu- og aðrar ognarútreiðslur		6	4	4	3	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
2 Vinnustudningur		1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3 Aðrar rakstrarflytingar, útreiðslur		15	15	14	13	13	14	14	14	12	12	14	16	16	15	15	14
3.1 Til aðrar almennar undirgeirar														0			
3.2 Til húsarhald og feløg		15	14	14	12	13	13	14	14	12	12	14	16	15	15	14	13
3.3 Til aðrar innlenskar geirar		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.4 Í útland		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4 Almenn nýtsluútreiðsla		25	26	26	25	27	29	30	30	28	28	32	33	32	31	31	30
4.1 Løn og atknýtt gjöld		19	19	19	18	19	21	22	22	21	21	22	24	23	23	22	22
4.2 Vøru- og tænastrukeypp		8	9	9	9	10	10	10	10	9	9	11	10	10	10	10	10
4.3 Almannaaveitingar í feingi		2	2	2	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3
4.4 Søla		-4	-4	-4	-4	-4	-5	-5	-5	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-4
KAPITALÚTREIÐSLUR (E)		5	6	8	8	9	10	11	10	10	11	11	8	7	7	7	8
Bruttoílagur		5	6	7	7	9	9	11	9	10	10	11	8	7	7	7	7
Aðrar kapitalútreiðslur		1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ÚTREIÐSLUR SAMANLAGT (D+E=F)		53	52	52	50	53	56	58	57	53	53	60	60	56	56	55	54
BRUTTOSPARING (A-D)		17	18	18	18	14	11	9	8	12	13	9	3	3	5	5	5
FÍGGJARKRAV, netto (C-F)		12	12	10	11	4	2	-2	-2	2	2	-3	-5	-3	-2	-2	-3
BRUTTOTJÓÐARÚRTØKA		100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kelda: Dátugrunur Hagstovunnar

Mynd II 8 niðanfyri vísir almennu inntøkurnar og útreiðslurnar tilsamans sum prosentpart av BTÚ árinum 1998-2013. Tað sum hevur serligan áhuga í sambandi við framskrivingarnar er, um vit í framskrivingartíðarskeiðinum fram til 2051 kunnu varðveita ein lítlan avstand millum inntøkur og útreiðslur í prosent av BTÚ. Hendan myndin vísir at almennu inntøkurnar í % av BTÚ eru minkaðar stórliga frá 1998 til 2013. Samstundis sýnast útreiðslurnar í % av BTÚ at vera vaksandi.

Talvan II 4 niðanfyri vísir úrslitið (fíggjarkravið) hjá teimum fyra undirgeirunum og øllum tí almenna geiranum samanlagt fyri árinum 2010-2013. Vit síggja at landið ella heimastýrisfyrisingin stendur fyri nógv tí størsta partinum av úrslitinum (fíggjarkravinum). Landið hevur tilsvarandi nógv tann størsta partin av bæði inntøkunum og útreiðslunum. Hetta fer at broytast stórliga nú eldraðkið er flutt til kommunala fyrising, og fíggjarlógin hjá landinum tilsvarandi fer at fáa minni týðning.

Úrslitið (fíggjarkravið) hjá almennu geirunum í mió. kr. 2010-2013 **Talva II 4**

mió kr.	2010	2011	2012	2013
Heimastýrisfyrisingin	-441	-203	-281	-341
Kommunufyrisingin	39	40	33	-45
Ríkisfyrisingin	0	0	0	0
Sosialir grunnar	-50	-112	-34	19
Tað almenna íalt	-452	-275	-282	-367

Kelda: Hagstovan

Verður hugt at úrslitunum fyri heimastýrisfyrisingina ("landinum") í talvu II 4 sæst, at hesi úrslit ikki samsvara við landskassaúrslitið, soleiðis sum hetta verður gjørt upp av Gjaldstovuni (RLÚ 1):

	2010	2011	2012	2013
Landskassaroknskapur Gjaldstovan (RLÚ1)	-567	-322	-335	-413
Heimstýrisfyrisingin í almenna-geira roknskapi (Hagstovan)	-441	-203	-281	-341
Munur	-126	-119	-54	-72

Kelda: Gjaldstovan og Hagstovan

Í uppgerð Hagstovunnar fevnir "heimastýrisfyrisingin" um landskassastovnar, undirsjóvartunlar og landsstovnar annars. Í árliku tillagingini av landskassaroknskapi Gjaldstovunnar til hagtalsliga almenna-geira roknskapin hjá heimstýrisfyrisingini tekur Hagstovan ávísar postar út, tekur aðrar inn, og umbólkar aðrar (m.a. til íløgur). Hagtalsligi roknskapur Hagstovunnar fylgir altjóða viðtøkum um millumtjóða samanberiligar uppgerðir av almenna geiranum, m.a. reglunum í "System of National Accounts" (SNA).

II 6 Støðið í 2012 fyri framrokning av almennum inntøkum, útreiðslum og BTÚ

Ein útrokning av figgjarliga haldførinum er grundað á eina framrokning av búskapinum við støði í basisárinum 2012. Hetta merkir at ein framrokning við støði í tølunum fyri 2012 má verða gjørd av almennum inntøkunum, almennum útreiðslunum og eisini av BTÚ.

Framrokningin av almennum útreiðslunum og almennum inntøkunum tekur eisini støði í tí skilmarking, sum almenna-geira-roknskapurin gevur av almennum útreiðslunum, almennum inntøkunum og tiskil roknskaparúrslitinum hjá øllum tí almenna geiranum. Ein bólking verður gjørd av bæði inntøkunum og útreiðslunum í almenna-geira-roknskapinum, og framroknað verður fyri hvønn bólking.

Framrokningin tekur eisini støði í nettoogn/nettoskuld almenna geirans í útgangsárinum, sum í hesum føri verður sett til ultimo 2011. Sambært Hagstovuni var nettoognin hjá almenna geiranum hetta árið 6,84% av BTÚ²⁰.

Rentuinntøkur (herundir vinningsbýti) og rentuútreiðslur verða tó ikki framskrivaðar. Frymilin fyri haldføris-indikatorin tekur við tøluni fyri primera saldo, og hann útroknar nettorentuútreiðslurnar út frá roknaðu tølunum fyri nettoskuld/nettoogn hjá almenna geiranum og nýttan forúttsettan rentusats. Haldføris-indikatorurin verður sostatt kortini útroknaður við støði í faktiskari saldo, tvs. primerari saldo og roknaðum nettorentuútreiðslum (sí niðanfyri). Nakrar upphæddir eru tær somu á inntøku- og útreiðslusíðu (krígspensión, DK tænaustumannaeftirlønir og læraraeftirlønir úr DK, tils. 89,0 mió. í 2012). Hesar verða hildnar uttanfyri framrokningina.

Appendiks II 1 gevur eitt meira nágreiniligt yvirlit yvir allar almenna-geira inntøkurnar. Hetta yvirlit hevur ligið til grund fyri bólkingina av framskrivaðu inntøkunum sum víst niðanfyri.

Fyri almennum inntøkunum er framrokning gjørd fyri hesar inntøkubólkingar; tøluni eru fyri árið 2012:

Inntøku slag	mió kr.
Heildarveiting úr Danmark	624
Aðrar gjaldingar úr DK (reduserað við 89,9 mió)	148
Sosial tryggingargjöld	681
Rakstrarinntøkur	71
Ognarskattir	97
Inntøkuskattir	3431
Korrigering fyri eftirskattning av pensiónum	-100 ²¹
Vøru- og tænaustuavgjöld	1843
Korrigering fyri forskattning av tvungnum pensiónum	0 ²²
Tilfeingisgjald	82 ²³
Tilsamans inntøkur uttan rentur	6976

²⁰ Kelda: Tilfar frá Hagstovu Føroya

²¹ Inntøkurnar frá eftirskattning av pensiónum eru framroknaðar saman við inntøkuskattinum. Henda framrokning er ikki eftirfarandi, tí gamla pensiónsskipanin er undir avtøku. Vit neutralisera tiskil hesa framrokning av eftirskattningini av pensiónum, ið er gjørd saman við inntøkuskattinum. Hetta gera vit við at framskriva -100 mió. kr. sí avsnitt 10.1. Vit seta í staðin skattakrav hins almenna frá eftirskattaðum pensiónum sum primo ogn hins almenna 2012. Sí eisini her avsnitt 10.1. Henda korrigering uppá -100 mió. kr. er ikki roknskaparliga tald við.

²² Inntøkurnar frá forskattning av pensiónum eru framroknaðar saman við inntøkuskattinum, men hædd má eisini takast fyri:

(a) at nýskipanin viðv. pensiónsuppsparing uttanlands ikki bleiv liðugt íverksett fyrr enn í 2013 – inntøkurnar í 2012 vóru 213 mió. kr., og í 2013 vóru tær 247 mió. kr., og

(b) at inngjaldskravið veksur við 1% árliga til tað kemur upp á 15% fyri øll í 2028.

Talið er 0 fyri 2012 og 2013 (ongin korrigering), tí vit kenna tøluni hesi árin. Fyri eftirfylgjandi ár verður sambært meting justerað fyri hækkingini av inngjaldinum og skattinum av inngjaldinum; fyri tey sum ikki hava 15% inngjald frammanundan, veksur inngjaldskravið nevnliga við 1% árliga fram til 2028. Sí avsnitt 10.2. og appendix 4.

²³ Tilfeingisgjald í 2012 var 81,8 mió. kr. og í 2013 var tilfeingisgjaldið 107 mió. kr. Framskrivað er frá talinum í 2013.

Fyri almennu útreiðslurnar er framrokning gjørd fyri hesar útreiðslubólkar; tøluni eru í mió kr. fyri árið 2012:

Indivíduel aldursbýtilig og kollektiv (ikki aldursbýtilig) NÝTSLA cf 7-10²⁴:

Útreiðslu slag	mió kr.
7. Heilsuverkið	712
8. Fritíð mentan átrúnaður	161
9. Undirvísing	742
10.1 Sjúka og avlamni	203
10.2 Elli	392
10.4 Familja og børn	475
Indivíduel aldursbýtilig NÝTSLA tilsamans	2685
Kollektiv (ikki aldursbýtilig) NÝTSLA tilsamans	1741
NÝTSLA tilsamans	4426

Indivíduel aldursbýtilig og kollektiv (ikki aldursbýtilig) VEITING cf 7-10:

Útreiðslu slag	mió kr.
7. Heilsuverkið	303
8. Fritíð mentan átrúnaður	1
9. Undirvísing (STUDNI)	121
10.1 Sjúka og avlamni (pens. og forsorg 353 mió)	357
10.2.A Elli excl fólkapers.,(incl AMEG 227,4 mió)	268
10.2.B Elli: fólkapersión	455
10.4 Familja og børn (Barsil 80,0 mió)	112
Indivíduel aldursbýtilig VEITING tilsamans	1618
Kollektiv (ikki aldursbýtilig) VEITING (incl. ALS 244,3 mió; reduserað við 89,9 mió. ²⁵)	774
VEITING tilsamans	2392
NÝTSLA og VEITING TILSAMANS	6818
Søluinntøkur sum negativ útreiðsla	-583
Íløgur og kapital útreiðslur cf 1-10:	996
Tilsamans útreiðslur uttan rentur	7231

Almenna-geira úrslitið í støðisárinum 2012 er sum víst niðanfyrri (mió. kr.). Tað er hetta úrslitið fyri allan almenna geiran, ið hevur størsta áhuga í framrokningunum og í útrokningini av haldføris-indikatorinum.

Rakstrar/kapital inntøkur ex. rentur og krígspensión vm	6976
Rakstrar/kapital útreiðslur eksl. rentur og krígspensión vm	7231
Primert rakstrar/kapital yvirskot (almenna-geira úrslitið)	-255

Framrokningin av BTÚ skuldi taka støði í tí BTÚ-tali, sum Hagstovan upplýsti fyri árið 2012. (13.650 mió. kr.). Hinvegin hevur Hagstovan seinni almannakunngjørt fyribilstal fyri BTÚ í 2013 (14.344 mió. kr.). Tískil er BTÚ framroknað við støði í árinum 2013²⁶.

²⁴ Frámerkið cf 7-10 vísir til yvirbólkar í COFOG. Sama við frámerkinum cf 1-10 (sí talvu II 2 í avsnitti 5).

²⁵ Sj viðmerking 3 til appendix 1.

²⁶ Útrokningin er gjørd í februar 2015, tá nýggjastu tjóðarrokningspartøll ikki hava verið tøk.

II 7 Fortreytir fyri framrokningum og afturdiskonteringum

Sum nevnt liggja framrokningar av almennum inntøkum, almennum útreiðslum og av BTÚ til grund fyri endaligu útrokningunum av fíggjarliga haldførinum við afturdiskontering til støðisárið. Hesar endaligu útrokningar av fíggjarliga haldførinum samanfata haldførisgóðskuna við einum einstøkum tali, nevniliga haldføris-indikatorinum, ið verður útroknaður við einum frymli (sí avsnitt II 9).

Sostatt eru framrokningar av inntøkum, útreiðslum og BTÚ "input" fyri útrokningini av endaligu haldførisgóðskuni. Framrokningarnar av inntøkum, útreiðslum og BTÚ eru eisini "input" fyri eini grafiskari lýsing av haldførisgóðskuni - eini lýsing, ið kann forklára eitt sindur av hvussu staðfesta haldførisgóðskan er íkomin (sí avsnittið um konsekvensútrokningar).

Nakrar *yvirskipaðar fortreytir* liggja til grund fyri framrokning av inntøkum, útreiðslum og BTÚ, og fyri endaligu útrokningini av haldførisgóðskuni við haldførisfrymlinum.

Harumframt liggja nakrar *serstakar fortreytir* til grund fyri framrokning av einstøku inntøkubólkunum, einstøku útreiðslubólkunum og av BTÚ.

Tær yvirskipaðu fortreytirnar eru hesar:

- Fortreyt um miðal *nominella rentu* í framrokningartíðarskeiðinum. Hendan er sett til 4,75%²⁷. Nominella rentan verður bara nýtt í frymlinum, ið roknar út haldføris-indikatorin (sí næsta avsnitt um hendan frymilin).
- Fortreyt um miðal *inflatión ella prísvøkstur* í framrokningartíðarskeiðinum, ið er sett til 1,75%. (Harvið verður miðal *realrentan* í framrokningartíðarskeiðinum = 3% = nominel renta minus inflatión).
- Fortreyt um miðal *produktivitetsvøkstur* í framrokningartíðarskeiðinum, ið er settur til 1,5%. (Harvið verður miðal *meirrealrentan*²⁸ í framrokningartíðarskeiðinum = 1,5% = realrenta minus produktivitetsvøkstur).
- Byrjanarstöddin á almennu nettoskuldini/nettoognini hjá tí almenna geiranum sett í mun til BTÚ. Við ársbyrjan 2012 var talan um eina nettoogn, sum sambært Hagstovuni var 6,84% av BTÚ.

Hesi valdu virðini fyri *nominella rentu, inflatión og produktivitetsvøkstri* eru ásett eftir tí, sum danir hava ásett í teirra haldførisútrokningum sum tað mest sannlíka í longdini.

Framrokningin av nominellum BTÚ í framrokningartíðarskeiðinum er gjørd eftir fortreytunum um a) miðal árligan *prísvøkstur* upp á 1,75%, b) miðal árligan *produktivitetsvøkstur* upp á 1,5%, og c) eftir árligari *broyting í arbeiðsvirkni*, soleiðis sum arbeiðsvirkni er útleitt frá fólkateljingini í november 2011, og seinastu fólkatalsframskriving Hagstovunnar.

- *Miðalvøkstur*in í *nominellum BTÚ frá 2012 til 2051* verður eisini útroknaður við støði í framrokningini av (nominellum) BTÚ. Hesin miðalvøkstur á 2,68% (fyri vanligar konsekvensútrokningar) er roknaður eftir frymli sum víst í fótnotu²⁹. Hesin *miðalvøkstur* í *nominellum BTÚ* gongur inn í frymilin fyri útrokningina av haldføris-indikatorinum saman við fortreytini um *miðal nominella rentu* í framrokningartíðarskeiðinum.
- Út frá hesum fortreytunum um *miðal nominella rentu* og roknaðan *miðal vøkstur* í *nominellum BTÚ* kemur fram mátið "vøkturkorrigerað realrenta"³⁰ = *miðal nominel renta* - *miðal vøkstur* í *nominellum BTÚ* = 4,75% - 2,68% = 2,07%.

²⁷ 4,75% kann tykjast høgt í hesum árum, tá rentan nærkast 0%, men uppperðin fevnir um nógv ár fram til 2051.

²⁸ Hendan meirrealrenta er nominel renta korrigerað fyri inflatión og produktivitetsvøkstur (her gjørt approksimativt).

²⁹ Miðalvøkstur í nominellum BTÚ = (BTÚ 2051/BTÚ 2012)^(1/39) - 1

³⁰ "Vøkturkorrigerað realrenta" er nominel renta minus vøkstur í nominellum BTÚ. Enska heitið er "interest rate growth rate differential".

Sum nevnt ganga hesar báðar omanfyri nevndu støddirnar, tvs. *miðal nominel renta* og *miðal vøkstur í nominelum BTÚ* inn í frymlin fyri útrokning av haldføris-indikatorinum. Tískil ávirkar støddin á *vøsturkorrigeraðari realrentu* støddina á roknaða haldføris-indikatorinum³¹.

Tað skal viðmerkjast, at konsekvensútrokningar við broytingum í virðunum fyri *produktivitetssvøksstri* og *inflatióin* ikki gevur meining í haldførismyndlinum; myndilin er ikki gjørdur til slíkar konsekvensútrokningar.

Nógvar almennar inntøkur eru framskrivaðar eftir BTÚ, sum er framskrivaðar við *produktivitetssvøksstri*, samstundis um mestsum allar almennar útreiðslur beinleiðis eru framskrivaðar við realvøkstri svarandi til *produktivitetssvøksstur*. Við at framskriva útreiðslur við *produktivitetssvøksstri* leggja vit eisini inn ta ósøgdu fortreyt, at *produktivitetssvøksstur* er neutralur í síni ávirkan á haldførið. *Produktivitetssvøksstur* ger at BTÚ og almennu inntøkurnar vaksa, men almennu útreiðslurnar hava við *produktivitetssvøksstri* søguliga víst seg at vaksa tilsvareandi vøkstrinum í almennu inntøkunum, m.a. við real-vøkstri í almennum lønum og veitingum, sum í longdini svara til produktivitetssvøkssturinn. Søguligar royndir benda sostatt á at produktivitetssvøksstur ikki í sær sjálvum bjargar haldførinum – vánaligt haldføri er tengt at brekum í búskaparbygnaðinum. Hinvegin kann *produktivitetssvøksstur* viðhvørt bjarga arbeiðsplássum við at styrkja um vinnuliga kappingarførið, og harvið óbeinleiðis styrkja fíggarliga haldførið hjá tí almenna, men ein slík ávirkan kann tó ikki leggjast inn í ein myndil sum henda.

Fortreytin um *inflatióin* gongur inn í framrokningina av inntøkum, útreiðslum og BTÚ á sama hátt sum fortreytin um *produktivitetssvøksstur*. Sum við *produktivitetssvøksstri* er *prísvøksstur* neutralur í síni ávirkan á haldførið. Í frymilin fyri útrokningina av haldføris-indikatorinum vera framroknaðar inntøkur og útreiðslur settar í mun til framroknað BTÚ.

Nakrar serligar fortreytir liggja harumframt til grund fyri framrokningini av einstøku inntøku-bólkunum og einstøku útreiðslubólkunum. **Appendiks II 2 gevur eitt yvirrit yvir hesar serligu fortreytir.**

³¹ Er vøsturkorrigeraða realrentan (og samsvarandi meirrealrentan) høg, ber hon við sær at framtíðar inntøkur og útreiðslur fáa tillutað minni vekt í afturdiskonteringini við haldførisfrymlinum.

II 8 “Heilsubetri elding” sum ein meginfortreyt

Við:

- (1) fólkatalsframrokningini fyri árinum 2014-51, og
- (2) teimum í avsnitti II 4 umrøddu aldursbýttu útreiðslutølunum fyri árið 2012,

ber til undir givnum fortreytum at framrokna útreiðslutølini fyri individuella almenna nýtslu og individuellar almennar veitingar.

Ein slík framrokning verður gjørd við at falda 2012-útreiðslurnar pr. persón í hvørjum 1-ára aldursbólki við framskrivaða talinum av fólki í viðkomandi aldursbólki hvørt av árunum 2014-51, og við at javna tøluni fram til 2051 við prísvøkstri og við realvøkstri svarandi til produktivitetsvøkstur.

Ein slík framrokning av útreiðslum grundað á 2012-útreiðslurnar sum omanfyri lýst er tó neyvan realistisk. Í undanfarnu áratíggjum er miðal lívsævin longd fyri allar aldursbólkar. Roknað verður við at henda leinging av miðal lívsævini heldur áfram. Tann framskriving av fólkatalinum, sum Hagstovan hevur gjørt fyri Búskaparráðið, byggir eisini á eina slíka fortreyt um leinging av miðal lívsævini³².

Roknast kann við at ein slík leinging av miðal lívsævini verður tengd at eini betri heilsstöðu, serliga millum tey gomlu. Víðari verður roknað við, at ein slík betrað heilsustøða millum tey gomlu (“heilsubetri elding”) tilsvarandi fer at minka um tørvin á røktarheimsplássum, heimahjálp og heilsutænastum.

Avleiðingin av leinging av miðal lívsævini gjøgnum “heilsubetri elding” verður - við óbroyttum pensiónsaldri - at útreiðslur hins almenna til fólkapensión og AMEG fara at vaksa. Hinvegin fara, alt annað líka, útreiðslurnar til fólkapensión og AMEG undir øllum umstøðum av vaksa við vaksandi talinum av eldri fólki um pensiónsaldri.

Fortreytin um “heilsugóða elding”³³ er lögð inn í framrokningarnar fyri niðanfyri standandi trý útreiðsluøki undir Heilsumálaráðnum og Almennamálaráðnum:

- Nýtsla undir “10.2 Elli”, ið fevnir um heimahjálp, røktarheim og sambýli (undir AMR)
- Nýtsla undir “7 Heilsuverkið” (undir HMR)
- Veiting undir “7 Heilsuverkið” (undir HMR)

Fyri *onnur útreiðsluøki* enn hesi trý omanfyri nevndu hava *ongar fortreytir um heilsugóða elding* verið lagdar inn í framrokningarnar.

Fortreytin um “heilsugóða elding” er fyri hesar tríggjar útreiðslubólkar lögð inn í útrokningarnar á henda hátt:

Frá 35-ára aldri verða hvørt 5-ta ár 2012-útreiðslurnar pr. persón fluttar 1 ár aftur. Hetta merkir td. at fyri ein 99 ára gamlan at tann:

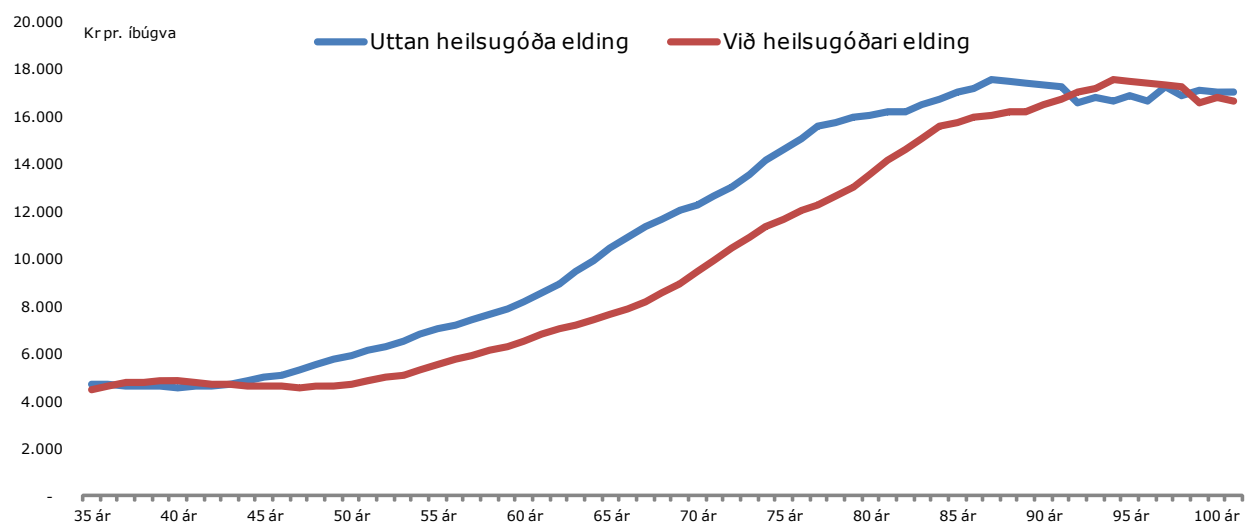
- 99-ára gamli í 2018 fær 2012-útreiðslutøl hjá 98-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2023 fær 2012-útreiðslutøl hjá 97-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2028 fær 2012-útreiðslutøl hjá 96-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2033 fær 2012-útreiðslutøl hjá 95-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2038 fær 2012-útreiðslutøl hjá 94-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2043 fær 2012-útreiðslutøl hjá 93-ára gamla í 2012
- 99-ára gamli í 2048 fær 2012-útreiðslutøl hjá 92-ára gamla í 2012

³² Joensen, Jón (2013) Stokastisk framrokning av fólkatalinum í Føroyum 2012-2051 (uppritt), Hagstova Føroya 1. Desember 2013, s. 3-4

³³ Tá haldførisútrokningar hava verið gjørdar í OECD-londum hava slíkar fortreytir um “heilsugóða elding” verið lagdar til grund. Grundgevingarnar hava verið sterku sannroyndirnar fyri hesi fortreyt í undanfarnum árum. Okkara máti at gera hetta við at “yngja” búfjølðina 1 ár hvørt 5-ta ár frá 35 ára aldri byggir á royndir hjá danska fíggjarmálaráðnum.

Myndin II 9 niðanfyri vísir avleiðingina av "heilsugóðari elding" fyri "7 Nýtslu" innan heilsuøkið. Vit síggja at kurvan yvir heilsunýtsluútreiðslur pr. persón í hvørjum aldursárgangi verður forskotin 7 ár til høggu.

Heilsubetri elding': ávirkan á nýtsluna í kr. pr. íbúgva í hvørjum aldursbólki innan heilsuøkið Mynd II 9

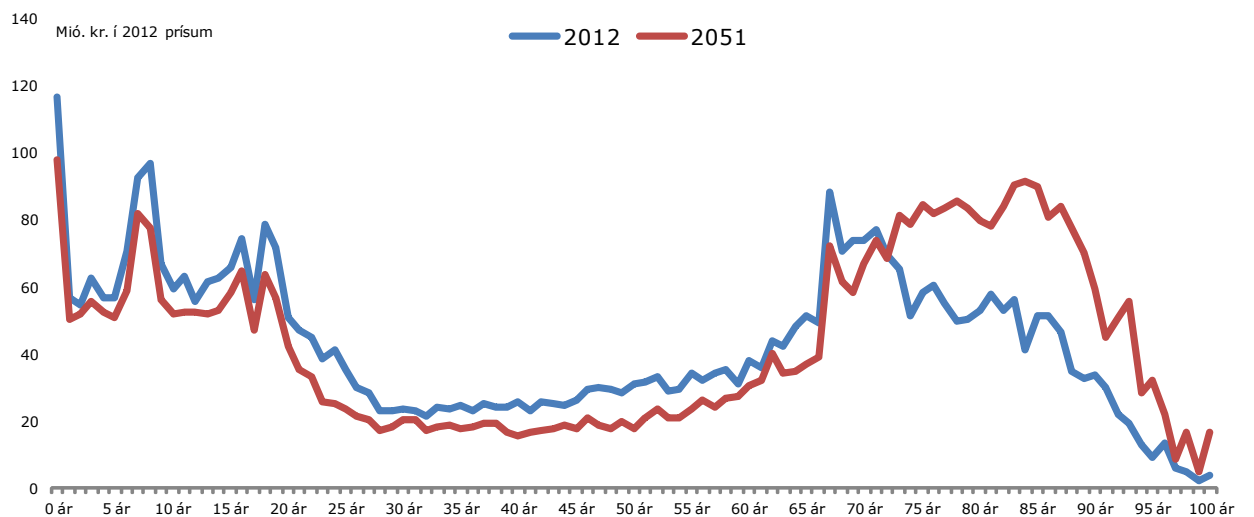

Kelda: Dátu til haldførismyndilin

At "heilsugóð elding" hevur ikki so lítt ávirkan á roknaða figgjargliga haldførið kann staðfestast við at sammeta mynd II 10 og mynd II 11, ið vísa aldursbýtiligu útreiðslur fyri hvønn 1-ára aldursbólki í búfjaldini³⁴.

Mynd II 10 vísir útreiðslurnar **við** "heilsugóðari elding" í 2012-tølum fyri hvønn aldursbólki millum 0 og 100 ár í ávíkavist 2012 (bláa linjan) og 2051 (reyða linjan). Vit síggja at við heilsugóðari elding er aldursbólkurin '85 ára gomul' tann mest útreiðslukrevjandi, men útreiðslurnar til hendan aldursbólki fara ikki uppum 100 mió. kr. í 2051.

Aldursbýtiligar útreiðslurnar til hvønn 1-ára aldursbólki í búfjaldini við heilsubetri elding Mynd II 10

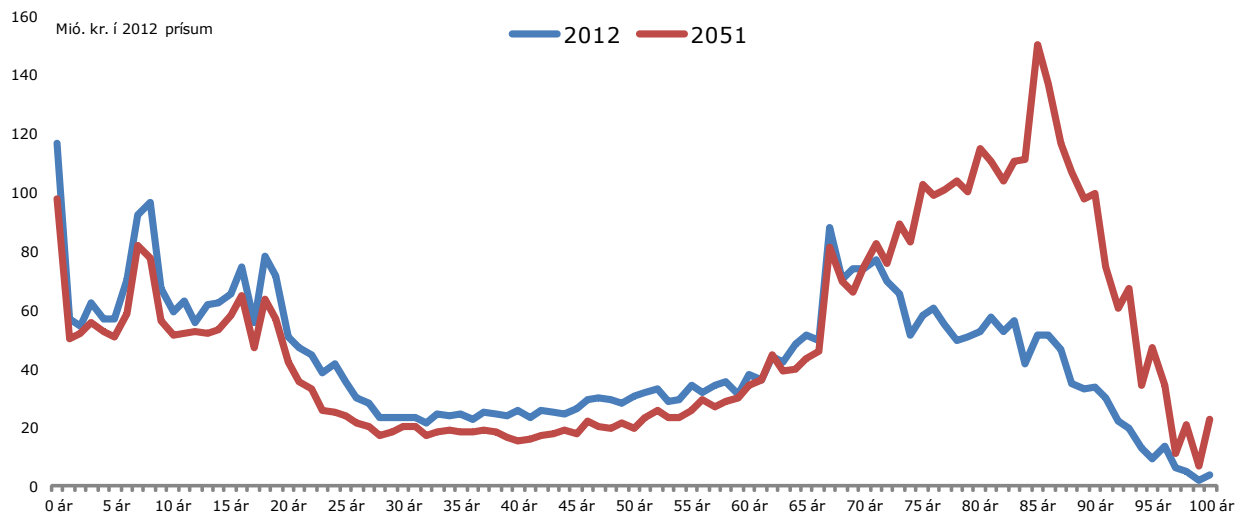
Kelda: Dátu til haldførismyndilin

Mynd II 11 vísir útreiðslurnar **uttan** "heilsugóða elding" í 2012-tølum fyri hvønn aldursbólki millum 0 og 100 ár í ávíkavist 2012 (bláa linjan) og 2051 (reyða linjan). Vit síggja at uttan heilsugóða elding er

³⁴ Higartil hava vit bara umrøtt aldurbýtiligu útreiðslurnar pr. persón í hvørjum 1-ára aldursbólki. Í mynd II 10 og II 11 hava vit faldat útreiðslurnar pr. persón við talinum av fólki í hvørjum 1-ára aldursbólki og fát sostatt útroknað aldurbýtiligu útreiðslurnar fyri hvønn 1-ára aldurbólki tilsamans.

aldursbólkurin '85 ára gomul' somuleiðis tann mest útreiðslukrevjandi, men útreiðslurnar til hendan aldursbólk eru ikki minni enn 150 mió. kr. í 2051.

Aldursbýtiligar útreiðslurnar til hvønn 1-ára aldursbólk í búfjöldini uttan heilsubetri elding Mynd II 11

Kelda: Dátu til haldförismyndilin

Ein sammeting av mynd II 10 og II 11, vísir at uttan heilsugóða elding verða útreiðslurnar munandi størri fyri eldraðkið.

Halda fortreytirnar um "heilsugóða elding" hinvegin ikki, merkir hetta at útrokningarnar av fíggarliga haldförinum eru ov bjartskygdar.

Lagt er heldur ikki upp fyri í haldförisútrokningini at nýggj sløg av heilivági í framtíðini kunnu fara at vaxa í prísi meira enn vanligi prísavøkstur. Verður nýggjur heilivágur yvirhøvur dýrkeyptur, verða útrokningar okkara av fíggarliga haldförinum ov bjartskygdar.

II 9 Útrokning av haldföris-indikatorni við nýtslu av fortreytunum

Útrokningin av haldföris-indikatorinum sum eitt eittans tal er grundað á eina afturdiskontering av framroknaðu *almennu útreiðslunum* sum partur av framroknaða BTÚ, og av framroknaðu *almennu inntøkunum* sum partur av framroknaða BTÚ.

Ein *figgjar- og búskaparpolitikkur* við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløguaætlanum og inntøkuflytingum *kann sigast vera haldföru* tá nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum, soleiðis at nettoogn/nettoskuld hins almenna verður óbroytt.

Við nýtslu av frymlinum verður við afturdiskontering roknað út nútíðarvirðið av framroknaðu inntøkunum og útreiðslunum, og harvið av haldföris-indikatorinum, sum er eitt vísital fyri haldförisstöðuna. Sostatt kunnu vit tosa um ymisk stig av útroknaðum haldföri - frá staðfestum góðum (positivum) haldföri til staðfest ringt (negativt) haldföri.

Haldförismyndilin er sum nevnt ein konsekvensútrokningarmyndil og ikki ein forsagnarmyndil. Við at leggja inn skiftandi fortreytir og rokna teirra avleiðingar kunnu tær óvissur, ið altíð eru í eini framskriving og afturdiskontering, eisini metast út frá stöddunum av teimum roknaðu haldföris-indikatorunum.

Frymilin til útrokning av haldföris-indikatorinum er hesin:

$$z = \frac{\eta - i}{1 + \eta} \left[b_0 + \left(1 - \left(\frac{1 + \eta}{1 + i} \right)^n \right)^{-1} \sum_{t=1}^n \left(\frac{1 + \eta}{1 + i} \right)^t \left(\frac{ALM.UTRt}{BTUt} - \frac{ALM.INNt}{BTUt} \right) \right]$$

Týdningurin av teimum stöddum, ið ganga inn í frymilin, er hesin:

- n er talið av árum, sum útrokningin, afturdiskonteringin ella útrokningin fevnir um
- t er einstøku árinu frá 1 til n
- η ("eta") er roknaði miðalvøksturin í nominellum BTÚ í tíðarskeiðinum
- i er ásetta miðal nominella rentan í tíðarskeiðinum
- b_0 er byrjunarstöddin á almennu nettoskuldini/nettoognini hjá tí almenna geiranum sett í mun til BTÚ. (Við ársbyrjan 2012 var talan um eina nettoogn, sum sambært Hagstovuni var 6,84% av BTÚ.). Nettoogn verður sett við negativum fortekni.
- $\frac{ALM.UTRt}{BTUt}$ er almennu útreiðslurnar ár t (t gongur frá 1 til n)
- $\frac{ALM.INNt}{BTUt}$ er almennu inntøkurnar ár t (t gongur frá 1 til n)
- $\frac{ALM.UTRt}{BTUt} - \frac{ALM.INNt}{BTUt}$ gevur sostatt $\frac{PRIMERA AMENNA GEIRA ÚRSLITID t}{BTUt}$, ($t = 1$ til n), har eitt yvirskot gevur negativt fortekn.

z gevur talið á haldföris-indikatorinum sum desimaltal.

Umsett til prosenttal vísir haldföris-indikatorurin tað prosentvirði av BTÚ (roknað um til mió. kr.), sum almenna-geira úrslitið varandi skal justerast við, fyri at tryggja at nettoskuld/-ogn almenna geirans í prosent av BTÚ skal vera tann sama í endaárinum sum í byrjanarárinum.

Hetta verður lýst við nøkrum dømunum niðanfyri:

Ein *haldföris-indikatorur* við virðinum 0% merkir at ongin *figgjarpolitisk tillaging* er neyðug fyri at tryggja, at nettoskuld/-ogn almenna geirans í prosent av BTÚ verður tann sama í endaárinum sum í byrjanarárinum.

Hinvegin merkir ein haldföris-indikator við virðinum 5% at ein figgjarpolitiskur lættingur, sum í krónum svarar til 5% av BTÚ, er neyðugur til tess at tryggja, at nettoskuld/-ogn almenna geirans í prosent av BTÚ verður tann sama í endaárinum sum í byrjanarárinum - tvs. óbroytt. Í 2015-tølum svara 5% av BTÚ til umleið 750 mió. kr. (5% av 15 mia. kr.).

Ein fíggarpolitiskur lættingur merkir størri almennar útreiðslur og/ella minni almennar inntøkur. Tað vil siga at uttan ein fíggarpolitiskan lætting fer almenna geira nettoskuldin at minka ella almenna geira nettoognin at vaksa.

Mótsatt merkir ein haldføris-indikator við virðinum -5% at ein fíggarpolitisk herðing, sum í krónum svarar til 5% av BTÚ, er neyðug til tess at tryggja, at nettoskuld/-ogn almenna geirans í prosent av BTÚ verður tann sama í endaárinum sum í byrjanarárinum - tvs. óbroytt. Í 2015-tølum svara -5% av BTÚ til umleið -750 mió. kr.

Ein fíggarpolitisk herðing merkir skerjing av almennum útreiðslum og/ella størri almennar inntøkur. Tað vil siga at uttan eina fíggarpolitiska herðing fer almenna geira nettoskuldin at vaksa ella almenna geira nettoognin at minka.

Útroknaðu haldføris-indikatorarnir fyri føroyska almenna geiran (roknaðir við ymsum fortreytum) liggja í prosentum ikki so langt frá -5 %.

Við positivari nettoogn í byrjanarárinum fær føroyski almenni geirin ein lítlan eyka skáa. Við positivari vøkturkorrigeraðari realrentu (nom. renta – nom. BTÚ-vøktur) kann hall á primera roknskapinum (tvs. úrslitið áðrenn rentur) mótvegast nakað av rentingini av nettoognini.

Ein neyvri lýsing av útleiðingini av frymlinum fyri útrokning av haldføris-indikatorinum er givin í **appendiks II 3**.

II 10 Almennu inntøkurnar frá pensiónsskipanum

Sum kunnugt eru í seinastuni hendar stórar broytingar við føroysku pensiónsskipanini. Gamla pensiónsskipanin er afturlatin fyri inngjaldingum, og ein nýggj tvungin pensiónsskipan er sett í verk. Farið er eisini frá eftirskatting (útsettum skatti) til forskatting av nýggjum inngjaldum.

Samanumtikið metir Búskaparráðið at tað var tiltrongt við eini nýggjari pensiónsskipan³⁵.

Búskaparráðið hevur tó tikið fyrivarni viðvíkjandi skilvísinum í at fígga ein skattalætta við forskatting av pensiónsinngjaldum. Ein slík fígging av einum skattalætta er eftir ráðsins fatan tað sama sum ongin fígging.

Alt annað líka, so hevur broyting frá eftirskatting (útsettum skatti) til forskatting av pensiónum onga ávirkan á roknaða fíggjarliga haldførið (tvs. haldførisindikatorin). Givið demografisku útlitini eru tað *tvinnanda viðurskifti*, sum ráðið metir avgerandi fyri valið millum forskatting og eftirskatting³⁶.

Fyri tað fyrsta hevur broytingin til forskatting stóra ávirkan á tey komandi roknskaparúrslitini hjá almenna geiranum. Ein forskatting framskundar inntøkurnar, samstundis sum hon í árunum við framskundaðum inntøkum betrar roknskaparúrslitini hjá almenna geiranum sum prosent av BTÚ. Hinvegin kemur *árin aftaná hesa framskunding* peningurin at mangla í sum inntøkum, og hetta fær ta avleiðing, at roknskaparúrslitini sum prosent av BTÚ hesi seinnu árin gerast tilsvarandi verri. Gjaldførisstøðan kann tó fáa lániveitarar at krevja hægri rentu, og um so verður, fær hetta negativar avleiðingar fyri fíggjarliga haldførið.

Fyri tað næsta, um broytingin frá útsettum skatti til forskatting onga ávirkan skal hava á fíggjarliga haldførið, so krevst av tí almenna, at tað skal vera líka dugnaligt sum pensiónsfeløgini til at goyma (tvs. ikki nýta) og at renta inntøkum hins almenna frá forskattingini. Her er ein eyðsýntur trupulleiki, at áramál við stórum inntøkum frá forskatting kunnu freista politisku skipanina til ikki at goyma inntøkurnar, men í staðin at nýta inntøkurnar til at vaksa um útreiðslurnar til almenna nýtslu, veitingar og íløgur. Ein útreiðsluvøkstur á hesum grundarlagi kann roknast ófíggjaður, og hann ger fíggjarliga haldførið verri. Hetta kann eisini fáa politisku skipanina at nýta stóru inntøkurnar sum grundgeving fyri skattalættum. Ein skattalætti á hesum grundarlagi merkir ófíggjaður skattalætti, sum ger fíggjarliga haldførið verri. Eitt klassiskt dømi um hetta er skattalættin, ið segðist vera fíggjaður við forskatting av pensiónum.

Annars er eingin ivi um at nýggja pensiónsskipanin við tvungnum inngjaldi, og harvið við fleiri inngjaldarum, og við hægri skattaprosenti³⁷, er eitt týðandi stig til tess at bóta um fíggjarliga haldførið.

II 10.1 Gamla pensiónsskipanin

Búskaparráðið hevur havt stórar trupulleikar við at finna taltifar um gomlu pensiónsskipanina (við eftirskatting) og eisini nýggju pensiónsskipanina við tvungnum inngjaldi (og forskatting). Tann skattur, ið uppspararnir rinda, er sjálvsagt partur av almennu inntøkunum. Serliga frá gomlu skipanini, sum er stongd fyri inngjaldum, hava vit havt trupulleikar við at fáa upplýsingar, sum vit kunnu brúka til tess at framrokna skattainntøkurnar.

Talva II 5 niðanfyri vísir úrslitið av eini endurteljing av føroysku pensiónsuppsparingini við árslok 2011³⁸. Talvan vísir sostatt bara upplýsingar frá gomlu pensiónsskipanini. Tað framgongur av talvuni at uppsparingin saman við AMEG er 9,3 mia. kr., og uttan AMEG er hon 8,4 mia. kr. Roknað eftir

³⁵ Ein annar møguleiki var sjálvsagt at sleppa undan uppsparing við beinleiðis at skattafígga allar pensiónir sum mælt til av Bent Rold Andersen, ið er fyrrverandi danskur almannamálaráðharri og formaður í danska búskaparráðnum. Cf. Bent Rold Andersen (1999) *Ældrepolitik på Afveje*, Forlaget Fremad, København. Hesin møguleiki hevur partvist verið frammi í orðaskiftinum í sambandi við ynski um at vaksa um leiklutin hjá AMEG, men búskaparráðið hevur tó ikki sæð útrokningar gjørdar við framskrivingum.

³⁶ Sí grein eftir Hans Jørgen Witta-Jacobsen og John Smith (2012): *Prokuratorknebet. "Hvordan ser verden ud? 73 bidrag om økonomi, institutioner og værdier. Professor Niels Kærgård 70 år*. Ritstjórnad av Peder Andersen, Ingrid Henriksen, Jørn Henrik Petersen & Henrik Zobbe. Jurist- og Økonomiforbundets forlag, s. 209-217.

³⁷ Kapitalpensión var hitt nógv mest nýtta pensiónsslagið í gomlu pensiónsskipanini, og var/er eftirskattað við 35% við útgjald. Hinvegin verða 40% tikin í skatti fyri øll pensiónssløg undir nýggju skipanini við forskatting. Hetta seinasta umboðar ivaleyst eina hækking av skattaprosentinum.

³⁸ Sí búskaparráðsfrágreiðing heystið 2013 síða 19.

fólkatalinum er hetta ikki meira enn ein triðingur av tí, sum danir og íslendingar hava í pensiónsuppsparing. Vit vita eisini at meginparturin av gomlu pensiónsuppsparingini er kapitalpensión, ið verður skattað við 35% við útgjald.

Av tí at vit ikki hava fleiri upplýsingar um hvussu almennu inntøkurnar frá gomlu pensiónsskipanini fara at falla til gjaldingar í komandi árum, hava vit valt at rokna skattapart hins almenna av uppsparingini sum nettoogn hins almenna primo 2012. Henda nettoogn hins almenna er roknað út sum 40% av 8,4 mia. kr. ella 3,3 mia. kr. Hetta svarar til 24,5% av BTÚ í 2011.

Uppsparing eftir gomlu pensiónsskipanini 2011 mia. kr.	Talva II 5
P/F Føroya Lívstrygging	2.6
P/F Tryggingarfelagið Lív	1.3
Betri Pensión P/F	0.3
AMEG	0.9
Innistandandi í donskum pensiónsgrunnum/feløgum	1.9
Eftirlønargrunnur Føroya Arbeðarafelags	0.4
Eftirlønargrunnur Havnar Arbeðsmannafelags	0.2
Eftirlønargrunnur Havnar Handverkarafelags	0.2
Føroyskir peningastovnar	1.6
Tilsamans	9.3
Minus AMEG	0.9
Íalt	8.4
Roknaða ogn landsins av uppsparingini primo (40%)	3.3
Í % av BTÚ	24.5%

Kelda: Tryggingareftirlitið, peningastovnarnir, Finansráðet og Hagstovan

Vit hava sum greitt frá omanfyri ikki fullfíggaðar upplýsingar um skattainntøkur hins almenna frá gomlu pensiónsskipanini í stóðisárinum 2012. Tó vita vit, at skatturin av kapitalpensión var 78 mió. kr. í 2012. Tær skattainntøkur í 2012, sum vit ikki kenna, hava vit sostatt framroknað, sum um hendan gamla pensiónsskipanin ikki var afturlatin fyri inngjaldum. Tá vit hinvegin taka inn skattapart hin almenna av pensiónsuppsparingini sum nettogn landsins primo í haldførísútrokningina, mugu vit samstundis "neutralisera" alla framrokningina av skattainntøkum hins almenna frá gomlu pensiónsskipanini. Niðanfyri er greitt frá hvussu hetta er gjørt:

Mett er at 78% av samlaðu pensiónsuppsparingini frá gomlu og nú stongdu skipanini var kapitalpensión og 22% var lívrenta og ratupensión. Samstundis var skatturin av kapitalpensiónini 78 mió. kr. í 2012. Sostatt meta vit at eftirskatturin í gomlu pensiónsskipanini var 100 mió. kr. í 2012. Við at framskriva hesar 100 mió. kr. negativt, halda vit okkum at hava uppevað framskrivingina av allari eftirskattingini frá gomlu skipanini sum partur av inntøkuskattinum.

Tá tað snýr seg um gomlu eftirlønarskipanina, ið var galdandi til og við 2011, er tað ikki bara líttla uppsparða upphæddin, sum vekur undran. Eisini 4½% rentugaranti landskassans til allar konti í Lív frammanundan ár 2000 vekur undran. Sama er at siga um lutfalsliga lága 35%-skattin av kapitaleftirlønnum við útgjald; lívrenta og ratupensión verða við útgjald skattað sum vanlig lønarinntøka. Hesar reglur geva ivaleyst nógvum ánum av kapitaleftirlønarpensión ein skattligan fyrirmun, eisini tí ikki kann mótrókast í øðrum pensións- og sosialveitingum fyri útgoldna kapitaleftirløn. Ein samanrenning av (a) einum marginalskatti upp móti 60%, (b) fullum skattafrádrátti fyri inngjaldi til kapitalpensión, og (c) 35%-skatti við útgjaldi av kapitalpensión, hevur gjøgnum árin givið einum stórum tali av fólki við høgum inntøkum høvi til at nýta gomlu pensiónsskipanina sum liður í skattaplanlegging. Tí er tað kanska lægið at so lítið er spart upp í gomlu skipanini í mun til tilsvarandi uppsparing í grannalondunum.

II 10.2 Nýggja pensiónsskipanin

Nýggja pensiónsskipanin við gildi frá og við 2012 byggir á 40% forskatting við inngjald. Hetta er sjálvsagt ein grundleggjandi broyting.

Við gildi frá og við 2014 varð hendan nýggja pensiónsskipanin harumframt gjørd tvungin, og soleiðis at inngjaldið til uppsparing eftir 15 árum skal verða 15% av øllum útgoldnum lønum + innlendskari B-inntøku + B-inntøkur úr útlondum (fiskimenn fult skattskyldugir í Føroyum).

Fyri tey, sum ikki hava 15% inngjald frammanundan, veksur inngjaldskravið við 1% árliga til tað kemur upp á 15% fyri øll í 2028.

Harumframt er inngjald til kapitalpensión avmarkað til í mesta lagi 15% og til lívrentu krevjast minst 45%.

Rætturin til at taka ímóti inngjöldum er avmarkaður til pensiónsfeløg og peningastovnar við heimstaði í Føroyum. At gera skipanina tvungna á henda hátt, serliga viðvíkjandi minstamarki fyri inngjaldi, er sjálvsagt eisini ein grundleggjandi broyting.

Alt í alt kunnu vit sostatt rokna við at inngjaldsparturin av eini nýggjari pensiónsskipan nú er settur í verk við gildi frá 2012 og 2014. Sjálvt um lógin greitt staðfestir at eftirlønaruppspararin persónliga eigur sína samansparing, so bíðar fulli útgjalds- ella mótrokningarparturin av nýggju pensiónsskipanini framvegis eftir politiskari semju fyri at verða settur í verk.

Ætlanin er m.a. at nýggja pensiónsskipanin, saman við gomlu pensiónsskipanini, við mótrokningum skal "avlasta" almennu kassarnar fyri skattafiggjaðar veitingar. Treytað av neyðugu politisku semjuni um hetta mál skulu reglur sostatt gerast um mótrokningar í øðrum almennum veitingum, og eisini móguligar broytingar viðvíkjandi inngjaldi til AMEG og útgjaldi frá AMEG.

Inntøkurnar frá forskattingini í nýggju pensiónsskipanini eru skrásettar serskilt í almennu roknskapunum, og vóru 213 mió. kr. í 2012 og 247 mió. kr. í 2013³⁹.

Við eini framskriving av forskattingini við árinum 2013 sum basisári (útgangsstøði), verður inntøka hins almenna av forskattingini (tvs. haldføringsgóðskan) undirmett – ikki fyrr enn í 2028 verður inngjaldið til nýggju pensiónsskipanina komið upp á 15% øllum lønarinntøkum og B-inntøkum. Støddin av hesum inngjaldi fer ivaleyst at minka tilsvarandi um privata nýtslu-eftirspurningin⁴⁰, og harvið eisini um realvøksturinn í BTÚ, sum annars í framrokningini av BTÚ er settur til 1,5%.

Hesa ávirkan á realvøksturinn í BTÚ er tó ikki móguligt at taka við inn í útrokningarnar.

Appendiks 4 vísir hvussu vit undir valdum fortreytum hava framroknað skattainntøku hins almenna frá forskattingini sambært nýggju pensiónsskipanini.

³⁹ Forskattingin var ikki fult í gildi fyri enn í 2013; fyri 2012 vóru undantaksreglur galdandi fyri uppsparing í donskum pensiónskassum.

⁴⁰ Smb. s. 18 í Búskaparfrágreiðing Búskaparráðsins á heysti 2013.

Úrslit og niðurstöður

II 11 Konsekvensútrokningar undir ymiskum fortreytum

Tá konsekvensútrokningar verða gjörðar við haldfærismyndlinum, er hent at hava eina "baseline" konsekvensútrokning við "baseline" fortreytum.

Tær fortreytir, sum greitt frá í avsnitti II 7 og appendiks II 2, hava verið nýttar sum "baseline" fortreytir. Hetta eru fortreytir, sum eftir okkara meting liggja so nær sum gjørligt í samsvari við tann politik, sum við breiðum politiskum meiriluta er settur út í kortið.

Tær ymisku konsekvensútrokningarnar, sum vit hava gjørt, verða so sammettar við "baseline" konsekvensútrokningina. Yvirlitið yvir konsekvensútrokningar er víst niðanfyri.

Koyring	Fortreytir	Z (haldfæris-indikator)
Baseline ⁴¹	Við heilsugóðari elding	-5,0
NR_1	Sum 'baseline', men við somu demografi sum í 2013	0,3
NR_2	Sum 'baseline', men uttan heilsugóða elding	-6,9

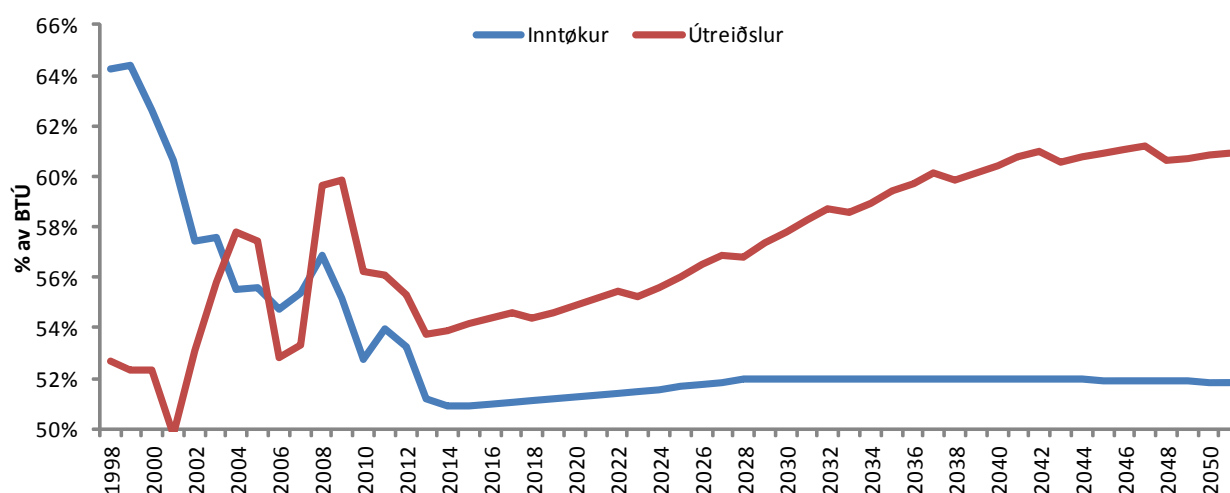
II 11.0 'Baseline' fortreytir

Fortreytin um heilsugóða elding er tikin við. Eisini er tann fortreyt lögð inn, at prísregulering og regulering fyri realvøkstur ikki fer at vera gjörd fyri fólkpensiónina í framtíðini. Grundupphæddin er ikki regulerað síðan 1999, meðan viðbótin hevur verið regulerað. Fyri 2015 er eingin regulering gjörd av fyrítíðarpensiónum vm., men vit hava tó regulerað hesa fyri prís- og realvøkstur. Úrslitið er ein haldfæris-indikator uppá -5. Hetta merkir at ein varandi fígjarpolitisk herðing, sum í krónum svarar til -5% av BTÚ, er neyðug til tess at tryggja, at nettoskuld/-ogn almenna geirans í prosent av BTÚ verður tann sama í endaárinum sum í byrjanarárinum - tvs. óbroytt. Í 2015-tølum svara 5% av BTÚ til umleið 750 mió. kr. (5% av 15 mia. kr.).

Myndirnar niðanfyri vísa hvussu hetta úrslit er íkomið⁴². Talan er um at útreiðslurnar vaksa frá inntøkunum. Ein gongd sum víst á myndunum niðanfyri forbjóðar seg sjálv vegna ovurhonds skuldarvøkstur. Burtursæð frá hesum meta vit trendin sannlíkan - tvs. um eingi búskaparpolitisk inntriv verða gjörd, ella um einki heilt óvæntað hendir.

Inntøkur og útreiðslur í % av BTÚ 1998-2051

Mynd II 12

Kelda: Koyring við haldfærismyndlinum. 1998-2011 er talan um faktiska saldo, meðan 2012-2051 (framskrivað) er primær saldo (uttan rentur)

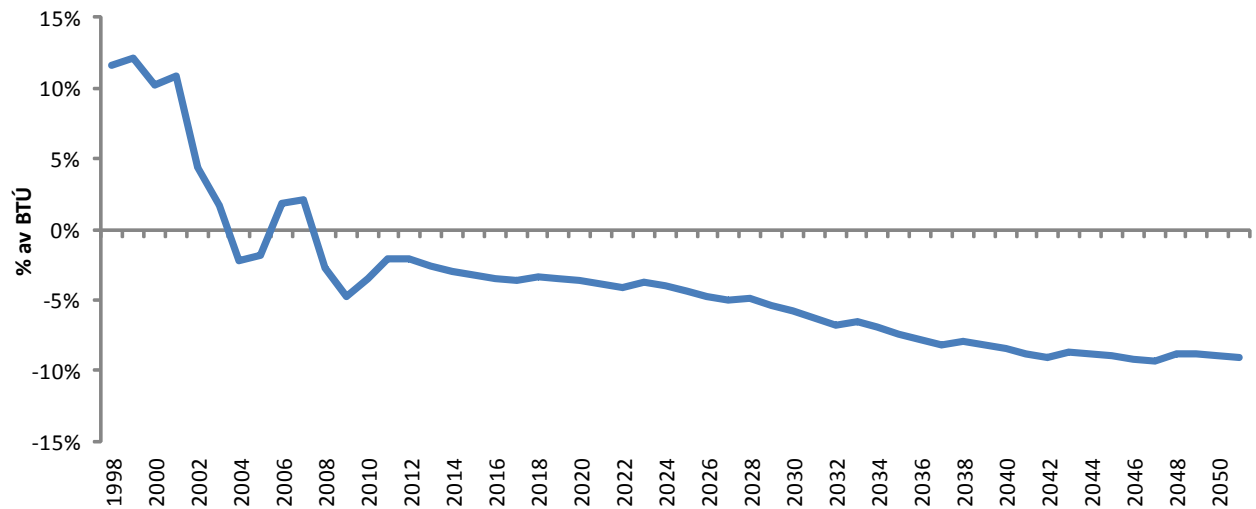
⁴¹ Sj appendix 2

⁴² 'Hakkini' í grafinum fyri útreiðslur stavar frá fortreytini um heilsugóða elding, sum skrásett at henda hvørt 5. ár.

Úrslitið er eitt vaksandi hall í % av BTÚ.

Úrslit almenna geirans í % av BTÚ 1998-2051

Mynd II 13

Kelda: Koyringar við haldförismyndlinum. 1998 -2011 er talan um faktiska saldo, meðan 2012 - 2051 (framskrivað) er primær saldo (uttan rentur)

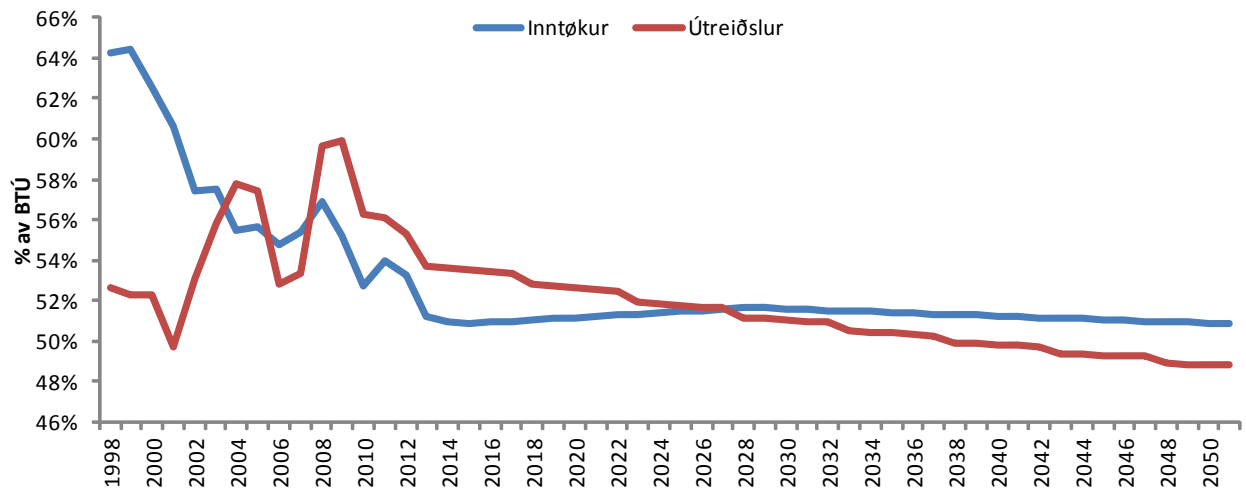
II 11.1 NR_1: Sum 'baseline', men við somu demografi sum í 2013

Fortreytin um óbroytta demografi öll árin 2013 til 2051 er lögð inn. Hetta er sjálvsagt órealistískt, men vísir hvønn týðning demografiin hefur fyri fíggjarliga haldfærið. Eins og í 'baseline' verður roknað við heilsugóðari elding.

Við hesum fortreytum er haldfæris-indikatorurin positivur við virðinum 0,3%. Hetta merkir at fíggjarliga haldfærið hevði verið gott. Hetta úrslitið vísir sostatt, at allir trupulleikarnir við fíggjarliga haldfærinum stava frá broyttari demografi. Myndirnar vísa at inntøkurnar í % av BTÚ fara uppum útreiðslurnar í 2028.

Inntøkur og útreiðslur í % av BTÚ 1998-2051

Mynd II 14

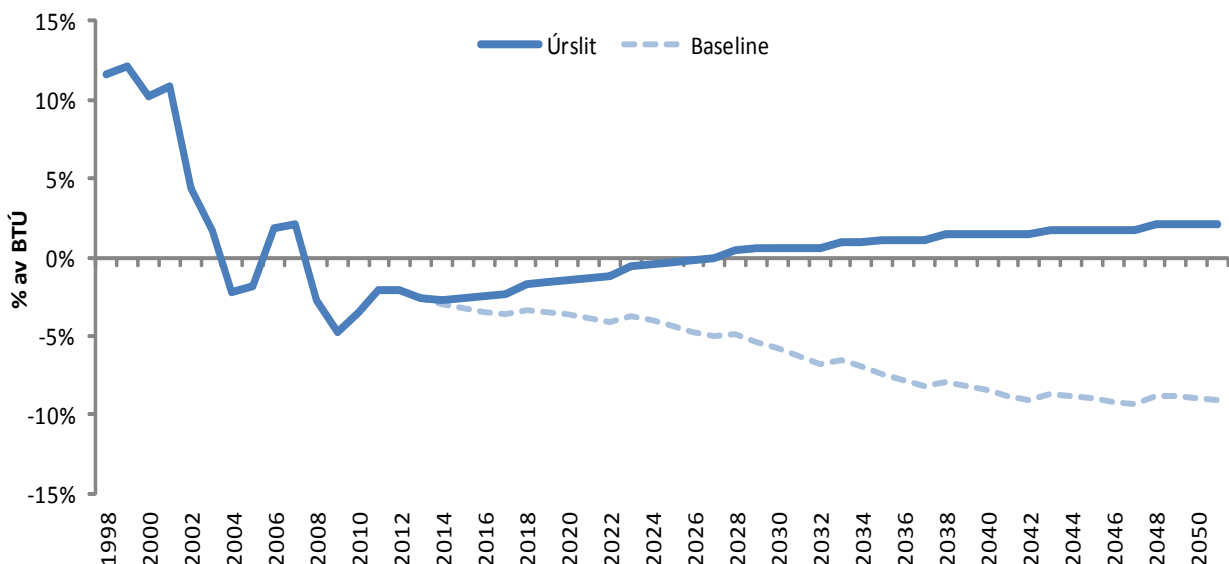

Kelda: Koyringar við haldfærismyndlinum. 1998-2011 er talan um faktiska saldo, meðan 2012-2051 (framskrivað) er primær saldo (uttan rentur)

Niðanfyrri er úrslitið hjá almenna geiranum í % av BTÚ víst:

Úrslit almenna geirans í % av BTÚ 1998-2051

Mynd II 15

Kelda: Koyringar við haldfærismyndlinum. 1998-2011 er talan um faktiska saldo, meðan 2012-2051 (framskrivað) er primær saldo (uttan rentur)

II 11.2. NR_2: Sum 'baseline', men uttan heilsugóða elding

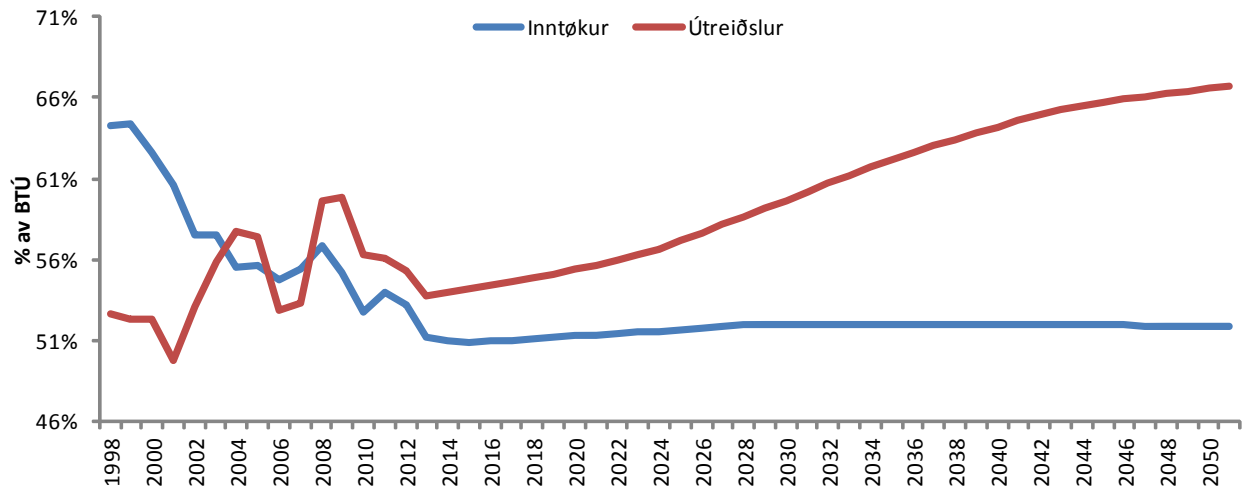
Fortreytin undir hesi útrokningini er tann sama sum 'baseline' burtursæð frá at vit ikki rokna við heilsugóðari elding.

Úrslitið av hesi útrokning er at haldføris-indikatorurin versnar frá -5,0% til -6,9%. Fyri at halda nettoskuld hins almenna óbroytta, svarar hetta til eina kravda og varandi fíggarpolitiska herðing uppá 1.05 mia. kr. í 2015-tølum.

Niðurstøðan er sostatt at fortreytin um heilsugóða elding er ein sera týðandi fortreyt. Avleiðingin av at henda fortreyt ikki heldur, verður stórliga versnandi haldføri, sí myndirnar niðanfyrri har útreiðslurnar leypa stórliga frá inntøkunum.

Inntøkur og útreiðslur í % av BTÚ 1998-2051

Mynd II 16

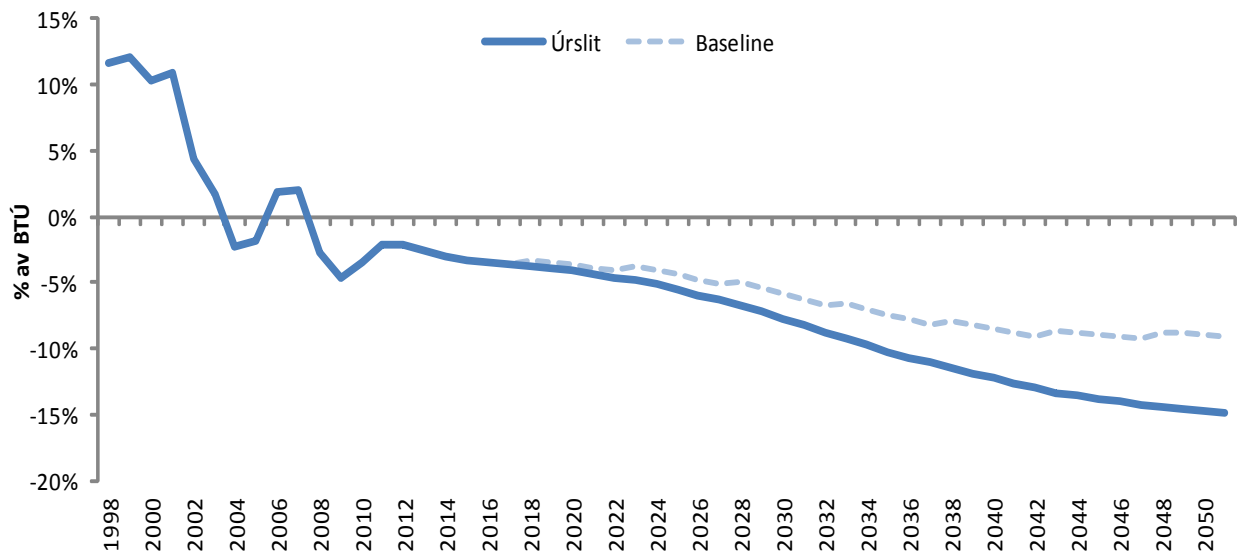

Kelda: Koyringar við haldførismyndlinum. 1998-2011 er talan um faktiska saldo, meðan 2012-2051 (framskrivað) er primær saldo (uttan rentur)

Niðanfyrri er úrslitið hjá almenna geiranum í % av BTÚ víst:

Úrslit almenna geirans í % av BTÚ 1998-2051

Mynd II 17

Kelda: Koyringar við haldførismyndlinum. 1998-2011 er talan um faktiska saldo, meðan 2012-2051 (framskrivað) er primær saldo (uttan rentur)

II 12 Møguligar framtíðar gongdir viðvíkjandi arbeiðsmobiliteti

Fólkatalshamningurinn vísir eina árliga nettofráflyting upp á umleið 200 fólk í framrokningar tíðarskeiðinum.

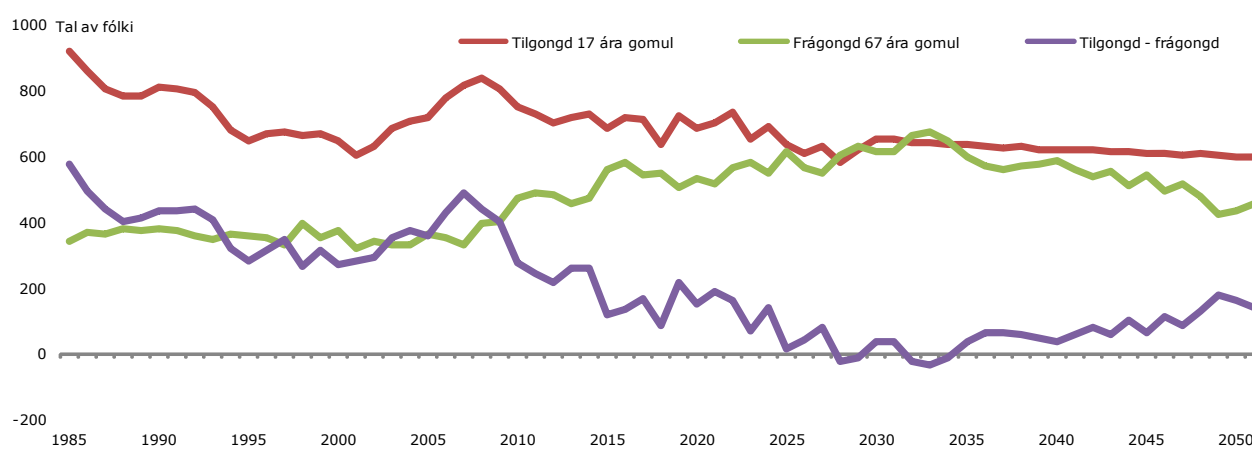
Breið undirtøka er fyri tí sjónarmiði, at útboðið av kappingarførum vinnuligum arbeiðsplássum kann forklára meginpartin av nettoflytingini til/frá einum landi ella landsparti.

Spurningurin um arbeiðsvirkni og "arbeiði" er sera avgerandi fyri einstaklingin, og ikki minni avgerandi fyri fíggarliga haldfærið. Við at fólk fara frá ongum arbeiðsvirkni til arbeiðsvirkni sparir hitt almenna útreiðslur, samstundis sum hitt almenna fær fleiri skatta- og avgjaldsinntøkur.

Nógvar politiskar avgerðir og tiltøk kunnu forklárast út frá royndum politikaranna at styðja upp undir arbeiðsvirkni.

Indikatorar um tilgongd til og frágongd frá arbeiðsmarknaðinum 1985-2050

Mynd II 18

Kelda: Hagstovan

Givið ynskið um sama støði í vælfærdartænastum sum grannalondini, kann trupulleikin við haldfærinum eisini forklárast við, at vit ikki hava eitt nóg stórt tal av fólki í arbeiðsførum aldri til at manna eitt nóg stórt tal av kappingarførum arbeiðsplássum; vit mangla bæði hesi fólk, og eisini hesi arbeiðspláss.

Henda fólkatalshamnings-grundaða haldfærisgreining hevur sjálvsagt ikki kunna tikið við inn í myndina spurningar um vinnuligar menningar-møguleikum. Vinnuligir menningar-møguleikar ávirka sjálvsagt nettoflytingina, men nettoflytingin kann eisini ávirka vinnuligu menningar-møguleikarnar.

Vaksandi talið av fólki í fráfaringsaldri merkir eisini, alt annað líka, at spurnatekin kann setast við, um nettofráflytingin kann gerast 200 fólk í miðal í framskrivingartíðarskeiðinum⁴³. Tá vaksandi tal av fólki gevist at arbeiða vegna aldur, verða – alt annað líka – eitt tilsvareandi vaksandi tal av arbeiðsplássum tøkt. Hetta er tó sjálvsagt ikki víst. Broytingarnar innan vinnulívið og hitt almenna, herundir produktivitetsvøkstur og forskjóting millum vinnugreinar, henda við stórari ferð.

Mynd II 18 vísir talið av 67-ára gomlum árinum 1985-2051 sum vísital (indikator) fyri talið av arbeiðsplássum, ið gerast tøk (útboðin) vegna talið av 67-ára gomlum.

Mynd II 18 vísir eisini talið av 17-ára gomlum árinum 1985-2051 sum vísital (indikator) fyri talið av fólki, ið koma inn á arbeiðsmarknaðin (og harvið eftirspyrja arbeiðspláss).

Mynd II 18 vísir eisini talið av 17-ára gomlum árinum 1985-2051 (sum vísital fyri tilgongd til arbeiðsmarknaðinum) minus talið av 67-ára gomlum árinum 1985-2051 (sum vísital fyri frágongd frá arbeiðsmarknaðinum).

⁴³ Samrøður við Fígging Landsins á Gjaldstovuni.

Fyri alt søguliga tíðarskeiðið (1985-2014) hevur *tilgongdin minus frágongdin (nettotilgongd)* verið positiv og stór. Hetta er ivaleyst við til at forklára stóran part av nettofráflytingini úr Føroyum hesi árin.

Fyri alt framrokningar-tíðarskeiðið (2014-2051) hevur *tilgongdin minus frágongdin (nettotilgongd)* eisini yvirhøvur verið positiv, men als ikki so stór sum í søguliga tíðarskeiðinum. Hetta kann geva eina vón um at nettofráflytingin ikki verður so stór sum annars væntað. Hetta kemur tó ikki at fáa avgerandi ávirkan á haldførið; stóra ávirkanin á haldførið kemur frá talinum av eldri fólki.

II 13 Møguleikarnir at ávirka inntøkusiðu og útreiðslusiðu

Grafisku avmyndingarnar í avsnitti II 11 av inntøkum og útreiðslum í % av BTÚ gera tað lutfalsliga lætt at staðfesta, hvussu roknaða haldførisúrslitið er íkomið.

Grafisku avmyndingarnar vísa rættuliga týðuliga at tað stóra trýstið er á útreiðslurnar; demografisku broytingarnar trýsta útreiðslurnar sum prosent av BTÚ uppeftir. Hinvegin kunnu inntøkurnar sum prosent av BTÚ í útgangsstøðinum ikki halda tørn. Sum prosent av BTÚ vaksa inntøkurnar ikki í sama mun sum útreiðslurnar.

Møguliga kunnu rationaliseringstiltøk innan hitt almenna gerast fyri lutfalsliga munadygt at minka um útreiðslurnar; í fyrstu atløgu kosta slík arbeiðspláss. At "avlasta" hitt almenna fyri útreiðslur var eitt endamál við pensiónsnýskipanini. Vegna dátutørv hevur Búskaparráðið ikki kunna mett um, um og nær hetta gerst møguligt. Annars kunnu stórar skerjingar av útreiðslunum lættliga bera við sær, at støðið fyri almennar tænastr, almennar veitingar, og eisini rentingargrundarlagið fyri íløgur, fer langt niður um støðini í grannalondunum. Slíkar skerjingar kunnu eisini seta ígongd ringávirkanir, ið niðurgangandi ávirka búskapin, og eisini vaksa um fráflytingina.

Givið ynskið um at varðveita eitt vælførdarstøði, ið ikki fer nógv niður um vælførdarstøðið í grannalondunum, kann trupulleikin við haldførinum sum nevnt omanfyri forklárast við, at vit ikki – til tess at uppfylla hetta ynskið - fara at hava eitt nóg stórt tal av fólki í arbeiðsførum aldri til at manna eitt nóg stórt tal av kappingarførum arbeiðsplássum⁴⁴ - vit koma at mangla bæði hesi fólki, og eisini hesi arbeiðspláss. Tí er gongdin í inntøkunum tann, sum hon sær út at verða.

At vaksa um skattainntøkurnar og skattligu avgjaldsinntøkurnar við at herða skattatrýstið kann fáa somu ávirkan á búskapin sum skerjing av útreiðslunum.

Til ber tó at ávirka bæði inntøkusiðu og útreiðslusiðu við gera pensiónsaldurin meira fleksiblan uppeftir í samsvari við gongdina í "heilsugóðari elding". Samstundis kann hitt almenna breiðka sítt skatta- og inntøkugrundarlag. Víst verður til dømis til viðgerðina av tilfeingisrentu í frágreiðing Búskaparráðsins frá heysti 2014.

Samanumtikið metir Búskaparráðið tó, at tað er møguligt at tryggja fíggarliga haldførið hjá tí almenna í Føroyum. Spurningurin snýr seg í stóran mun um politisk val og politiskan vilja.

⁴⁴ Vanliga geva í stutta siktinum ikki-skattafíggaði arbeiðspláss meira íkast til nettoinntøkur hins almenna enn skattafíggaði arbeiðspláss. Hinvegin kann sparing við skerjing av skattafíggaðum arbeiðsplássum viðhvørt í longdini kosta tí almenna meira í mistum inntøkum og/ella feil-kostnaðum enn tann í fyrstu atløgu sparda útreiðslan.

II 14 Samanberingar við roknaða haldførið hjá øðrum londum

Haldførisútrokningar sum hesar verða reguliga gjørdar fyri m.a. ES-londini, og eisini fyri nógv av limalondunum í OECD.

Fyri Danmark rokna 3 stovnar reguliga haldførið. Hesir eru danska búskaparráðið⁴⁵, danska fíggjarmálaráðið og ES-nevndin. Hesir koma ikki altíð til neyvt sama úrslit, men eru tó nøkurlunda eins í sínum ábendingum. Hesir munir undirstrika eisini at nógvar óvissur eru í eini slíkari framskriving og útrokning. Tí má neyva talið fyri haldføris-indikatorin metast við varðsemi. Eisini ávirka til dømis broytingartiltøk á ymsum økjum (viðv. pensiónum, almennaveitingum, dagpengum o.l.) støddina á roknaða haldføris-indikatorinum.

Nógv ymisk mát fyri fíggjarliga haldførið hava verið nýtt. Felags fyri hesi mát er at viðkomandi haldføris-indikatorur við einum tali gevur støddina á "gapinum" (millum útreiðslur og inntøkur), ið skal latast aftur til tess at tryggja fíggjaringina av teimum framtíðar skyldum, sum hitt almenna hevur átakið sær.

Tann frymil fyri útrokning av haldføris-indikator, sum Búskaparráðið hevur nýtt, hevur eisini verið nýttur av grønlandska Búskaparráðnum til at rokna út grønlandska haldførið. Hesin frymil avmarkar framrokningartíðarskeiðið. Hjá búskaparráðnum er tíðarskeiðið avmarkað til 2051, meðan grønlendingar hava avmarkað sítt tíðarskeið til 2040. Hesin munur á endaárinum ger, at vit ikki uttan fyrivarni kunnu sammeta roknaðu grønlandsku og føroysku haldføris-indikatorarnar. Grønlendingar hava soleiðis ikki tikið við inn í roknistykkið demografisku gongdina í Grønlandi árinum 2041-2051 – verður hon meira avlagandi, yvirmetir roknaði grønlandski haldføris-indikatorurin haldførisgóðskuna hjá Grønlandi, tá sammett verður við Føroyar.

Tann frymilin ið EU-lond nýta til útrokning av fíggjarliga haldførinum (frymil nevndur S2), hevur onga avmarking í framtíðar tíðarskeiðinum⁴⁶. Avmarkingin í tíðarskeiðnum hjá okkum til 2051 ger, at vit ikki uttan fyrivarni kunnu sammeta roknaða føroyska haldføris-indikatorin við roknaðu S2 haldføris-indikatorarnar hjá EU-londum. Vit hava nevnliga ikki tikið við inn í myndina tað, ið kann henda eftir 2051; tí er varðsemi neyðugt í sammetingum.

Grønlandski haldføris-indikatorurin var í 2013 útroknaður til -5,75% (av BTÚ)⁴⁷.

Fyri Danmark hava seinast roknaðu haldføris-indikatorarnir ligið um 0%. Danmark er eitt av teimum londum í EU, sum ásýniliga hava besta fíggjarliga haldførið í almenna geiranum⁴⁸. Tó er merkisvert at EU-nevndin í 2012 hevur roknað danska haldføris-indikatorin til -2,6⁴⁹. Tá seinasti haldføris-indikatorurin fyri Danmark er roknaður til at liggja nærindis 0, so er hendan útrokning ávirkað av teimum búskaparligu inntrivum, sum i seinastuni hava verið sett í verk í Danmark.

Sambært roknaðu S2 haldføris-indikatorunum hjá ES-nevndini⁵⁰ í 2012 sýnast fleiri europisk lond at vera í líknandi ella verri støðu enn Føroya og Grønlands, tá tað snýr seg um roknaða fíggjarliga haldførið. Til dømis Kekkia (-5,6), Belgia (-7,4) Cypros (-8,2), Slovakia (-7,6), Luxembourg (-9,7), Niðurlond (-5,9), UK (-5,2). Grikkaland er ikki við á listanum. Lond í líknandi haldførisstøðu sum Danmark eru sambært yvirlitinum frá ES-nevndini t.d. Týskland, Sviaríki, Estland, Italia, Letland og Frakland.

Sum nevnt - tá haldføris-indikatorar verða sammettir fyri lond, má ikki síggjast burtur frá øllum teimum óvissum, sum eru knýttar at útrokningini. Fíggjarkreppan hevur eisin gjørt útrokningarnar meira torgreiddar. Dentur skal ikki leggjast á minni munir. Búskaparpolitisk tiltøk sett í verk kunnu skjótt broyta virðið á útroknaða haldføris-indikatorinum.

⁴⁵ Danska búskaparráðið framroknar inntøkur og útreiðslur og fólkatal við sonevnda DREAM-myndlinum.

⁴⁶ European Commission (2012): Fiscal Sustainability Report 2012, s. 137.

⁴⁷ Grønlands Økonomiske Råd (2013): Finanspolitisk Holdbarhed, teknisk baggrundsnotat 2013-4.

⁴⁸ Det Økonomiske Råd (2014): Dansk økonomi forår 2014, s. 128

⁴⁹ European Commission (2012): Fiscal Sustainability Report 2012, s. 43.

⁵⁰ Ibid.

Appendiks II 1: Yvirlit yvir alm. inntøkurnar í basisárinum 2012 (til avsnitt II 5)

Niðanfyri eru almennu inntøkurnar fyri árið neyvari útgreinaðar (Kelda: Hagstovan).

Inntøkubólkur	Inntøkuslag	2012	2013 Indtægter (DK tekstur)
Avgjald á vørur og tænastr	Akstovan - tænastrgjöld	-11.817.483	Bilinspektion, tjenestebetaling
	Bøtur	-5.476.869	Bøder
	Brennilijugjald	-74.074.006	Brændselolieafgift
	Burturlutingargjald	-445.081	Bortlodningsafgift
	Ferðaaavgjald	-14.674.440	Rejseafgift
	Framleiðslugjöld	-22.348.734	Produktionsafgift
	Lønhæddargjald	-34.623.008	Lønsumsafgift
	Meirvirðisgjald	-1.341.788.117	Merværdiafgift (moms)
	Punktgjöld	-177.682.591	Punktafgift
	Skrásetingargjald av bilum	-91.159.745	Registreringsafgift for biler
	Tollavgjöld	-33.902.799	Toldafgift
	Umhvørvisavgjald	-2.512.936	Miljøafgift
	Ymisk tilsýn o.a.	-32.575.327	Diverse tilsyn o.a.
Avgjald á vørur og tænastr íalt		-1.843.081.136	
Inntøkuskattir	Avgjald av kapitaleftirløn	-78.409.078	Afgift på kapitalpension
	FAS-skattur	-76.861.062	FAS-skat
	Felagsskattur	-180.591.580	Selskabsskatter
	Felagsskattur - tilfeingi	-5.087.689	Selskabsskatter, resourcebet.
	Húsaleiguskattur	-4.493.717	Huslejeskatter
	Kapitalvinningskattur	-173.176.069	Kapitalvindingskatter
	Kirkjuskattur	-37.903.408	Kirkeskatter
	Kolvetnisskattur - feløg	-1.134.681	Kulbrinteskatter - selskaber
	Kolvetnisskattur - persónar	-1.841.673	Kulbrinteskatter - personer
	Kommunuskattur	-1.485.611.665	Kommuneskatter
	Landsskattur	-1.172.822.852	Landsskatter
Skattur av pensjónsinngj.	-213.186.527	-247.367.654 Skat af pensionsindbetalinger	
Inntøkuskattir íalt		-3.431.120.001	
Ognarskattir	Arvagjöld	-8.223.493	Arveafgifter
	Vektgjald	-88.346.268	Vægtafgift
Ognarskattir íalt		-96.569.761	
Rakstrarinntøkur	Bøtur	-5.288.650	Bøder
	Dagpengar	-5.343.898	Medlemsbetaling dagpenge
	Landssjúkrahúsið	-1.016.282	Landsygehuset
	P-gjald	-2.220.310	P-afgifter
	Tænastrgjald	-15.326.716	tjenestebetaling
	Tinglýsingargjald	-19.107.447	Tinglysningsafgift
	Útlenskar stuðulsveitingar	-567.607	Støttebetalinger fra udlandet
	Vanlukkurýggingarráðið	-1.114.996	Færøernes ulykkesforsikringsråd
	Granskingarstuðul	-13.052.527	Støtte til forskning (bl. EU)
	Klaksvíkar sjúkrahús	-1.981.604	Klaksvig sygehus
	Verkætlan - Uttanríkistæn.	-2.380.051	projekter - udenrigstjenesten
	Umhvørvisstovan	-1.659.694	Miljødirektoratet
	Ítróttarlegg - Tórshavn	-1.750.170	Idrætsanlæg - Torshavn
Rakstrarinntøkur íalt		-70.809.950	
Rentuinntøka o.a.	Innlánsrenta	-132.590.836	Indlånsrente
	Morarenta	-8.821.142	Morarenter
	Vinningsbýti	-43.926.509	Dividende/aktieudbytte
Rentuinntøka o.a. íalt		-185.338.487	

framhald næsta síða

framhald frá undanfamu síðu			
Søla	Bamaansing	-81.975.245	Børnepasning
	Biofar G&M	-2.486.599	Biofar R&D
	Brennistøðin	-14.464.269	Forbrændingsanlæg
	Havnir	-83.738.811	Havne
	Heilsufrøðiliga starvsstovan	-5.916.101	Fødevarer- og veterinærkontroller
	Heimatænastan	-8.001.608	Hjemmehjælpen
	Húsaleiga LS	-4.344.533	Husleje, Landsygehuset
	Kommunala verkstaðið	-9.334.486	Kommunale værksteder
	KT-fyrirsiting landsins	-11.861.872	Landets IT-administrationen
	Landssjúkrahúsið	-16.631.133	Landsygehuset
	Nám	-6.735.519	Nám (undervisningstj. m.v.)
	Norðoyatunnilin	-25.868.023	Tunnellen til Norderøerne
	Røktarheim	-29.529.853	Plejehjem
	Strandferðslan	-59.177.809	Landets Kyststrutefartøjer (SL)
	Trivnaðartænastan	-4.262.536	Personlig støtte, socialforvalt.
	Vágatunnilin	-20.735.907	Tunnellen til Vagar
	Vinnuháskúlin	-2.501.159	Erhvervsakademiet
	Framleiðsla til eigna nýtslu	-94.153.858	Til eget brug
	Ymisk søla annars	-101.024.226	Diverse salgsindtægter
Søla íalt		-582.743.548	
Sosial tryggingargjöld	ALS - arbeiðsgevari	-90.156.521	Arbejdsgiverbetaling til ALS
	ALS - løntakarar	-86.066.682	Lønmodtagerbetaling til ALS
	AMEG - arbeiðsgevari	-125.223.034	Arbejdsgiverbetaling til AMEG
	AMEG - løntakarar	-144.236.120	Lønmodtæherbetaling til AMEG
	Barsilskipan - arbeiðsgevari	-46.588.604	Arbejdsgiverbetaling til barsel
	Barsilskipan - løntakarar	-44.364.731	Lønmodtagerbetaling til barsel
	Heilsutrygd - borgari	-113.374.655	Medlemsbetaling til sygesikring
	Trygdargrunnur fiskivinnunar	-23.523.459	Afgift til indtægtskr. f. for fiskere
	Vinnusjúkugrunnur - arb.g.	-7.167.926	Arbejdsgiverbet. Erhvervsygef.
Sosial tryggingargjöld íalt		-680.701.732	
Veiting úr DK	Danskar tænastrum. eftirlønir	-24.273.936	Danske tjenestemandspens.
	Føroya Rættur	-11.390.014	Færøernes Ret
	Ítróttarvedding	-4.183.390	Tipsindtægter
	Krígspensjón	-42.353.895	Erstatning besættelsest. ofre
	Kriminalforsorg	-10.846.112	Kriminalforsorgen
	Læraraeftirløn	-23.230.002	Betaling for lærerpensioner
	Løgrelan	-91.155.315	Politiet
	Nationalbankin	-14.603.043	Nationalbanken (overskudsdel)
	Ríkisumboð o.l.	-15.754.700	Rigsombudet o.l.
	Ríkisveiting	-624.100.000	Blottilskud til hjemmestyret
Veiting úr DK íalt		-861.890.408	
Tilfeingisgjald	Tilfeingisgjald	-81.761.801	-107.000.000 Resourcerenteafg. for fisk
Tilfeingisgjald íalt		-81.761.801	-107.000.000
Samtals		-7.834.016.825	Hovedtotal

Viðmerking 1: Har stórir og væntandi varandi munur er á 2012 og 2013 tølum eru 2013 tøl nýtt sum framskrivingargrundarlag (sb. kolonnan 2013)

Viðmerking 2: Søla verður í framskrivingini roknað sum útreiðsla við negativum fortekni. Salg vil í forbindelse med framskrivingen blive overført fra indtægter til udgifter med negativt fortegn

Viðmerking 3: Í bólkningini av inntøkum til framskriving er lagt burturúr inntøkum sum mótsvarast av tilsvarendi útreiðslum. Hetta fevnir um krígspensjón (42,4 mió), DK tænastrumannapensjónir (24,3 mió) og læraraeftirlønir (23,2) ella tilsamans 89,9 mió. Tilsvarandi burturúrlegging er sjálvsagt eisini gjørt fyri útreiðslusíðu.

Viðmerking 4: Rentuinntøkum (herundir vinningsbýti) og rentuútreiðslum eru ikki framskrivaðar. Frymilin fyri haldfærisindikatorin tekur við tøluni fyri primera saldo og útroknar nettorentuútreiðslumar við støði í uppgivnu tølunum fyri almenna nettoskuld og nýttan forútsattan rentusats. Haldfærisindikatorin verður sostatt kortini útroknaður við støði í faktiskari saldo (tvs. primerari saldo og roknaðum nettorentuútreiðslum)

Viðmerking 5: Korrigeringar í sambandi við framskriving frá basisári:

Rentuinntøkum og vin.b. 2012	185,3 mió (ikkí framskrivað)
Rentuútreiðslur 2012	198,7 mió (ikkí framskrivað)

Tríggir eins innt. og útr. postar trektir frá á báðum síðum (-89,9 mió), sb. Viðmerking 3

Viðmerking 6: Bólkningin av inntøkum til framskriving er sum víst niðanfyri: **árið 2012**

INNÞØKUR uttan rentur	Heildarveiting úr DK	624.1
	Aðrar gjaldingar úr DK (red. 89,9 mió)	147.9
	Sosial tryggingargjöld	680.7
	Rakstrarinntøkum	70.8
	Ognarskattir	96.6
	Inntøkuskattir	3431.1 (tó forskatting av pens. 247 mió 2013)
	Vøru- og tænastruavgjöld	1843.1
	Tilfeingisgjald	81.8 (tó 107 mió. 2013)

Tils. inntøkum uttan rentur og við korrigering smb. viðm. 3 6976.1

Appendiks II 2: Fortreytir fyrri framrokningum (til avsnitt II 7)

Í **avsnitti II 7** er greitt frá teimum **yvirskipaði fortreytunum** fyrri framrokning og afturdiskontering av inntøkum og útreiðslum. **Nakrar serstakar fortreytir** liggja harumframt til grund fyrri framrokningini av einstøku inntøkubólkunum og útreiðslubólkunum. **Hetta appendiks gevur eitt yvirlið yvir hesar serligu fortreytir.**

Ein týðandi partur av konsekvens-útrokningunum við haldførismyndlinum ganga út upp á at gera broytingar í eini ella fleiri av hesum fortreytum, fyrri síðani at kunna staðfesta, hvørja ávirkan hesar broytingar hava á roknaða haldføris-indikatorin.

Tá slíkar konsekvensútrokningar verða gjørdar, er hent at hava eina "baseline" konsekvensútrokning við "baseline" fortreytum. **Fortreytirnar niðanfyrri hava verið nýttar sum slíkar "baseline" fortreytir.** Hetta eru fortreytir, sum vit meta eru so nær sum gjørligt í samsvari við tann politikk, sum við breiðum politskum meiriluta er settur út í kortið.

Fyrri almennu inntøkurnar:

Heildarveiting úr Danmark	Veksur samsvarandi danska P/L indeksi ⁵¹
Aðrar gjaldingar úr DK	Veksur samsvarandi danska P/L indeksi
Sosial tryggingargjöld	Veksur við BTÚ: 3,9% av BTÚ
Rakstrarinntøkur	Veksur við BTÚ: 0,5% av BTÚ
Ognarskattir	Veksur við BTÚ: 0,74% av BTÚ
Inntøkuskattir	Veksur við BTÚ: 26,13% av BTÚ
Korrigering fyrri eftirskatting av pensiónum	Veksur við BTÚ: 0,73% av BTÚ ⁵² , sí avsnitt II 10.1
Vøru- og tænaavvgjöld	Veksur við BTÚ: 14,2% av BTÚ
Korrigering fyrri forskatting av pensiónum	Framskrivað sum greitt frá appendiks II 4
Tilfeingisgjald	(Talið fyrri 2013 [107 mió]/BTÚ 2013) * BTÚ viðkomandi ár

Fyrri almennu útreiðslurnar:

Individueel aldursbýtilig og kollektiv ikki aldursbýtilig NÝTSLA cf 7-10⁵³:

7. Heilsuverkið	Sí fótnotu ⁵⁴ . Korrigerað er fyrri heilsugóða elding
8. Fritíð mentan átrúnaður	Sum 7 omanfyri, men uttan korr. fyrri heilsugóða elding
9. Undirvísing	Sum 8 omanfyri
10.1 Sjúka og avlamni	Sum 8 omanfyri
10.2 Elli	Sum 7 omanfyri (korrigerað fyrri heilsugóða elding)
10.4 Familja og børn	Sum 8 omanfyri
Kollektiv (ikki aldursbýtilig) NÝTSLA tils.	Sí fótnotu ⁵⁵

Individueel aldursbýtilig og kollektiv ikki aldursbýtilig VEITING cf 7-10⁵⁶:

7. Heilsuverkið	Sum 7 omanfyri (korrigerað er fyrri heilsugóða elding)
8. Fritíð mentan átrúnaður	Sum 8 omanfyri, men uttan korr. fyrri heilsugóða elding

⁵¹ Hetta P/L indeks er upplýst frá danska figgjarmálaráðnum.

⁵² Sí frágreiðingina II 10.1.

⁵³ Frámerkið cf 7-10 vísir til yvirbólkur í COFOG. Sama við frámerkinum cf 1-10 (sí talvu II 2 í avsnitti II 5).

⁵⁴ Hesin frymilin er nýttur:

Aldurstreytað upproknað $(1 + (\text{Prod.vøkstur í \%}/100) + (\text{prísvøkstur í \%}/100))$ viðkomandi ár - 2012

Aldurstreytað upproknað er forklárað í avsnitti II 4: Vit rokna útreiðslur pr. íbúgva í landinum í hvørjum 1-ára aldursbólki í stöðisári, framskriva hesar við produktivitetsvøkstri og prísvøkstri til viðkomandi ár, og falda so hesar við framskrivaða fólkatatalinum í viðkomandi aldursbólki í viðkomandi ári. Hetta verður gjørt fyrri hvønn 1-ára aldursbólki, og roknaðu tøluni fyrri allar 1-ára aldursbólknar verður so lögð saman fyrri viðkomandi ár. Hvussu korrigerað verður fyrri heilsugóða elding er forklárað í avsnitti II 8.

⁵⁵ Hesin frymilin er nýttur:

Fólkatal viðkomandi ár/fólkatal árið undan * upphædd árið undan * $(1 + (\text{prod.vøkstur í \%}/100) + (\text{prísv. í \%}/100))$

⁵⁶ Frámerkið cf 7-10 vísir til yvirbólkur í COFOG. Sama við frámerkinum cf 1-10 (sí talvu II 2 í avsnitti II 5).

9. Undirvísing	Sum 8 omanfyri
10.1 Sjúka og avlamni	Sum 8 omanfyri
10.2.A Elli excl fólkapens.,incl AMEG	Sum 8 omanfyri
10.2.B Elli: fólkapensión	Bert aldurstreytað upproknað ⁵⁷ , tað vil siga óbroyttir satsir (tvs. uttan nakra regulering)
10.4 Familja og børn	Sum 8 omanfyri
Kollektiv (ikki aldursbýtilig) VEITING tils.	Sum kollektiv (ikki aldursbýtilig) NÝTSLA omanfyri

Søla sum negativ útreiðsla:

Søluinntøkur sum negativ útreiðsla Veksur við vøkstrinum í BTÚ, við 4,3% av BTÚ

ÍLØGUR OG KAPITAL ÚTREIÐSLUR cf 1-10:

Íløgur og kapital útreiðslur Fast % av BTÚ (miðal 1998-2013), nevnliga 8,5%

Tær serligu fortreytir, ið lýstar eru í omanfyri standandi yvirliti, eru settar so væl sum møguligt í samsvari við tann politikk, sum er settur út í kortið við breiðari politiskari undirtøku. Til dømis hevur ein breiður politiskur meiriluti tikið undir við at grundupphæddin í fólkapensiónini ikki skal regulerað fyri prís- og realvøkstur, og fyrítíðarpensiónir verða heldur ikki reguleraðar frá 2015 at rokna. Tí verður sett sum fortreyt í framrokningini, at øll fólkapensiónin ikki verður regulerað fyri prís- og realvøkstur⁵⁸.

Nógvar av hesum framrokningum eru gjørdar soleiðis at tær fylgja vøkstrinum í BTÚ, ella sum prosentpartur av BTÚ. Hesin prosentpartur er settur sum miðal prosentpartur árinum 1998-2013. Talva II 3 í avsnitti II 5 gevur eitt vist grundarlag fyri at meta um hesar fortreyt.

Valið av hesi fortreyt kemur neyvan at raka beint í øllum førum, men er hildið vera frægasta loysn, tá talan er um eitt so langt tíðarskeið – vit skulu heldur ikki gera forsagnir, men bert konsekvensútrokningar, ella fáa grundaðar ábendingar við konsekvensútrokningum.

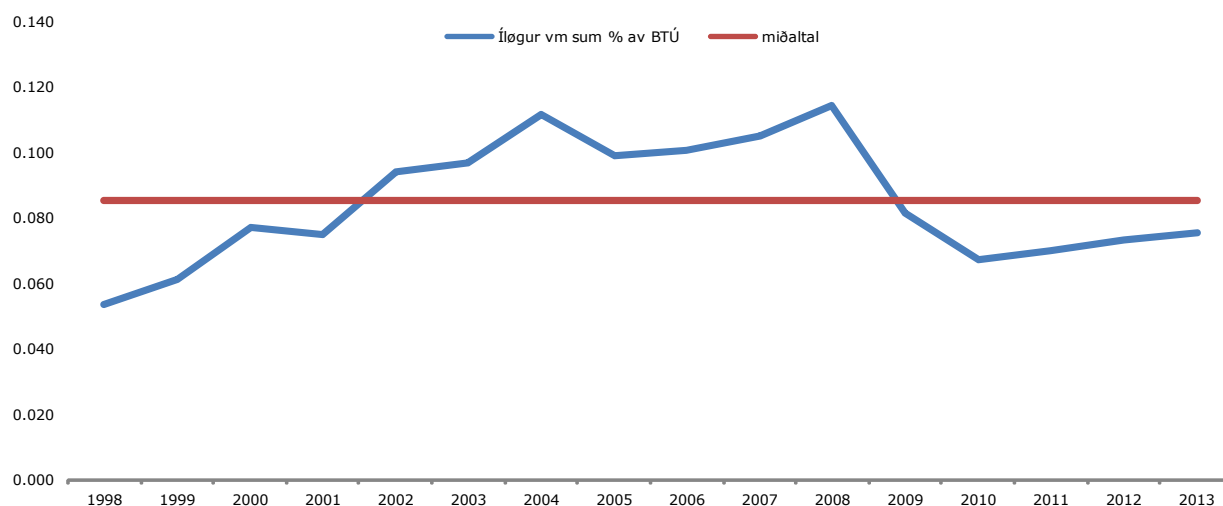
Myndirnar II 19 – II 22 niðanfyri vísa gongdina og miðaltøl árinum 1998-2013 fyri bruttoíløgur og kapitalútreiðslur (II 19), framleiðslu- og inntøkuskatt (II 20), kravd sosial tryggingargjöld (II 21), og inntøku- og ognarskattir (II 22).

⁵⁷ Grundupphæddin í fólkapensiónini hevur ikki verið regulerað fyri prís- og realvøkstur síðan 1999. Fyri árið 2015 var eisini hildið uppat at regulera viðbótina (hóast ein minni upphædd verður veitt eyka seinni í árinum). Roknað verður við at hendan støðan so ella so fer at halda áfram. Roknað verður tó ikki við at avtøkan í 2015 av reguleringini av fyrítíðarpensiónsveitingum o.l. verður varandi í longdini. Tí eru veitingar fyri “10.1 sjúku og avlamni” framvegis í framrokningini reguleraðar fyri prís- og realvøkstur.

⁵⁸ Tað hevur ikki borið okkum til at fáa søgulig roknskapartøl fyri fólkapensiónsútreiðsluna bítta á grundupphædd og viðbót.

Ílögur og kapitalútreiðslur sum partur av BTÚ 1998-2013

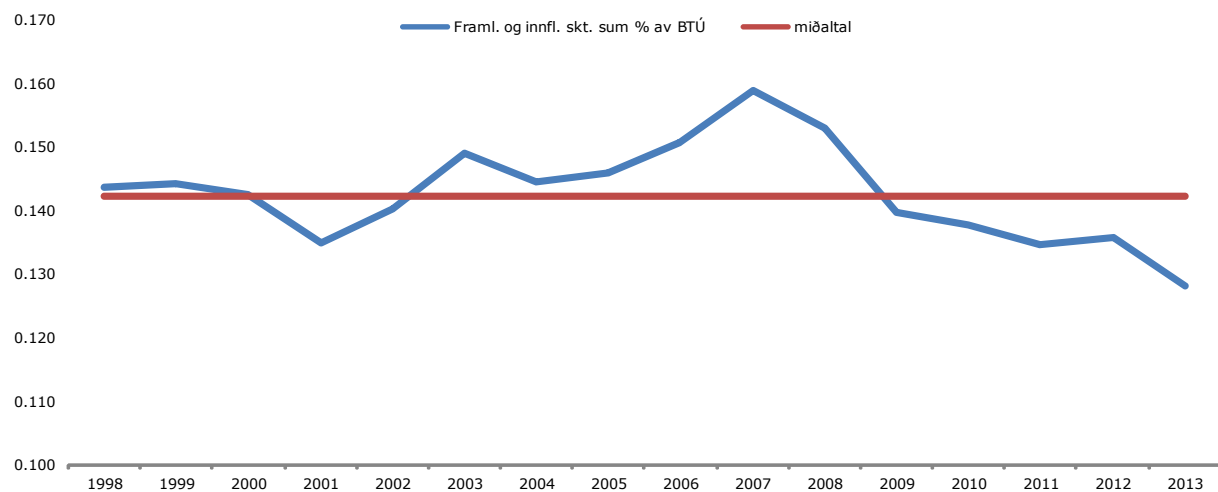
Mynd II 19

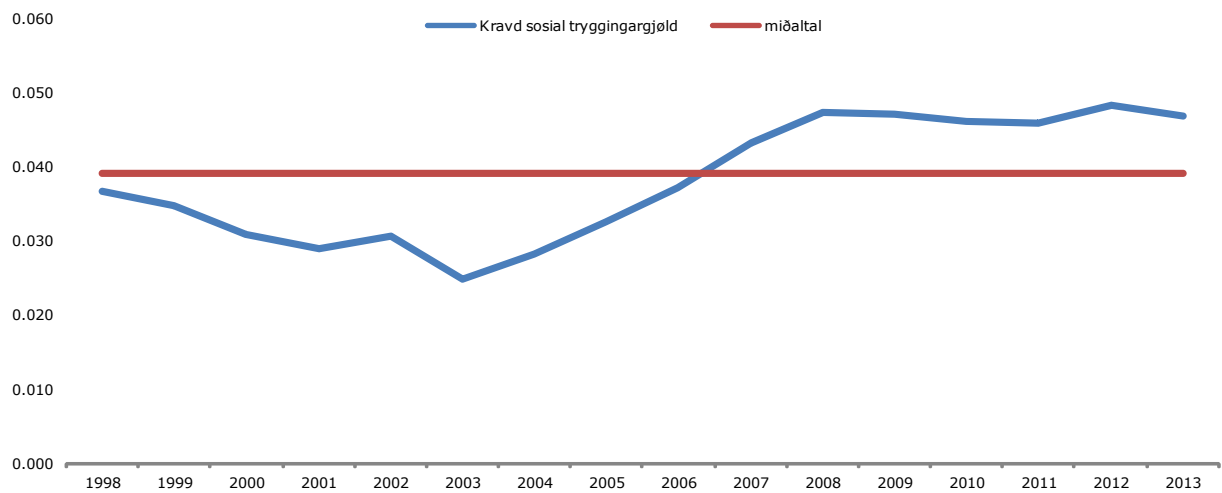
Kelda: Dátugrunnur Hagstovunnar

Framleiðslu- og innflutningsskattur sum partur av BTÚ 1998-2013

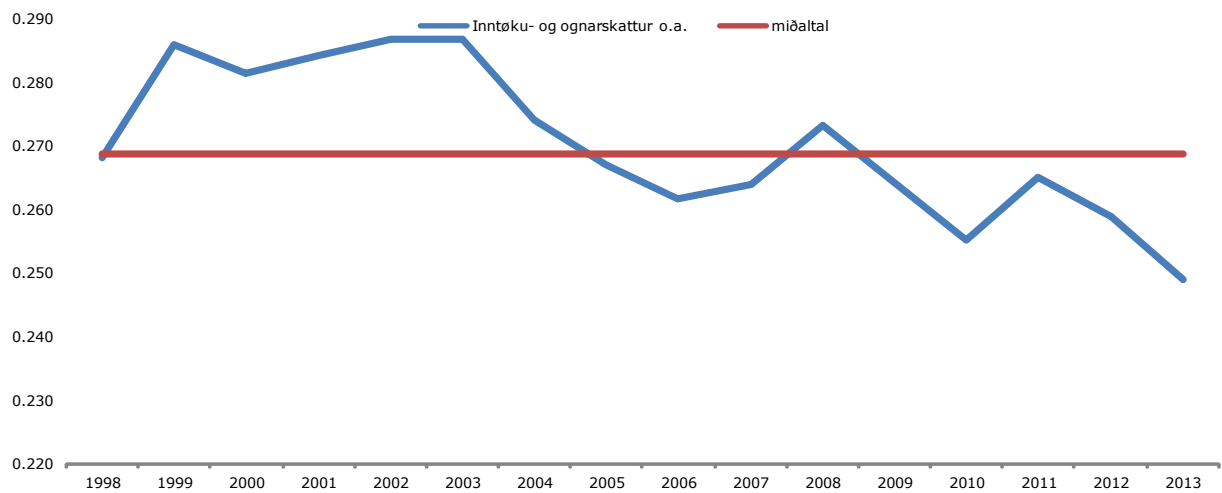
Mynd II 20

Kelda: Dátugrunnur Hagstovunnar

Kravn sosial tryggingargjöld í partur av BTÚ 1998-2013**Mynd II 21**

Kelda: Dátugrunnur Hagstovunnar

Inntøku- og ognarskattir sum partur av BTÚ 1998-2013**Mynd II 22**

Kelda: Dátugrunnur Hagstovunnar

Appendiks II 3: Útleiðing av haldføris-indikator

Haldførismyndilin, sum ráðið hevur gjørt av at nýta, tekur útgangsstøði í sonevnda Blanchard-myndlinum⁵⁹. Í hesum fylgiskjali verður greitt frá ástøðini handan haldførismyndlinum, og frymilin fyri haldføris-indikatorin verður útleiddur.

Í myndlinum verður fíggjarligt haldføri lýst sum javnvág millum útreiðslur og inntøkur, og ein støða har nettoskuldin er ein støðugur partur av BTÚ.

Broytingin í almennu nettoskuldini í einum ávísam ári er munurin á inntøkunum og útreiðslunum í árinum. Hetta kann støddfrøðiliga lýsast á henda hátt

$$U_t - I_t + iB_{t-1} + Z_t = B_t - B_{t-1} \quad (1)$$

Her stendur U_t fyri almennar útreiðslur, og I_t eru tær almennu inntøkurnar (ikki íroknað rentur). B_t er almenna nettoskuldin og i er miðal nominella rentan. Sostatt er iB_{t-1} rentuútreiðslurnar í árinum t .

Vit seta eisini inn eina uppspunna útreiðslu Z_t , ið skal nýtast til at útleiða haldføris-indikatorin.

Ein fortreyt í myndlinum er, at nominelt BTÚ, Y_t , veksur við støðugu árligu vakstrarratuni η , t.v.s. $Y_t = (1 + \eta)Y_{t-1}$.

Allir variablar í (1) verða nú lýstir í mun til nominelt BTÚ

$$b_t \equiv \frac{B_t}{Y_t}, u_t \equiv \frac{U_t}{Y_t}, \tau_t \equiv \frac{I_t}{Y_t}, z_t \equiv \frac{Z_t}{Y_t}$$

Sostatt kunnu vit umskriva (1) soleiðis við at dividera ígjøgnum við Y_t :

$$b_t = u_t - \tau_t + z_t + \frac{1+i}{1+\eta} b_{t-1} \quad (2)$$

Vit seta nú inn fyri b_{t-1} heilt aftur til støðisárið (byrjanarárið) $t = 0$, og gevur hetta okkum hesa lýsing av bruttoskuldini sum partur av BTÚ:

$$b_n = \sum_{t=1}^n \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^{n-t} (u_t - \tau_t + z_t) + \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n b_0 \quad (3)$$

Sambært lýsingini av haldføri í Blanchard-myndlinum, er búskapurin fíggjarliga haldførur, tá nettoskuldin er ein støðugur partur av BTÚ og er á sama støði, sum í upprunatíðarskeiðnum b_0 . Við øðrum orðum: føroyski fíggjarpolitikkurin er haldførur tá $b_n = b_0$.

$$b_0 = \sum_{t=1}^n \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^{n-t} (u_t - \tau_t + z^*) + \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n b_0 \quad (4)$$

Uppspunna útreiðslan sum partur av BTÚ, z^* , nevna vit nú haldføris-indikatorin, sum nú er roknaður sum konstantur. Líkning (4) verður nú umskrivað fyri at finna fram til frymilin fyri z^* . Í fyrstu atløgu gevur hetta okkum hesu líkning:

⁵⁹ Teknisk baggrundsnotat om de finanspolitiske udfordringer frem mod 2040, Grønlands Økonomiske Råd, oktober 2010.

$$\sum_{t=1}^n \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^{n-t} z^* = b_0 - \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n b_0 - \sum_{t=1}^n \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^{n-t} (u_t - \tau_t) \quad (5)$$

Samlögan (summurinn) á vinstu síðu kann umskrivast soleiðis:

$$\sum_{t=1}^n \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^{n-t} = \sum_{k=0}^{n-1} \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^k = \frac{1 - \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n}{1 - \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)} = \frac{1 - \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n}{\left(\frac{\eta-i}{1+\eta}\right)} \quad (6)$$

Síðani seta vit inn fyrri samlöguna á vinstu síðu og umskrifa fyrri at finna ein frymil fyrri haldföris-indikatorin:

$$z^* = \frac{\eta-i}{1+\eta} \left[b_0 - \left(1 - \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n\right)^{-1} \sum_{t=1}^n \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^{n-t} (u_t - \tau_t) \right] \quad (7)$$

Frymil (7) verður einfaldari, um vit umskrifa inni í klombrinum á henda hátt:

$$-\left[1 - \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n\right]^{-1} \left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n = \frac{\left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n}{\left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n - 1} = \left[\frac{\left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n - 1}{\left(\frac{1+i}{1+\eta}\right)^n}\right]^{-1} = \left[1 - \left(\frac{1+\eta}{1+i}\right)^n\right]^{-1} \quad (8)$$

Hetta geur okkum endaliga frymilin fyrri haldföris-indikatorin:

$$z^* = \frac{\eta-i}{1+\eta} \left[b_0 + \left(1 - \left(\frac{1+\eta}{1+i}\right)^n\right)^{-1} \sum_{t=1}^n \left(\frac{1+\eta}{1+i}\right)^t (u_t - \tau_t) \right] \quad (9)$$

Við støði í hesi lýsing av haldföris-indikatorinum, kunnu vit staðfesta, at, um $z^* > 0$, er møguleiki fyrri at økja almennu útreiðslurnar og/ella lækka almennu inntøkurnar. Um hinvegin $z^* < 0$, er neyðugt við lækkingum í útreiðslunum og/ella hækkingum í inntøkunum.

Appendiks II 4: Almennu inntøkurnar frá nýggju pensiónsskipanin (til avsnitt II 10)

Hetta appendiks greiðir frá hvussu framrokning av skattainntøkunum frá nýggju pensiónsskipanini (skipanin við forskatting) er gjørd.

Víst verður til talvuna og frágreiðingarnar til talvuna niðanfyri, kolonnurnar 1-10:

Kol. (1) "p & p justerað BTÚ mió. kr.":⁶⁰ BTÚ er framskrivað við árligum prís-vøkstri upp á 1,75% og produktivitetsvøkstri upp á 1,5%, umframt við vøkstrinum í arbeiðsvirkni sum útleitt frá fólkateljning og fólkatalsframskriving (tvs. sama framskrivaða BTÚ-tal sum í haldførismyndlinum annars).

Kol. (2) "Lønir + B-innt. í % av BTÚ": Fyri árið 2012 eru lønir og B-inntøkur útroknað til 54% av BTÚ. Forúttsett verður at sama lutfall er galdandi fyri øll árin. (Tølini viðv. B-inntøkum 2012 eru fingin frá Fígging Landsins á Gjaldstovuni).

Kol. (3) "Lønir + B-innt. í mió. kr. (2) av (1)": Við støði í teimum 54%-unum í kol. (2) verða lønir og B-inntøkur roknaðar í mió. kr.

Kol. (4) "Eftirlønarkrøv í % av lønum + B-innt.": Tað er hetta prosenttal ið skal vera 15% í 2028. Fyri árin 2012 og 2013 er prosenttalið útroknað við støði í kendu inntøkunum frá forskattingini (ávikavist 213 og 247 mió. kr.). Fyri eftirfylgjandi ár fram til 2028 er prosenttalið hækkað í samsvari við egna meting.

Kol. (5) "Roknað eftirlønarkrøv í mió. kr.": Fyri árin 2012 og 2013 er upphæddin útroknað við støði í kendu inntøkunum frá forskattingini (ávikavist 213 og 247 mió. kr. ið svara 40% av eftirlønarkrøvunum). Fyri eftirfylgjandi ár er upphæddin roknað við støði í prosenttølunum í kol. (4)

Kol. (6) "Roknaður skattur (40%) av (kol. 5) mió kr.": Fyri árin 2012 og 2013 er upphæddin kend (ávikavist 213 og 247 mió.). Fyri eftirfylgjandi áru upphæddirnar roknaðar sum 40% av upphæddunum í kol. (5), tvs. roknaðu eftirlønarkrøvunum í mió. kr.

Kol. (7) "Roknaður skattur í % av BTÚ": Tvs. kol. (6) sum % av kol. (1). Vit síggja at prosenttalið eftir 2028 er stabilt 3,24%.

Kol. (8) "Árligur vøkstur í leypandi BTÚ (kol. 1)": Vøksturin er sum desimalur (talið -1).

Kol. (9) "Skattur í mió. kr. um hann vaks við sama % sum BTÚ": Tvs. árið = undanfarna árið * (1 + vøksturin fyri árið sum desimal). Sammeting við kol (6) vísir at ein framrokning av inntøkunum frá forskattingini við vøkstrinum í leypandi BTÚ, sum víst í kol. (9), gevur eina undirmeting af framroknaðu inntøkunum frá forskattingini.

Kol. (10) "Munur í mió. kr. millum (6) og (9), tvs. (6) – (9)": Hesi tølini geva korrektionina av framskrivaðu inntøkunum frá forskattingini, tá framrokningin er gjørd eftir vøkstrinum í leypandi BTÚ.

Endaúrslitið í kol. (10) fyri árin 2014-51 kann sostatt setast inn sum serstakur postur í haldførismyndilin sum ein korrektion fyri netto undirmetingina av skattainntøkunum frá forskattingini av tvungnum pensiónsinnngjöldum.

⁶⁰ Útrokningin er gjørd í februar 2015, tá nýggjastu tjóðarroknskapatøl ikki hava verið tøk.

Appendix 4: Roknidæmi um skattin frá nýggju pensiónsskipanini (við forskatting)

Ár	(1) p & p just. BTÚ í mió.	(2) Lønir + B-innt. í % av BTÚ	(3) Lønir + B-innt. mió. kr. (2) av (1)	(4) Eftirlønar- krøv í % av lønum + B-innt.	(5) Roknað eftirlønar- krøv mió. kr.	(6) Roknaður skattur (40%) av (5)	(7) Roknaður skattur í % av BTÚ	(8) Árligur vøkstur í BTÚ (kol. 1)	(9) Skattur í mió. um hann vaks við sama % sum BTÚ	(10) Munur í mió. ml. (6) og (9)
2012	13650	54%	7371	7.22%	533	213	1.56%			
2013	14344	54%	7746	7.97%	618	247	1.72%			
2014	14778	54%	7980	8.5%	678	271	1.84%	1.03	17	
2015	15238	54%	8228	9.0%	736	295	1.93%	1.03	32	
2016	15688	54%	8471	9.4%	796	319	2.03%	1.03	48	
2017	16162	54%	8728	9.9%	860	344	2.13%	1.03	66	
2018	16624	54%	8977	10.3%	925	370	2.22%	1.03	84	
2019	17118	54%	9244	10.8%	994	397	2.32%	1.03	103	
2020	17623	54%	9516	11.2%	1066	426	2.42%	1.03	123	
2021	18127	54%	9788	11.7%	1140	456	2.52%	1.03	144	
2022	18643	54%	10067	12.1%	1218	487	2.61%	1.03	166	
2023	19151	54%	10342	12.6%	1298	519	2.71%	1.03	189	
2024	19662	54%	10618	13.0%	1380	552	2.81%	1.03	214	
2025	20167	54%	10890	13.5%	1465	586	2.91%	1.03	239	
2026	20652	54%	11152	13.9%	1550	620	3.00%	1.02	264	
2027	21177	54%	11436	14.4%	1641	656	3.10%	1.03	292	
2028	21685	54%	11710	14.8%	1733	693	3.20%	1.02	320	
2029	22210	54%	11993	15.0%	1799	720	3.24%	1.02	337	
2030	22760	54%	12290	15.0%	1844	737	3.24%	1.02	345	
2031	23303	54%	12584	15.0%	1888	755	3.24%	1.02	354	
2032	23879	54%	12895	15.0%	1934	774	3.24%	1.02	362	
2033	24450	54%	13203	15.0%	1980	792	3.24%	1.02	371	
2034	25043	54%	13523	15.0%	2029	811	3.24%	1.02	380	
2035	25628	54%	13839	15.0%	2076	830	3.24%	1.02	389	
2036	26258	54%	14180	15.0%	2127	851	3.24%	1.02	399	
2037	26903	54%	14528	15.0%	2179	872	3.24%	1.02	408	
2038	27561	54%	14883	15.0%	2232	893	3.24%	1.02	418	
2039	28249	54%	15254	15.0%	2288	915	3.24%	1.02	429	
2040	28944	54%	15630	15.0%	2344	938	3.24%	1.02	439	
2041	29659	54%	16016	15.0%	2402	961	3.24%	1.02	450	
2042	30404	54%	16418	15.0%	2463	985	3.24%	1.03	462	
2043	31148	54%	16820	15.0%	2523	1009	3.24%	1.02	473	
2044	31966	54%	17261	15.0%	2589	1036	3.24%	1.03	485	
2045	32759	54%	17690	15.0%	2653	1061	3.24%	1.02	497	
2046	33623	54%	18157	15.0%	2723	1089	3.24%	1.03	510	
2047	34512	54%	18637	15.0%	2796	1118	3.24%	1.03	524	
2048	35397	54%	19115	15.0%	2867	1147	3.24%	1.03	537	
2049	36329	54%	19617	15.0%	2943	1177	3.24%	1.03	551	
2050	37284	54%	20133	15.0%	3020	1208	3.24%	1.03	566	
2051	38276	54%	20669	15.0%	3100	1240	3.24%	1.03	581	

Viðm.: Sí frágreiðing til talvuna í tekstinum.

II Tilvísingar/keldutilfar

Almannamálaráðið

BankNordik

Bent Rold Andersen (1999) Ældrepolitik på Afveje, Forlaget Fremad, København

Búskaparráðið: Búskaparfrágreiðing á heystið 2013

Búskaparráðið: Búskaparfrágreiðing á heystið 2014

COFOG (Classification of the Functions of Government), sí <http://www.oecd.org/gov/48250728.pdf>

ella <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=4&Lg=1>

Danska Búskaparráðið (DØR)

Danska Fíggjarmálaráðið

Det Økonomiske Råd (2014): Dansk økonomi forår 2014

Dátugrunnur Hagstovunnar

European Commission (2012): Fiscal Sustainability Report 2012

Eyðun Jacobsen (2013). Tað Almenna (upprit), Hagstova Føroya.

Finansrådet í Danmark

Fíggjarmálaráðið

Fígging Landsins, Føroya Gjaldstova

Føroya Gjaldstova

Grønlands Økonomiske Råd (2010): Finanspolitisk Holdbarhed, teknisk baggrundsnotat

Grønlands Økonomiske Råd (2013): Finanspolitisk Holdbarhed, teknisk baggrundsnotat 2013-4.

Hagstova Føroya

Hans Jørgen Witta-Jacobsen og John Smith (2012): Prokuratorknebet. "Hvordan ser verden ud? 73 bidrag om økonomi, institutioner og værdier. Professor Niels Kærgård 70 år. Ritstjórnað av Peder Andersen, Ingrid Henriksen, Jørn Henrik Petersen & Henrik Zobbe. Jurist- og Økonomforbundets forlag

Jón Joensen (2013) Stokastisk framrokning av fólkatalinum í Føroyum 2012-2051 (upprit), Hagstova Føroya 1. Desember 2013

Lív, Føroya Lívstrygging

Norðuroya Sparikassi

STUDNI

Tryggingareftirlitið

II Yvirlit yvir talvur og myndir

Samandráttur/resume:	Fólkatalið í eldru aldersbólkunum 1990-2051 Folketal i de ældre aldersklasser 1990-2051 Inntøkur og útreiðslur í % av BTÚ 1998-2051 Indtægter og udgifter i % av BNP 1998-2051 Úrslit almenna geirans í % av BTÚ 1998-2051 Den offentlige sektors saldo i % av BNP 1998-2051
Mynd II 1 / Figur II 1:	Folketallet som indeks 2013-2050, fire hovedaldersgrupper
Tabel II 1 / Tabel II 1:	Folketallet i de ældre aldersklasser 1990-2051
Mynd II 2 / Figur II 2:	Sammenfoldet befolkningspyramide 2013
Mynd II 3 / Figur II 3:	Sammenfoldet befolkningspyramide 2051
Mynd II 4 / Figur II 4:	Socialministeriet: Individuelt forbrug og overførsler pr. indbygger efter alder i 2012
Mynd II 5 / Figur II 5:	Undervisningsministeriet: Individuelt forbrug og overførsler pr. indbygger efter alder i 2012
Mynd II 6 / Figur II 6:	Sundhedsministeriet: Individuelt forbrug og overførsler pr. indbygger efter alder i 2012
Mynd II 7 / Figur II 7:	Tilsammen individuelt forbrug og overførsler pr. indbygger efter alder i 2012
Talva II 2 / Tabel II 2:	Den offentlige sektors udgifter (mio. kr. og %) fordelt på COFOG hovedgrupper
Talva II 3 / Tabel II 3:	Den offentlige sektors udgifter og indtægter (mio. kr. og %-fordelt)
Mynd II 8 / Figur II 8:	Den offentlige sektors indtægter og udgifter í % af BNP 1998-2013
Talva II 4 / Tabel II 4:	Den offentlige sektors resultat (fordringserhvervelse) í mio. kr. 2010-2013. Tabelforspalte: Hjemmestyre-administrationen, kommune-administrationen, staten, sociale fonde
Teksttabel afsnit 6:	Forspalte vedr. indtægter: Heildarveiting úr Danmark / Bloktílskud fra Danmark Aðrar gjaldingar úr DK / Andre betalinger fra Danmark Sosial tryggingargjöld / sociale sikringsafgifter Rakstrarinntøkur/ driftsindtægter Ognarskattir / ejendomsskatter Inntøkuskattir /indtægtsskatter Korrigerung fyri eftirskatting av pensiónum / korrigerung pensionsbeskatning(gl) Vøru- og tænastruavgjöld / vare- og tjenesteafgifter Korrigerung fyri forskatting av tvungnum pensiónum / korrigerung pens. beskatn.(ny) Tilfeingisgjald / Resourcerenteafgift Tilsamans inntøkur uttan rentur / Tilsammen indtægter excl renter
Teksttabel afsnit 6:	Forspalte vedr. samlede udgifter (hovedgrupper): Individuel alderfordeligt forbrug ialt Kollektiv (ikke aldersfordeligt) forbrug ialt Forbrug ialt Individuel alderfordeligt overførsel ialt Kollektiv (ikke aldersfordeligt) overførsel ualt Overførsler ialt Salgsindtægter som negativ udgift Investeringer og kapitaludgifter Tilsammen udgifter excl renter

Mynd II 9 / Figur II 9:	Sund aldring: virkning på forbruget i kr. pr. indbygger i hver aldersgruppe indenfor sundhedsministeriets område
Mynd II 10 / Figur II 10:	Aldersfordelelige udgifter i hver 1-årige aldergruppe i populationen under forudsætningen om sund aldring
Mynd II 11 / Figur II 11:	Aldersfordelelige udgifter i hver 1-årige aldergruppe i populationen UDEN forudsætning om sund aldring
Tabel II 5 / Tabel II 5:	Pensionsopsparingen i mia. kr. efter den gamle ordning med udskudt skat
Mynd II 12 / Figur II 12:	Indtægter og udgifter i % af BNP 1998-2051 (baseline)
Mynd II 13 / Figur II 13:	Den offentlige sektors saldo i % af BNP 1998-2051 (baseline)
Mynd II 14 / Figur II 14:	Indtægter og udgifter i % af BNP 1998-2051 (uændret demografi)
Mynd II 15 / Figur II 15:	Indtægter og udgifter i % af BNP 1998-2051 (uændret demografi)
Mynd II 16 / Figur II 16:	Den offentlige sektors saldo i % af BNP 1998-2051 (uden sund aldring)
Mynd II 17 / Figur II 17:	Den offentlige sektors saldo i % af BNP 1998-2051 (uden sund aldring)
Mynd II 18 / Figur II 18:	Indikatorer om tilgang til og afgang fra arbejdsmarkedet 1985-2050
Appendiks II 1	Tabel til Appendiks II 1 har også danske tekster.
Appendiks II 2	Teksttabeller til Appendiks II 2 har oversatte tekster ovenfor (ad. teksttabel afsnit 6)
Mynd II 19 / Figur II 19:	Investeringer og kapitaludgifter i % av BNP 1998-2013
Mynd II 20 / Figur II 20:	Produktions- og importskatter i % av BNP 1998-2013
Mynd II 21 / Figur II 21:	Sociale sikringsafgifter i % av BNP 1998-2013
Mynd II 22 / Figur II 22:	Indkomst- og ejendomsskatter i % av BNP 1998-2013
Appendiks II 4	Tabel til Appendiks II 4 dokumenteret hvordan det offentliges forskudskat fra den nye pensionsordning er fremregnet.

Orðalisti

Orðalistin er ein lýsing av nøkrum av búskaparligu hugtøkunum, sum eru nýtt í frágreiðingum Búskaparráðsins.

Almenn nettoskuld

Almenna nettoskuldin fevnir um alla fíggjarliga skuld og áogn í almenna geiranum. Almenna nettoskuldin er øll fíggjarlig skuld í almenna geiranum frádrigið alla fíggjarliga áogn. Fíggjarliga áognin fevnir millum annað um tøka gjaldførið og aðrar fíggjarognir.

Almenn nýtsla

Almennar nýtsluútreiðslur fevna um almennar rakstrarútreiðslur til millum annað fólkaskúlan, heilsuverkið og almannaverkið. Almennu lónarútreiðslurnar vóru umleið 3/4 av almennu nýtsluni í 2011. Afturat hesum er almenn nýtsla keyp av vørum og tænastrum.

Almennar útreislur tilsamans

Stórsti parturin av almennu útreiðslunum er almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Í 2011 vóru umleið 86% av almennu útreiðslunum almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Harafturat eru almennu útreiðslurnar íløgur, rentuútreiðslur, stuðulsútreiðslur og aðrar útreiðslur. Landið og kommunurnar stóðu fyri 87% av almennu útreiðslunum í 2011.

Arbeisfjöld

Tey, sum hava arbeiði, og tey, sum eru arbeiðsleys samantald.

Arbeisleys

Tey, sum eru arbeiðsleys, men sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum og leita eftir arbeiði og sostatt eru partur av arbeiðsfjöldini.

Arbeisloysi

Arbeiðsleys í % av arbeiðsfjöldini.

Arbeis- produktivitetur, sí framleidni

Arbeisvirkni

Tey sum eru arbeiðsvirkin tey, sum eru í ella hava arbeiði (merkir tað sama sum danska orðið "beskæftigelse")

Automatiskir stabilisatorar

Hesir minka um konjunktursveigg í niðurgangadi konjunkturun av tí at skattauppkav hins almenna minkar samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur. Tilsvarandi minka hesir um konjunktursveigg í uppgangandi konjunkturum, tá skattauppkav hins almenna veksur samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur.

Avreiðingar

Feskfiskaveiðan (av botnfiski og øðrum fiski) skrásett um avreiðingarskipanina. Mátað í virði ella í nøgd.

Bruttotjóðarúrtøka og tilknýtt tjóðarroknskaparhugtøk

Bruttotjóðarúrtøka kann skilmarkast og ásetast tríggjar vegir:

(a) framleiðsluvegin ella virðisøkingarvegin (útboðsvegin) sum **bruttovirðisøkingin í støðisprísum (BVØ)**,

(b) útreiðslu- ella eftirspurnarvegin sum **bruttotjóðarúrtøkan í marknaðarprísum (BTÚ)**, ið kann bólkast sum privat húsarhaldsnýtsla + privatar íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + (útflutningur av vørum og tænastrum – innflutningur av vørum og tænastrum. (BTÚ), og

(c) inntøkuvegin sum **bruttofaktorinntøkan í faktorprísum (BFI)**.

Vanliga útgangsstøðið er (a), sum vanliga er grundarlagið fyri at finna hinar støddirnar.

BTÚ í marknaðarprísnum verður oftá mett sum hövuðsmáti fyri búskaparligt virkseml. BTÚ er ikki fullkomið mát fyri inntøku ella framleiðslu í einum landi. T.d. leggur tað ikki upp fyri sliti av tilfeingi (náttúru- ella øðrum tilfeingi) ella útbúnaði. Eisini roynir BTÚ at máta allar vørur og tænastr til ein *marknaðarprís*, hóast allar vørur og tænastr ikki hava ein marknaðarprís, t.d. skúla- og heilsutænastr.

(a) Bruttovirðisøking stýtt BVØ í støðisprísnum;

Virði á allari vinnuligari framleiðslu (sum virðisskapan ella virðisøking) av vørum og tænastrum í einum landi í einum ári, uppgjørd í støðisprísnum. BVØ verður roknað við at draga virði á ráevnum og hjálptilfari frá framleiðsluvirðinum í øllum vinnugreinum. BVØ verður roknað í støðisprísnum. Bruttovirðisøking verður oftá brúkt til at lýsa framleiðsluna býtta á vinnugreinar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross value added (GVA)" ella "bruttoværditilvækst (BVT)". (Samlaða bruttovirðisøkingin í støðisprísnum er tað sama sum bruttotjóðarúrtøka í marknaðar-prísnum frádrigið vøruskattir netto, sum fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøruskattir og vørustudningar.)

(b) Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísnum, stýtt BTÚ

Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísnum er virðið í støðisprísnum á samlaðari privatari og almennari framleiðslu frádrigið virðið á ráevnum, vørum og tílíkum, sum verða brúkt í fram-leiðsluni, *plus* vøruskattir netto, ið fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøru-skattir minus vørustudningar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross domestic product" (GDP) ella "bruttonationalprodukt (BNP)". BTÚ í marknaðarprísnum kann síðan bólkast í útreiðslupartar (nýtsla, íløgur og nettoútflytning av vørum og tænastrum).

(c) Bruttofaktorinntøka, stýtt BFI í faktorprísnum

Innkoman tilsamans til (samsýningin til) allar framleiðslufaktorarnar í einum landi í einum ári, uppgjørd í faktorprísnum; BFI kann verða roknað sum: løn og "restinnkoma" (avskrivning, rentur og avlop). Vanliga liggur lønarparturin millum 2/3 og 3/4. Ensku/donsku heitini eru "gross domestic income at factor cost" og "bruttofaktorinkomst".

Bruttotjóðarinntøka, stýtt BTI;

Øll innkoma, sum íbúgvarnir í einum landi vinna í einum ári, um hon er vunnin innanlands ella uttanlands, uppgjørd í marknaðarprísnum. BTI verður roknað við at leggja lønir, rentur og vinningsbýti úr útlondum aftur at BTÚ, og við at draga lønir, rentur og vinningsbýti til útlond frá BTÚ. Ensku/donsku heitini eru "gross national income" og "bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarinntøka tøk, stýtt tøk BTI

Bruttotjóðarinntøka, ið er javnað fyri gávur til útheimin og gávur frá útheiminum (m.a. donsku veitingarnar) og til dómis eisini fyri tryggingarendurgjöld millum land og umheim. *Tøk BTI* ella *tøk bruttotjóðarinntøka* er tann upphædd, sum samfelagið hevur at ráða yvir til nýtslu og uppsparing. Ensku/donsku heitini eru "gross national disposable income" og "disponibel bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísnum

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísnum er uppgærð av BTÚ, har ið roynt verður at javna gongdina í BTÚ fyri prísøkstri á ráevnum, vørum og tænastrum. Vøksturin í BTÚ í føstum prísnum verður vanliga brúktur sum vísital fyri búskaparvøkstur millum lond. Vøkstur í BTÚ í føstum prísnum vísir vøkstur í framleiðsluni í mongdum. Verður nevnt "Real GDP" ella "real BNP".

Búskaparrenta

Tann eyka vinningurin, sum kemst av, at útboðið er avmarkað ella "kontrollerað"

Eftirspurningur

Nøggin av vørum og tænastrum húsarhald, vinnan, tað almenna og umheimurin vilja keypa.

Fíggjarkrav, netto

Fíggjarkravið, netto, vísir fíggjarliga úrslitið av virkseminum í einum geira ella einum landi. Er fíggjarkravið til dómis minni enn 0, hevur tøka inntøkan ikki rokkið til at rinda fyri nýtsluna og íløguvirkseml, sum hevur verið í tíðarskeiðnum.

Fíggjarpolitikkur

Búskaparpolitisk tiltøk, ið hava sum endamál at stýra og minka búskaparlig sveiggj. Skilt verður vanliga millum at reka *aktivan fíggjarpolitik* og at brúka *automatiskar stabilisatorar í passivum fíggjarpolitikki*.

Fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri

Ein búskaparpolitikkur við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløgu og inntøkuflytingar er haldførir, tá ið nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum (soleiðis at nettoskuld hin almenna verður óbroytt).

Fløskuhálsur

Knappur framleiðslufaktorur; fløskuhálsurin ger av hvussu nógv kann verða framleitt av vøruni.

Framleidni (produktivitetur)

Framleidni verður vanliga uppgjørt sum bruttovirðisøking í føstum prísnum fyri hvønn arbeiðstíma (tímaproduktivitetur) ella fyri hvønn løntakara í framleiðsluni (arbeiðsproduktivitetur).

Framleiðsla

Nýtsla av tilfeingi og útbúnaði at framleiða vørur og tænar sum hava virði. Virðið á framleiðslu verður mátað í føstum prísnum, t.e. eftir vanligan prísavøkstur.

Gjaldsjavni

Hagfrøðilig uppperð ið tekur samanum allar búskaparligar flytingar hjá einum landi við umheimin eitt ávíst tíðarskeið og mátað í sama gjaldoyra. Mest nýtta konta í gjaldjavnanum er *rakstrar-viðskifti gjaldsjavnans (current account)*, ið fevnir um vøruflytingar og tænastryflytingar umframt lønar- og inntøkuflytingar og rakstrarflytingar millum landið og tess umheim. (Sí annars um gjaldsjavnan í frágreiðingini).

Gýtingarstovnur

Samlaða tonsatalið á øllum fiskum, sum eru kynsbúnir. Fyri tosk á Landgrunninum er tað, tá toskurin er 3-4 ára gamal og eldri.

Haldføri: Sí fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri.

Haldføris-indikator

Samanfatar við einum %-tali fíggjarligu haldførisgóðskuna hjá einum almennum geira. Negativt virði merkir minni gott haldføri, og positivt virði gott haldføri. Virðið á haldføris-indikatorinum í % vísir hvussu stór fíggjarpolitisk tillaging í % av BTÚ skal til, fyri at nettoskuld almenna geirans skal vera óbroytt.

Handilsjavni

Virðið á uttanlandshandli (t.e. inn- og útflutningi) av vørum hjá einum landi við umheimin. Mátað í sama gjaldoyra og eitt ávíst tíðarskeið. Javnin verður ofta uppgjørdur sum útflutningur minus innflutningur (t.e. nettoútflutningur).

IMF

Altjóða Gjaldoyragrunnurin (International Monetary Fund, Washington). Stovnaður 27. desember 1945 við Bretton Woods-avtaluni.

Inntøku-elastisitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í inntøku). Er inntøku-elastisiteturin størri enn eitt, er talan um luksusvøru; er inntøku-elastisiteturin millum eitt og null, er talan um neyðuga vøru; er inntøku-elastisiteturin negativur, er talan um "inferøra" vøru. Sí prís-elastisitetur.

Komparativir fyrimunir

At fylgja regluni um at eitt land best fremur sínar fyrimunir við at leggja doyin á nettup tað framleiðsluvirksemið, har landið lutfalsliga er mest produktivt.

Konjunkturur

Stuttíðarsveiggj í búskaparligari framleiðslu og í arbeiðsloysi samsvarandi høvuðsgongdini yvir longri

tíðarskeið. Vit skilja vanliga millum hákonjunktur og lágonjunktur og stigini millum há- og lágonjunktur

Konjunkturjavnað alment úrslit

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið er staðfest alment úrslit javnað fyrri ávirkanir frá konjunktur-stöðuni á almennar inntøkur og útreiðslur og aðrar ekki varandi og serliga umstöður, til dæmis oljuprísir ella serligar ílögur.

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið gevur sostatt eina meira rættvísandi mynd av veruligu gongdini í almenna búskapinum sum heild sammatt við staðfesta almenna úrslitið.

Konjunkturjavnaða úrsliti hjá tí almenna verður vanliga á enskum/donskum nevnt "cyclically adjusted budget balances" ella "strukturel saldo".

Konjunkturjavnað framleiðsla

Konjunkturjavnað framleiðsla vísir mettu bruttotjóðarúrtøkuna í eini stöðu, har ið roynt verður at javna fyrri ávirkanir frá konjunkturinum í samfelagsbúskapinum. Roynt verður sostatt at vísa bruttotjóðarúrtøkuna í eini stöðu við normalkonjunkturini í samfelagnum. Í eini stöðu við normalkonjunkturini verður ofta sagt, at gongdin í samfelagsbúskapinum samsvarar við javnan vøkstur í prísnum og lønum. Í frágreiðingini verður bruttovirðisøking brúkt sum vísital fyrri framleiðslu heldur enn bruttotjóðarúrtøku, men hetta hevur ikki stóran týðning fyrri úrslitini ella niðurstöður. Verður á enskum/donskum nevnd "potential output", "potential GDP" og "strukturelt/potentielt output (BNP)".

Konjunkturfrávik

Konjunkturfrávik ið er munurin millum staðfesta framleiðslu og konjunkturjavnaða framleiðslu. Er konjunkturfrávik ið størri enn 0, kunnu vit siga, at hákonjunkturur er í samfelagsbúskapinum; trýst er sum oftast á arbeiðsmarknaðinum, lítið av tøkari framleiðsluorku er í samfelagnum, og prísavøkstur er á flestu marknaðum. Er konjunkturfrávik ið minni enn 0, kunnu vit siga, at lágonjunkturur er í samfelagnum, lítið trýst er á arbeiðsmarknaðinum, og tøk framleiðsluorka er í samfelagnum. Konjunkturfrávik verður á enskum/donskum nevnt "output gap" og "output gap".

Kredittvirði

Evnini hjá einum lántakara at rinda einum lánveitarara lán aftur eftir lánitreytunum. Verður oftast mátað sum sannlíkindini, at ein lántakari fer at rinda lánið aftur eftir lánitreytunum. Kredittvirðið er avgerandi fyrri, hvørja rentu og hvørjar treytir ein lántakari kann læna pening fyrri.

Landskassaskuld

Landskassaskuldin fevnir bara um skuld hjá landinum og harvið ikki um skuld hjá kommunum ella sosialum grunnum. Meginparturin av landskassaskuldini er lánsbrævalán. Landskassaskuldin er sum oftast ein bruttouppperð av skuldini, har dentur verður lagdur á fíggjarligu skyldurnar hjá landinum (passivsíðuna á fíggjarjavnanum).

Monopol renta

Búskaparrenta í vinnum við monopol ella í líkandi stöðu (duopol/patent)

MSY

Maksimum sustainable yield, sum merkir tað mesta ið vit, sambært lívfrøðiligu tilráðingini, kunnu taka út úr stovninum har tað framvegis er lívfrøðiliga burðardygt.

MEY

Maksimum economic yield, sum merkir tað mesta, ið vit (sambært búskaparligu tilráðingini) kunnu taka út úr stovninum fyrri at røkka tí búskaparliga optimalu veiðuni.

Nettoflyting

Tilflutt fólk frádrigið fráflutt fólk. Talan er um nettotilflyting, tá ið tilflutt fólk eru fleiri enn fráflutt.

Nettokassaúrslit

Uppgerð av muninum millum inngjøld til og útgjøld úr landskassanum, sum síggjast beinleiðis á fíggjarlógini. Sammett við RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) er at nettokassaúrslitið umboðar ein beinleiðis kassaroknskap, tað vil siga ein uppgerð av gjaldførinum hjá landinum. Nettokassaúrslitið svarar í stóran mun til broytingina í landskassaskuldini frá ári til ár.

Munurin millum RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) og nettokassaúrslitið stavar í stóran mun frá periodiseringum (tíðaravmarkingum), við tað at munur kann vera á, hvussu inntøkur ella útreiðslur verða bókaðar í landsroknskapinum og harvið ávirka RLÚ-úrslitið og hvussu ítøkilig inn- og útgjöldini fara fram í tíð og harvið ávirka nettokassaúrslitið.

OECD

Organisation for Economic Co-operation and Development. Altjóða búskaparligur felagsskapur millum 34 lond stovnaður í 1964 fyri at fremja búskaparvøkstur og heimshandil.

Peningamongdin

Skilt verður millum fleiri mót yvir peningamongdina. Tað mest einfalda er tað sum húsarhaldini og virkini hava av seðlum, myntum og innistandandi í peningastovnum. Viðhvørt er støddin á peningamongdini (og ikki rentan) mál fyri peningapolitikkinum í einum landi, ið kann reka peningapolitikk. T.d. í USA umleið 1980.

Prís-elastisitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalsig broyting í prísi); er talið numeriskt størri enn eitt, er eftirspurningurin elastiskur; er talið numeriskt minni enn eitt, er eftirspurningurin prís-óelastiskur. Ein prís-lækking fyri prís-elastiskar vørur gevur vøkstur í söluintøkum, og øvugt tá tað snýr seg um prís-óelastiskar vørur. Sí inntøku-elastisitetur.

Prísvøkstur (inflásjón)

Prísvøkstur merkir, at prísirnir á vørum og tænastráttum yvirhøvur hækka líðandi yvir tíð.

Rentumunur

Munurin millum inn- og útlánsrenturnar hjá peninga- og fíggjarstovnum í miðal. Rentumunurin er týðningarmesta inntøkukeldan hjá peninga- og fíggjarstovnum. Eisini kallað rentumarginalur.

Rentuspennið

Munurin millum rentuna í tveimum londum ella landabólkum. T.d. munurin millum rentuna Føroyar mugu gjalda í sambandi og lántøku, og rentuna Danmark má gjalda í sambandi við lántøku.

RLÚ-úrslit

Stytting fyri rakstrar-, løgu- og útlánsúrslit landskassans. RLÚ-úrslitið er munurin millum *landskassans* inntøkur og útreiðslur uppgjørt eftir meginreglunum í landsroknskapinum. RLÚ-úrslitið viðvíkur roknskapinum hjá landskassanum.

Skattur og avgjøld

Kravd gjøld til tað almenna uttan nakra ávísa ella serliga móttveiting frá tí almenna.

Skuld

Upphædd sum búskaparlig eind (t.d. fyrítøka, persónur ella land) skyldar aðrari búskaparligari eind.

Sosialir grunnar (Almannagrunnar)

Arbeidsloysisskipanin (eisini kallað ALS), Samhaldsfasti Arbeidsmarknaðareftirlønargrunnurin (eisini kallaðar, AMEG, SAMEG ella AMG), Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Staðfestur almennur grundrakstur

Staðfestur almennur grundrakstur verður í hesum føri lýstur sum staðfest alment úrslit frádrigið nettorentuútreiðslur (rentuútreiðslur minus rentuintøkur). Verður enskum/donskum nevnt "general government primary balance" og "faktisk primær saldo".

Staðfest alment úrslit

Almenna úrslitið vísir avlop ella hall hjá tí almenna og verður lýst sum munurin millum almennar inntøkur og útreiðslur. Uppgerðin fylgir teimum leiðreglum, sum tjóðarroknskapurin verður uppgjørdur eftir. Tað almenna fevnir um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Verður á enskum/donskum nevnt "general government overall balance" og "faktisk offentlig saldo".

Staðfest framleiðsla

Virðið á vørum og tænastrum frá marknaðarligari framleiðslu, framleiðslu til egna nýtslu og aðrari framleiðslu, sum ikki er marknaðarlig. Framleiðsla er ikki tað sama sum søla. Til dømis er framleiðsluvirðið í handilsvirki ikki sølan, men sølan minus innkeyp av handilsvørum (brutto-vinningur). Í frágreiðingini verður bruttovirðisøkingin úr tjóðarroknskapinum nýtt sum vísital fyri framleiðslu. Bruttovirðisøking ella bruttotjóðarúrtøka verða sum oftast brúkt sum vísitøl fyri framleiðslu. Verður enskum/donskum nevnt "actual output" og "faktisk produktion".

Strukturelt hall, sí konjunkturjavnad alment úrslit

Tað almenna

Landið (landskassin), kommunurnar, sosialir grunnar, ríkisfyrisingin, almenn og kommunal partafeløg. Tað almenna fevnir sostatt um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Heimastýrisfyrisingin fevnir um landsstovnar, meðan kommunufyrisingin fevnir um kommunurnar og kommunustovnar. Ríkisfyrisingin fevnir um donsku ríkistovnarnar í Føroyum, og sosialu grunnarnir eru Arbeiðsloysisskipanin, Arbeiðs-marknaðar-eftirlønargrunnurin, Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Tilfeingisrenta

Búskaparrentan í vinnum sum td. fiskivinnu og oljuvinnu

Tilfeingisgjaldið

Tað gjaldið, sum sum kravt verður at fiskivinnann rindar fyri at gagnnýta tilfeingið. Hetta kann td. vera helvtina av tí samlaðu tilfeingisrentuni ella okkurt annað prosenttal.

Tilgongd (til ein fiskastovn, t.d. tosk)

Tal á smáfiski, sum júst er vorðin 2 ára gamal, og harvið er vorðin ein partur av toskastovninum.

Tøk bruttotjóðarinntøka

Sí frágreiðingina undir bruttotjóðarúrtøka

Uppsparing

Munurin millum inntøku og nýtslu hjá ávísari búskaparligari eind (t.d. einum húsarhaldi ella eini fyrirtøku).

Útboð

Vørunøgdin tilsamans og tænastrur, ið eru tøk at keypa hjá húsarhaldum, vinnuni, tí almenna og umheiminum.

Virðisøking

Munurin á virðinum á framleiðsluni og virðinum á nýtslu í framleiðsluni. T.e. tað virðið, ið verður lagt aftrat virðinum á nýtsluni (t.d. rávøru) við góðsking í framleiðsluni. Sí Brutto-virðisøkingin (BVØ) í støðisprísum.

Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum 6. mars 2015

Neyðugt við nýggjari dagsskrá í búskaparpolitikkinum

Demografiskar broytingar gera tað neyðugt við nýggjari dagsskrá, tí vaksandi trýst verður á almennu útreiðslurnar í framtíðini. Mett verður at haldføris-indikatorurin fyri føroyska almenna geiran er -5% av BTÚ.

Búskaparráðið hevur saman við Hagstovuni mettt um BTÚ-vøksturin í leypanði prísnum í ár og komandi ár. Vøksturin í 2015 og 2016 í leypanði prísnum er mettur til ávikavist 2,5% og 2,2%. Fyri 2014 er vøksturin mettur til 3,7%.

Búskaparráðið leggur í hesi frágreiðing dent á:

- Broyingar í serligum eftirspurnings- og útboðsviðurskiftum í búskapinum, sum ávirka konjunkturgongdina
- Fíggjarliga haldførið í almenna búskapinum, og hvussu hetta haldførið verður ávirkað av stórum demografiskum broytingum í komandi árum

Tað sum hevur hildið uppi búskaparvøkstrinum seinastu árin er serliga prísgongdin á útfluttum alilaksi, gongdin í útflutninginum annars, gongdin í íløguvirkseminum og gongdin í privatú nýtsluni. Mett verður at vøksturin í privatú nýtsluni upp á eitt sindur longri sikt kann fara at verða avmarkaður av lágu føroysku pensiónsuppsparingini og tvungnu pensiónsnýskipanini, og at hetta kann koma at avmarka búskaparvøksturinn. Við núverandi tøkni er eisini avmarkað hvussu nógv alivinnan kann vaksa, og við givnum kvotum, eisini hvussu nógv nøgdin av pelagiskum fiski kunnu vaksa. Útlit eru ikki til broytingar í botnfiskaveiðuni. Eitt annað sum hevur eyðkent gongdina seinastu árin er at ein vaksandi partur av búskaparvøkstrinum er fallið kapitalánum í lut og ikki løntakarum.

Stórar demografiskar broytingar fara at gera seg galdandi í komandi árum. Hesar broytingar fara alt annað líka – givið ynskinum um varðveislu av vælferðarstøðinum – at hava við sær stóran útreiðsluvøkstur hjá almenna geiranum. Í komandi árum fer hetta at halda fram við stórum styrki, og fer hetta at fáa eyðsýndar fíggjarligar avleiðingar. Hetta fer eisini at gera tað ómøguligt at halda fram við tí sama politikki, ið higartil hevur verið settur á dagsskránnu.

Útrokningar hjá Búskaparráðnum vísa at haldførisindikatorin fyri almenna geiran í Føroyum er -5%. Hetta merkir at útreiðslurnar og/ella inntøkurin hjá almenna geiranum varandi skulu tillagast við 5% av BTÚ, sum í 2015 svarar til umleið 750 mió. kr.

Búskaparfrágreiðingin er at finna á <http://setur.fo/buskaparradid/> ella <http://setur.fo/buskaparradid/utgavur/fragreidingar/>

Um nakar ynskir at fáa viðmerkingar til várfrágreiðingina 2015, kann viðkomandi venda sær til Sverra Hansen, formann, á tlf. 28 41 32

English Summary – Short Term Economic Outlook

Statistics Faroe Islands and The Economic Council have jointly evaluated *economic growth* in 2014 and 2015 and 2016. To facilitate the evaluations, an economic model developed by the former Faroese Landsbankin and Statistics Faroe Islands was used. Statistics Faroe Islands has determined that nominal economic growth for 2013 was 7.5%, which is somewhat higher than estimated (5.1%).

For 2014, nominal economic growth was projected to be 4.1% in current prices, and for 2015 the estimate is 2.5%, and for 2016, growth is projected to be 2.2%. Wage payments according to the national accounts are expected to grow by 3.7% in 2014, 2.5% in 2015 and 2.3% in 2016.

Aside from 2010, the trend since the financial crisis through and including 2012 showed little economic growth, while at the same time the public sector accounts showed a large deficit, which in the main derived from a deficit in the National Treasury (landskassin).

A shift was observed in the trend in the last half of 2013, when most key economic indicators revealed a hint of growing economic activity and economic growth in current prices. Nevertheless, this did not prove sufficient to turn the result in the National Treasury (landskassin) from a deficit to a surplus, but there is a suggestion, however, of a declining deficit in the National Treasury.

What has sustained economic growth over the last few years especially is the price trend for exported farmed salmon, the trend in exports in general, the trend in investment activity and the trend in private consumption. It is believed that the growth in private consumption over a somewhat longer period of time will be limited by low pension savings by the Faroese and the obligatory pension system, and that this can contribute to limited economic growth. Given the current level of technology, there is also a limit to how much the aquaculture industry can grow, and, with the current pelagic fisheries quota, the catch is limited. A increasing part of the economic growth observed in the last few years stems from an increase in capital earnings rather than in wages.

The growth in export prices reflects the export of farmed salmon over the last several years. Around half of the growth in GDP in 2013 in current prices stems from the upward growth of the price of farmed salmon. The price for farmed salmon grew as well in 2014, but perhaps not as much as in 2013. The amount of farmed salmon was estimated to be exceptionally large in 2014, while it is believed that there will be a small decline in 2015.

Growth in the export value of the pelagic fisheries, especially of mackerel, stems from increasing catches because, among other things, the mackerel stocks have increased, and the Faroe Islands has unilaterally set its own quota. In 2014, a new agreement was entered into among some of the coastal states regarding mackerel. For the Faroe Islands, the agreement meant higher prices, but not a higher quota compared to the years without an agreement. For the other pelagic fisheries, namely herring and blue whiting, no agreement has been reached for 2015. It is anticipated that the quota for herring will remain constant, while the quota for blue whiting could rise. In the end, it is expected that the export value for 2015 will remain consistent with 2014.

Private consumption is a significant part of the economy; the level of private consumption in the Faroe Islands is greater than the export of goods and services. The trend of private consumption, therefore, has a major impact on economic growth. Private consumption is calculated at the same time as the national accounts, but the latest updated figures on consumption are from 2013. For the period of time after 2013, we have some indicators, including import figures, wage payments, VAT data and the data from the Economic Confidence Survey conducted by the Ministry of Finance.

Changes for all imports in 2014, compared to 2013, reveal a decline of some 6.6%. Excluding ships and airplanes, imports rose by 3.4%. For 2014, the import figures for immediate consumption show a growth of 5.4%, which gives some indication of a growth in private consumption. The latest data on wage payments shows an annual growth of 6%. The greatest growth is seen in the goods production

industry, which also includes the construction industry and shipyards, while there was lower growth in public sector wage payments. Data on VAT payments to the National Treasury also points to an increase in private consumption. The Consumer Confidence Survey of the Ministry of Finance for private households indicates greater confidence than has been seen since the financial crisis. The data from the confidence survey, together with import, wage and VAT figures, give an indication that there is growth in consumption. The growth in private consumption in 2014 is estimated to be 7.6% and for 2015 it is estimated to be 4%.

There has been little growth in *public sector consumption* since the financial crisis. The growth is estimated to be 2.3% in 2014 and 1.9% in 2015. Data from 1999 indicate that changes in public sector consumption is pro-cyclical – when there is much in the treasury, much is spent and vice-versa – and this has exacerbated rather than mitigated the fluctuations in the economy. It is advisable that the government not repeat the excessive spending policies adopted at the beginning of the 21st century and in 2007 and 2008, if economic activity otherwise increases in the years ahead.

We see a significant growth in total *public sector investment* in 2014, compared to 2013. We anticipate that the investment in 2015 and 2016 will lie at the same level as in 2014. The growth in public sector investment from 2013 to 2014 especially stems from investment by the national government and not from investment by the municipalities. The investment activities of the national government are considerably impacted by the construction occurring at Marknagilsdepl [the new secondary education building]. Municipal investment has remained steady since 2008, but had been growing exponentially up to that time. Investment in the main stemmed from loans in the 1990s. Improvements in the fiscal status of the municipalities also impacts investment interest.

Just as with public sector consumption, public sector investments are deemed to be pro-cyclical, both for the national government and the municipalities. It is therefore advisable for the public sector here again not to repeat the actions taken during 2007 and 2008, if economic activity otherwise grows in the coming years. The debt ceiling of the municipalities – meaning that debt shall not exceed the yearly taxes assessed – does not necessarily encourage systematic planning of fiscal policy that encompasses all public investment.

The deficits in all the *public sector accounts* have been large over the last several years and in the main stems only from a deficit in the National Treasury. It is estimated that the net operational deficit of the National Treasury for 2014 will be around DKK 230 million. Net assets of the public sector accounts were around DKK 2.5 billion in 2007, but will be close to zero in 2014.

English Summary – Fiscal Sustainability

For the first time ever, The Economic Council undertook a fiscal sustainability analysis of the Faroese economy. For this purpose, the Council created an economic model to calculate the fiscal consequences of demographic changes and economic policy changes. This model enables a projection of public sector expenses and revenue as well as GDP. The calculations are based on a projection of population size and composition. Further, a financial formula is used to calculate present value as well as the fiscal sustainability indicator, which indicates, in a single number, the fiscal sustainability of the public sector economy.

The basis year for the calculations is 2012. This means that the projections of public sector revenue and expenses is based on the public sector expenses and revenue in 2012, as compiled in the statistical accounting data maintained by Statistics Faroe Islands of the public sector accounts. Projections were made through 2051.

Positive fiscal sustainability means that the anticipated future public sector revenue at the very least should cover future public sector expenses. If not, the level of fiscal sustainability is insufficient and such situations customarily require intervention through politically-driven economic policy initiatives.

Most all countries in Western Europe and the Western World conduct regular calculations of their respective annual fiscal sustainability as a required element of forging public economic policy. It is anticipated that in the future this will be done in the Faroe Islands as well. The main reason for this interest is the demographic changes that lie ahead, and also the financial crisis.

Of course, there is always a certain amount of uncertainty associated with such calculations. In essence, the goal of the calculations is simply an attempt to ascertain and pull together all the relevant trends. For the Faroe Islands, some conditions are more explicit than others, e.g., the age distribution of the elderly part of the population, and that GDP and public sector revenue and expenses are conditioned on age distribution.

There is a presumption that the demographic situation in the Faroe Islands is more distorted relative to age distribution than found in those countries with which we normally compare ourselves. The Table below shows the historical trend and projections from 2013 for the older age groups in the Faroe Islands.

Population of older age groups 1990 - 2050

Year	1990	1995	2000	2010	2013	2020	2025	2035	2045	2050
Over 70	3728	4159	4397	4864	5475	6669	7488	9257	10173	10158
Over 80	1074	1267	1510	1939	2091	2267	2778	3860	4819	5150

Source: Statistics Faroe Islands

GDP projections were based on 2013 data (provisional figures from the last audited public sector accounts). Projections to 2051 are based on an assumed average annual price index increase of 1.75%, and an average annual growth in productivity of 1.5%. Otherwise, the calculations (present value calculations) are based on an assumed average nominal interest rate of 4.75% for the period.

The fiscal sustainability calculations are based upon, among other things, how much each person on average in each annual age band costs in 2012 for certain public expenses (individual public consumption and individual public financial transfers). For each year forward to 2051, projections are made for these expense groupings [age bands], based on assumptions about the yearly average price index increase, as well as real growth, which corresponds to assumed growth in productivity (grounded in the bases referenced above). The projections are made by multiplying the projected number of people in each age band every year forward by how much each person on average in each annual age band costs, where the costs are adjusted for assumed price index increases and assumed real growth, corresponding to growth in productivity.

For non-age-specific (collective) public services and public sector consumption, the projections are made based on projected growth in the population; also in this regard here again the cost is adjusted for price index increases and a real growth that corresponds to growth in productivity.

For investment, the projections are formulated as a percentage of projected GDP (historical average figures for the year 1998 – 2012 are used).

For almost all of the public revenue, the projections are formulated as a percentage of projected GDP (historical average figures from the years 1998 – 2012 are used). For the Block Grant and other Danish revenue support to the Faroe Islands, the projections are based on available Danish P/W figures. (i.e., price and wage index used by the Danish government)

Special attention has been focused on the calculations of public revenue under the old pension scheme (with deferred tax) and the new pension scheme (with advanced tax). Changing from a deferred tax scheme to an advanced tax scheme does not in and of itself affect fiscal sustainability (i.e., the calculated fiscal sustainability indicator), but the consequences of this change could, on the other hand,

easily worsen liquidity, if there occurs an adverse impact on the result of the public sector accounts over time.

By basing our projected expense calculations on the assumption that real growth is equal to growth in productivity, we also submit to the assumption that productivity growth has a neutral impact on fiscal sustainability. Growth in productivity results in growth in GDP and public revenue. However, public expenses have historically been seen to grow concomitant with growth in public revenue. The real growth in public sector wages and services has in the long-term corresponded to growth in productivity. Thus, historical experience demonstrates that growth in productivity and the economy does not in and of themselves shelter fiscal sustainability – weak fiscal sustainability reflects disturbances or disruptions in the economic structure. On the other hand, growth in productivity does occasionally protect jobs by strengthening commercial competitiveness, and thereby indirectly strengthening the fiscal sustainability of the public sector. But this type of impact, however, cannot be inserted into the computer model being used. As with productivity growth, price index increases are also assumed in the calculations to have a neutral impact on fiscal sustainability.

The following assumptions regarding “quality aging” were used in the projections for the three expense line items listed below under the Ministry of Health (HMR) and the Ministry of Social Services (AMR):

- Consumption under “10.2 old age services”, which encompasses home help, nursing homes and retirement homes (under AMR);
- Consumption under “7 health services” (under HMR)
- Financial transfers provided under “7 health services” (under HMR).

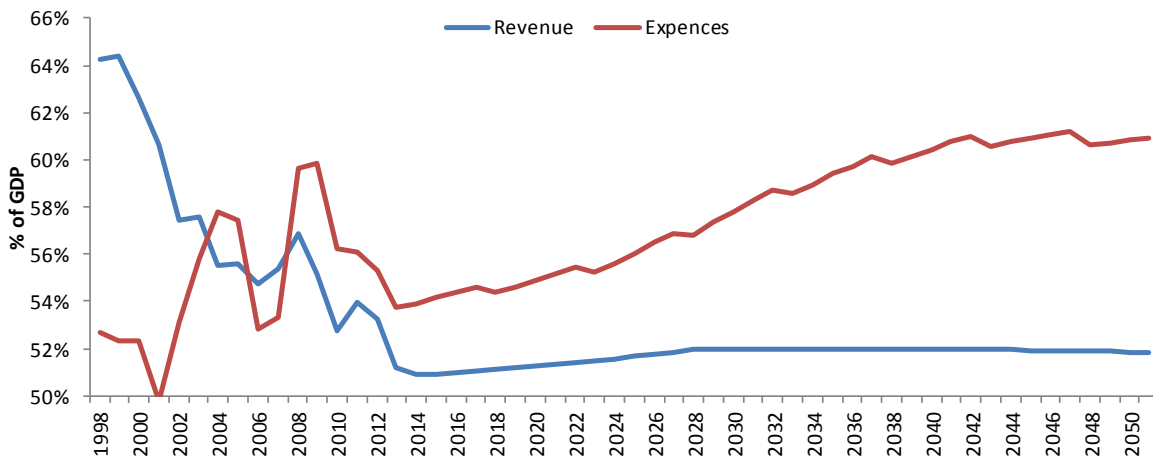
These assumptions are incorporated into the economic model in the following manner: Beginning with the 35-year-old age group, the 2012 expenses for each person are moved one year forward for each 5-year age band. This means, for example, that a 99-year-old in 2018 would cost the equivalent of what was provided to a 98-year-old in 2012. The assumption regarding “quality aging” is based on experience from our neighbouring countries. Impact consequence analyses have shown that this assumption or element in economic calculations has a major impact on the calculated fiscal sustainability.

The graph below shows the result of a consequence calculation using the fiscal sustainability model wherein the assumptions used by the Council are considered realistic, and also are deemed to be essentially consistent with the policies articulated by the broad political majority. The assumptions on quality aging are incorporated. Also incorporated into the model’s calculations is the assumption that the price index and/or real growth adjustments would not be integrated into the national pension scheme in the future. The base pension rate has not been adjusted since 1999, although the supplemental rate has been adjusted. For 2015, no adjustment was made to the early retirement pension scheme, etc., but in our projections we have, however, indexed these for price increases and real growth.

The result of this consequence calculation is a fiscal sustainability indicator of minus five. This means that a long-term tightening of fiscal policy, which in DKK equates to -5% of GDP, is necessary in order to ensure that the net debt/asset of the public sector accounts as a percentage of GDP will remain the same at the end of the projection period as at the beginning, i.e., unchanged. In 2015, 5% of GDP equals around DKK 750 million (5% of DKK 15 billion).

The graph below shows how this result is derived. As depicted, expenses grow from revenue. One trend that is evident from the graph below is prevented in and of itself because of extreme growth in debt. Apart from this, we believe that the trend identified is correct, i.e., if no other economic policy measures are enacted, or if nothing totally unexpected occurs.

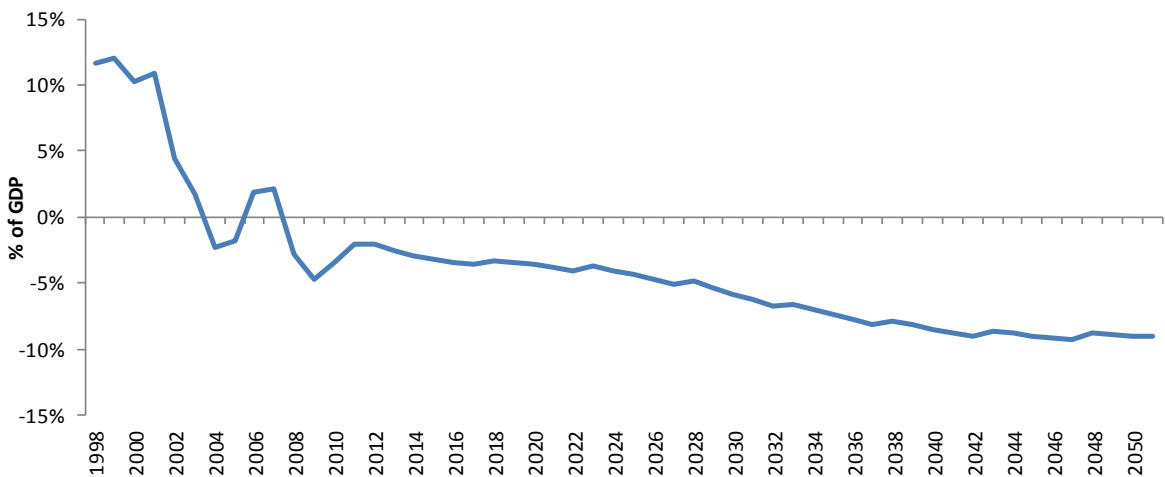
Revenue and Expenses in percent of GDP 1998 - 2051

Source: Calculation of sustainability. For 1998 -2011, data are actual balances, while for 2012-2051(projected) data are primary balances (less interest)

The result also shows a growing deficit as a percentage of GDP.

Results of annual accounts in percent of GDP 1998-2015

Source: Calculation of sustainability. For 1998 -2011, data are actual balances, while for 2012-2051(projected) data are primary balances (less interest)

This graphic representation shows quite clearly that there is considerable pressure on expenses; demographic changes push expenses upward as a percentage of GDP, and revenue as a percentage of GDP cannot withstand this pressure.

It is possible that rationalization efforts within the public sector could lead to reduced expenses; in the first instance, this will cost jobs. To “offload” expenses from the public sector was the principal goal of the new pension scheme. Given the lack of data, The Economic Council cannot determine if and when this might become an actuality. Otherwise, major and/or drastic reductions in expenses could easily result in the level of public services, public financial transfers, and also the basis for investments falling well under the level found in our neighbouring countries. Such radical cuts could also set into motion a vicious cycle of a declining economy and growing emigration.

To increase tax revenue and other related fee/surcharge revenue through the pressure of tightening tax measures can have the same impact on the economy as the cutting of expenses. It is possible, however, to impact both the revenue side and the expense side of the public sector accounts by making the pension age more upwardly flexible, consistent with the trend in “quality aging”. At the same time,

the government could broaden its tax and revenue basis. In this regard, we refer the reader, for example, to the analysis of resource rent in The Economic Council's report from the autumn of 2014.

Given the desire to assure a level of welfare that does not decline much below that provided in our neighbouring countries, the problems with fiscal sustainability referenced above can be explained by the fact that we will in future have too few working-age employees and too few competitive jobs for them – we will lack both people and jobs. Therefore, the revenue trend will be what it is shown to be.

In conclusion, The Economic Council believes, however, that it is possible to safeguard public sector fiscal sustainability in the Faroe Islands. In large measure, the question is dependent on political will and political choice.